

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
(SİYASET BİLİMİ)
ANABİLİM DALI

AFRİKA'DA SOSYALİST REJİMLERİN DOĞUŞU:
SOMALİ ÖRNEĞİ 1969-79

Yüksek Lisans Tezi

Mohamud Abdikadir Shire

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Yetiş

Ankara - 2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
(SİYASET BİLİMİ)
ANABİLİM DALI

AFRİKA'DA SOSYALİST REJİMLERİN DOĞUŞU:
SOMALİ ÖRNEĞİ 1969-79

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Yetiş

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi.....

TEZ DOĐRULULUK BEYANI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

Prof. Dr. Mehmet Yetiş danışmalığında hazırladığım bu tezde bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlarına uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../20....)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Kısaltmalar

AFIS Amministrazione Fiduciaria Italiana in Somalia (Somali'de İtalyan Güven Yönetimi)

ANC African National Congress (Afrika Ulusal Kongresi)

ABD Amerika Birleşik Devletleri

BM Birleşmiş Milletler

DERG Coordinating Committee of the Armed Forces, Police and Territorial Army (Silahlı Kuvvetler Polis ve Sınır Güvenliği Ordusu Koordinasyonu Komitesi)

HDMS Hisbia Desturul Mustakil Somali (Somali Bağımsızlık Anayasal Partisi)

IMF International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

MPLA Movimento Popüler de Libertaçao Angola (Angola Özgürlük Hareketi)

NATO North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

NFD Northern frontier district (Kuzey sınırı bölgesi)

PAI Parti Africain de l' Independance (Afrika Bağımsızlık Partisi)

PDRY Peoples Democratic Republic of Yemen (Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti)

SAIS Societa Agricola Italo-Somali (Italo-Somali Tarım Topluluğu)

SACP South African Communist party (Güney Afrika Komünist Partisi)

SSCB Sovyetler Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SNL Somali National League (Somali Ulusal Kulübü)

SRC Supreme Revolutionary Council (Yüksek Devrim Konseyi)

SRSP Somali Revolutionary Socialist Party (Somali Devrimci Sosyalist Partisi)

SYL Somali Youth League (Somali Gençlik Kulübü)

WSLF West Somali Liberation Front (Batı Somali Özgürlük Cephesi)

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	I
İÇİNDEKİLER	II
Giriş	4
BİRİNCİ BÖLÜM: AFRIKA SOSYALİZMİ	27
1. Afrika'da Anti-Sömürgecilik Projesi Olarak Sosyalizm	27
3. Afro-sosyalizmin Çeşitleri	32
4. Toplulukçu Afrika Kültürü ve Sosyalizmi	41
5. Afrika'da Bağımsızlık ve Devlet oluşumu	46
6. Soğuk Savaş'ın Afrika Sosyalizmine Etkileri	52
İKİNCİ BÖLÜM: SOSYALİZM ÖNCESİ SOMALİ	58
2.1 Sömürge Öncesi Somali'ye Genel Bakış	58
2.1.2 İnsan ve Kültür	61
2.1.3 Siyasal Sistemler	65
2.2 Sömürge Dönemi ve Bölünme Politikası	67
2.3 İtalyan Müdahalesi	69
2.4. Sömürge Karşıtı Hareketler	72
2.5 Vesayetten Bağımsızlığa	75
2.5.1 Vesayet Dönemi	75
2.6 Bağımsızlık ve Birleşme	83
2.7 Demokratik Dönem 1960-69	88
2.8 Sosyalizme Giden Yol	90
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SOSYALİST SOMALİ	93
3.1 1969 Darbesi; Sosyalizmin Doğuşu	93
3.2 Devrimin İlkeleri	97
3.2.1 Bilimsel Sosyalizm	98
3.2.2 Kendine Yardım	101
3.2.3 Ulusallaştırma	107
3.2.4 Büyük Somali'yi Kurma	110
3.3 Yüksek Devrim Konseyi (SRC)	114
3.3.1 Somali Devrimci Sosyalist Partisi (SRSP)	116
3. 4 İdeolojik Dönüş	118
3.4.1 Ogaden Savaşı	122
3.4.2 Ekonomik Durgunluk	128

SONUÇ	132
KAYNAKÇA	147
Özet	154
Abstract	155

Giriş

Afrika, 20. yüzyılda Avrupa sömürgesi altında kalmış, tarihsel süreç boyunca da ırksal üstünlük ideolojisi ile aşağılanmış; sınırlı nüfus, zayıf ekonomi ve sanayi yoksunluğu neticesinde de gelişmemiştir. Avrupa'nın 18. yüzyıldan sonra Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan gereksinimleri ham madde, pazar ve ucuz iş gücüdür. Ne yazık ki bütün bu gereksinimler, Avrupa'nın güney komşusu olan ve Avrupa'ya direnebilecek derecede merkezî güce sahip olmayan devletlerin bulunduğu Afrika'da mevcuttur¹. Bu durum Avrupa'daki güçlerin birbirleriyle savaşmak yerine uzlaşarak Afrika'yı işgal için acele etmelerine neden olan bir süreci başlatmış, bu süreç ise 1885 Berlin Konferansı'nda kıtanın bölünmesiyle tamamlanmıştır. Afrika bu durumda sömürgeci Avrupa devletleri için sanayi devriminin, sömürü politikalarının; Avrupa'nın kapitalist ekonomik modelinin, sömürgeciliğinin ve kültürel egemenliğinin yönlendirildiği bir kıtadır.

Avrupa'nın her güçlü devleti 19. yüzyılda Afrika'daki sömürgelerinin topraklarını güvence altına almak için çaba harcamıştır. Fransa, Afrika kıtasının üçte birine, özel olarak da kuzeyde Tunus, Cezayir ve Fas'tan Kongo Nehri'ne kadar uzanan Afrika'nın batı ve merkez bölgelerine, hâkimiyet sağlamıştır. Britanya İmparatorluğu ise güneydeki maden bölgeleri ile Doğu Afrika'nın verimli topraklarını kendi egemenliğine dâhil ederek Berlin Konferansı'nda aslan payını almıştır. İtalyanlar, Libya'yı işgal etmek için Akdeniz'e geçip, kıtaya inerek bir zamanlar Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu gerekçesiyle Afrika boynuzundan küçük bir pay elde etmiştir. Mussolini yıllar sonra Afrika'daki koloni topraklarını genişletmek için sömürgesinde olan Somali ve Eritre'den Etiyopya'yı işgal çalışması başlatmıştır. Almanya, maden sahibi Güneybatı Afrika Bölgesi olan, şimdiki

¹ Robert D. Kaplan, *The revenge of the Geography*, Random House Trade paperback, 2013 s. 32

Namibya ve Afrika'nın doğusundaki Tankanika'yı ilhak etmiştir. Belçika Kralı Leopold, bizzat kendisinin Kongo'daki kauçuk tarlalarının efendisi olduğunu ilan etmiştir.

Avrupalı güçler, işgal konferansından hemen sonra Afrika'ya gelerek edindikleri topraklarda sömürge devletlerini kurma çalışmalarına başlamışlardır. Sömürge devletlerinin temel felsefesi benzer olsa da sonraki iki yüzyıl, metropolün yapısından dolayı ve yerel toplulukların direnişiyle sonuçlanan antisömürgeci mücadele ile geçmiştir. Sömürge devleti, kontrol altındaki topraklarının ve topluluklarının doğasıyla şekillenir. Koloninin kültürü, yerel dili, üretim metodunun oluşturduğu yönetsel tipolojisi; sömürgeci devlet memurları ile sömürgeci toplumlar arasındaki ilişkiyi şekillendirir. Örneğin Afrika'daki İngiliz sömürgesi modeli iki faktörle şekillenmiştir. Birincisi, Berlin Konferansı'nda kazanacakları toprakların doğası ve yerliler hakkında bilgi edinmek amacıyla İngilizlerin yıllar evvel Afrika'da antropoloji ve doğa bilimleri alanlarında güvenilir araştırmalar yapacak keşif görevlerini başlatmasıdır. İkinci faktör ise İngiltere'nin 18. yüzyıldaki misyoner faaliyetleridir. Bu faktörler sonucunda Britanya İmparatorluğu, Berlin Konferansı'ndaki müzakereler öncesinde alacağı bölgeler hakkında nispeten yeterli olan bilgilere erişmiştir.

Britanya İmparatorluğu bahsi geçen çalışmaları sonucunda maden sömürgeciliği döneminden şimdiye kadar Afrika'daki en kârlı yatırıma imza atmıştır. İngilizler; mega şirketlerini, uygulayıcı sınıfını ve tüccarlarını piyasaya sürerek tüm bölgeleri kontrol altına almıştır. İngilizlerin o dönemdeki maden şirketleri çok güçlüdür hatta bazı bölgelerde Rhodesia ve Kenya örneğinde olduğu gibi hükümet, tüm Koloni'yi yönetmek için şirketlere çeşitli yetkilerini devretmiştir. Britanya, maden alanlarına ek olarak kıtanın verimli topraklarını ve stratejik yerlerini de kendi sınırlarına katmıştır. Bu da İkinci Dünya Savaşı sırasında Britanya İmparatorluğu ve diğer Avrupalı faşist hareketler arasında şiddetli çatışmalara neden olacaktır.

Fransız modeli, merkezli sömürge sistemini temsil eder. Bunun temel sebebi Fransız merkeziyetçi devlet modeli tarafından şekillendirilmesidir. Aşiret reisleri ile yönetilen Afrika ülkelerinin geleneksel sosyal yapısı, çok dillilik ve temel idari yönetim sistemi gibi özellikleri Fransa için hoşgörülebilir değildir. Britanya İmparatorluğu'nun aksine Fransa, aşiret reisinin bütün yetkilerini Fransız sömürge memuruna devrettirmiştir. Böylelikle Fransız değerlerinden türetilmiş toplumsal normları ve kostümleri benimseyen yeni bir toplum yaratmak istenmiş, Fransız kolonilerindeki topluluklar yeniden yapılandırılmıştır. Bu sebeple bugünkü Frankofone ülkelerinde dil, evlilik, aile sistemi ve yaşam biçimi Fransa'ninkine benzemektedir. Bu bağlamda bazı post-kolonyal Afrika aydınları Fransız sömürge modelini, Fransız kolonyal memurların ayrılmasıyla sona ermeyen kültürel sömürgecilik olarak tanımlamaktadırlar. Avrupa sömürge devletleri, bazı kolonilerde karma (hybrid) yönetim sistemi kullanmıştır. Diğer kolonilerdeki daha merkezî yönetim sistemleri nedeniyle ayırt etmek biraz güç bir konudur. Örneğin Britanya İmparatorluğu, işgal etmek amacıyla değil de diğer Avrupa sömürge devletlerinin genişlemesini önlemek ve kendi himayesindeki sömürgelerine ulaşımını kolaylaştırmak amacıyla bazı kolonilerde varlığını sürdürmüştür.

Afrika bilinci, siyasi haklar olmaksızın bu sert manzara altında ortaya çıkmıştır. Sömürge Dönemi'nde Avrupa kökenli beyazlar hariç kolonilerde bulunan diğer sosyal gruplar politik haklara sahip değildirler. Dolayısıyla Afrikalılar hürriyet için uzun süre mücadele etmeleri gerekmekte idi. Bağımsızlık, sosyal adalet ve eşitlik gibi sloganları ile meşhur olan anti-emperyalizm mücadelesi iki grup tarafından yapılmıştır: sosyalistler ve milliyetçiler. Afrika, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgeleşme (dekolonizasyon) ile birlikte özgürleşmeye başlamıştır.

Sömürgeleşme sonrası dönemde sömürge devletin yerine ne tür bir rejimin kurulması gerektiği yönünde tartışmalar başlamıştır. Afrika'daki sosyalistler, bağımsızlıktan sonra kurulacak sistemin her ne kadar farklı görüşlere sahip olsalar da bütün fraksiyonlarıyla adil bir sistem tarafından yönetilen; özgür, üretken ve bilinçli bir toplum yaratmaya çalışmışlardır. Bazıları kurulacak olan yeni sistemi, sömürge öncesi kolektivist geleneksel toplumun değerlerinden türetilmesi gerektiğini savunurken, bazıları evrensel bir doktrin olan "Marksizm" tekelliğine inanarak tüm fikirlerini sınıf antagonizmine yoğunlaşmıştır.

Bu tezde 1970'lerde resmî olarak bilimsel sosyalizmi benimsediğini ilan eden Somali örnek olay olarak kullanılarak Afrika sosyalist rejimleri bütünsel bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmaktadır. İlk olarak Afrika sosyalizmi kavramsal çerçevesinde tartışılmaktadır. Dolayısıyla tezde tanımlayıcı ve açıklayıcı yöntemler kullanılarak Afrika sosyalizminin özünden ve diğer sosyalizm türlerinin farklılıklarından bahsedilmektedir. Bundan sonra, Afrika kıtasında sosyalizmin doğuşu, yayılması ve Afrika uluslarının bağımsızlıklarına kavuşmak için gösterdikleri çabalar gibi konular incelenecektir.

Tezde örnek olay olarak Somali'nin kullanılma nedeni ise 1969'daki Somali Devrimi'nin Afrika kıtasının özellikle güney doğusundaki sosyalist yayılma sürecinde önem taşımasıdır. Dolayısıyla Somali örneğinin kullanılması sömürge sonrası Afrika'sında sosyalist hareketin yükselişinin anlaşılmasını sağlamaktadır.

Tezde Somali'nin sömürge öncesi dönemde, Sömürge Dönemi'nde ve sömürge sonrası dönemde sosyal, ekonomik ve siyasal hayatı incelenip sosyalist dalgaya duyarlılığı test edilmektedir. Somali, İtalyan sömürgesi altında iken kendi yerel kültürünü kısmen korumuş; Somali'de sosyal yapı, yerel dil ve normlar yönünden ciddi bir bozulma görülmemiştir. Bu durumda ülkenin güney kesiminde sömürgeleşen İtalyanların, diğer Avrupa devletleriyle

kıyaslandığında koloninin yerel kültürünü tahrip etmediği görülmektedir. Bu durum Frankofon veya Lusofone² Afrika'sında söz konusu değildir. Fransız ve Portekiz mutlak hâkimiyet uygularken İtalyanlar faşist yönetim döneme kadar Somali ve diğer kolonileri İngiliz modeline benzer bir yönetim ile idare etmişlerdir. Dolayısıyla Somali, sömürge altındayken eski sosyoekonomik ve politik kültürüne kısmen devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Somali, Birleşmiş Milletlerin desteğiyle İtalyan vesayet yönetimine girmiştir. İtalyan vesayet yönetimi yarı bağımsız bir sistemdir. Somali bu dönemde Batı tarzı bir parlamenter demokrasi benimsemiştir. Bu süreç zamanla tam bağımsızlığa doğru ilerlemiştir. Bu nedenle Somali, diğer Afrika ülkelerinden farklı olarak bağımsızlığıyla birlikte işleyen bir demokrasi kazanmıştır. Böylece Somali sömürge sonrası Afrika'sında en iyi konumdaki demokrasilerden biri hâline gelmiştir. Bir diğer önemli faktör ise Afrika'daki sosyalist ülkelerin çoğunun aksine Somali'nin bağımsızlık mücadelesinin sosyalist parti ile değil de milliyetçi parti SYL tarafından yürütülmesidir. Parti, o dönemlerde Afrika'nın çoğulcu demokrasinin öncülerden olarak bilinmektedir. 1960'lı yıllarda bütün Afrika ülkeleri çok partili demokratik siyasal sisteme direnmişlerdir.

Afrika kıtasında sosyalist akımların yayılmasına katkıda bulunan bir diğer faktör, sınıf mücadelesi kavramıdır. Afrika'daki sömürge sistemleri, bölgede sınıflara bölünmüş bir toplum yaratmıştır. Bu durum, sömürge sonrası bazı Afrika ülkeleri, siyasi bağımsızlıklarına kavuşmalarından sonra önceki rejimden devraldıkları sömürge ekonomik sistemlerinin sürdürülüp sürdürülmemesi meselesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Sömürge ekonomik düzeni dışlama, münhasırlık ve eşitsizliğe dayanmaktaydı. Verimli topraklar, maden alanları, bankacılık sektörü, sigorta şirketleri ve fabrikalar çoğunlukla Avrupa kökenli yerleşimciler ve yerli üst zümrenin elinde idi. Dolayısıyla mevcut ekonomik sistem kıtadaki sosyalist partilere avantaj sağlamıştır. Somali'de ise istisnai olmamasına rağmen devrim,

² Lusofone: Portekizce konuşan topluluklar verilen bir isimdir.

eylemi teşvik edecek seviye de değildir. Son olarak Somali toplumu sosyal yapı itibarıyla demokratik bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla kültürüne, normlarına ve ekonomik altı yapısına bakıldığında Somali bilimsel sosyalizmin esas aldığı tek parti devlet modeline tamamen uyum sağlanması zor bir ülke konumundadır.

Tezin Afrika'daki sosyalist yükseliş ile ilgili varsayımı şöyledir: 1960'lı yılların ortalarında Afrika'yı vuran sosyalizm dalgasının Somali gibi iyi demokrasilerin sona erebilmesi sağlaması için oldukça güçlü seviyede olması gerekmektedir. Somali, demokrasiye uyumlu sosyal yapıya sahip bir ülke olmakla birlikte iyi işleyen bir parlamenter demokrasiye sahiptir. Dolayısıyla Somali demokrasisi sosyalist yayılmanın karşısında başarısız olmuşsa sosyalist dalganın ekonomik, politik, askerî ve sosyokültürel talepler dâhil olmak üzere çok boyutlu ve güçlü bir hareket olması gerekmektedir. Afrika sosyalizminin hem kavramsal olarak hem de pratikte anti-sömürge hareketi olarak tüm boyutlarını anlamak için daha fazla araştırılması gerekmektedir.

Tezde Somali iki nedenden dolayı örnek olay olarak seçilmiştir. Birincisi, Somali Sosyalist Devrimi'nin Afrika sosyalist literatüründe az tanınmış olmasıdır. Burada Ekim Devrimi'nin sosyalist yönü gösterilmek istenmiştir. Somali'de devletin çöküşünden sonra Somalili ve Afrikalı akademisyenler, daha çok rejimin komşu ülkelerle girmiş olduğu savaşlar, aşirete dayalı politikalar ve temel hak ve hüriyet ihlalleri vb. konulara yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla o dönemde uygulanan bazı politikaların ideolojik temellerini görmezden gelmektedirler. İkinci sebep ise Somali'nin resmî dilleri olan Somali ve Arapça kültürel temellerdendir. Afrika sosyalizminin yazarları çoğunlukla frankofon Anglofon veya Lusofon Afrika'sında yaşamaktadırlar. Bu nedenle önemli belgelerin erişilebilirliği ve anlaşılması konusunda zorlanmaktadırlar. Bu yüzden devrimi tüm boyutlarıyla okuyabilmeleri zorlaşmıştır.

Bahsi geçen hususlardan hareketle tezin varsayımı şöyledir: Somali'deki sosyalist rejim, 1960'larda bağımsızlıktan sonra Somali'nin ulusal siyasetini karakterize eden aşiret siyasetini, ekonomik eşitsizliği ve dışa bağımlılığı ortadan kaldırıp izale etmek için net bir vizyona sahiptir. Öte yandan üretken, bilinçli ve eşit bir toplum yaratmaya çalışmıştır. Bunun için kitle hareketliliği yoluyla kadınların, gençlerin ve dezavantajlı grupların rolünün güçlendirilmesi için çaba gösterilmiştir.

Tezin ilk bölümünde Afrika'da sosyalizmin ortaya çıkışı, sınıflandırılması ve sömürge sonrası Afrika'nın politik edebiyata katkısı özetlenmiştir. Aynı zamanda Soğuk Savaş'ın Afrika sosyalizminin genel akışına zararlarından ve sosyalist partileri nasıl işlevsizleştirdiğinden bahsedilmiştir. İkinci bölüm ise Somali'nin tarihini, sosyalizmden önceki dönemini ve Ekim 1969 Devrimi'nin nedenlerini anlatmaya çalışmaktadır. Son bölümde ise 1960'larda Afrika'nın en başarılı demokrasisine sahip olan ülkesinin Marksizm-Leninizm'in motive ettiği bir parti devletine nasıl dönüştüğü tartışılmıştır. Kendi kendine yardım etmek, ulusallaştırma ve bilimsel sosyalizm dâhil olmak üzere devrimin ilkelerinden de bahsedilmiştir.

Somali diğer Afrika ülkelerine kıyasla kendine özgü kültürel ve politik geçmişe sahip bir ülkedir. Dolayısıyla Somali, diğer Afrika ülkelerinden farklı olarak, Avrupa sömürgeciliğinin gelişinden önce tüm ulusal özelliklere sahiptir. Somalilerin ortak bir dili, bütünleşmiş kültürü ve belli bir toprak parçası mevcuttur. Dolayısıyla devlet niteliğini kazanmak için "merkezî otorite" unsuru eksik kalmıştır. Somalililer Avrupa güçleri topraklarına girmeden önce, bütünleşmiş bir siyasi sistem sağlayıp devlet inşa etme konusunda başarısız olmuşlardır. Sömürgeci den önce iç bölgelerde yaşayan Somalililerin çoğu

göçebe hayat sürdürmektedirler. Kıyı bölgelerde ise küçük sultanlıklar tarafından yönetilen şehir devletleri mevcuttur.

Saltanatlar veya beylikler; işleyen ekonomilere, “Xeer” olarak bilinen geleneksel yasalara ve liderlere sahiptir. Bu tür saltanatlar kendi içlerinde geleneksel otorite uygulayarak iç düzeni sağlamayı başarmaktadırlar. Somalililer her ne kadar homojen bir toplum olsa da aşiretlere bölünmüştür. Somalililerin sosyal yapısı derinlemesine incelenmediği sürece görülmesi zor olan bazı içsel farklılıkları vardır. Buradaki kilit unsur “akrabalık sistemi” veya aşiretir. Somali’de akrabalık yapıları, baba soyundan gelen bir sisteme dayanır. Bu sistem, aşiret olarak bilinir. Somali’de sosyal sözleşme bu sistemden ibarettir. Belli soydan gelen aşiretlerin aralarındaki ve içlerindeki kolektif ünitenin şartlarını tanımlayan bir tür antlaşmadır. Şecere, akrabaların belli aşiretlere ait olduklarını köklerinden atadıkları ataya göre tanımlamaktadır. I.M Lewis, “Pastoral Demokrasi” adlı çalışmasında çeşitli sosyal sözleşmelere dayanan Somali toplumsal yapısının sadece soydan ibaret olmadığını gözlemlemiştir³. Bu açıdan Somali sosyal yapısının temel birimini oluşturan aşiretlerin çeşitli biçimleri mevcut olduğu söylenebilir. Aşiretlerin kökenleri, biçimleri ve yapıları farklıdır. Bu çeşitliliği oluşturan unsurlar ise sosyal çevre, aşiretin ortaya çıkış sebebi ve tarihidir. Her aşiretin kendine özgü bir yapısı, geleneği, üyeleriyle ve dış dünya ile arasındaki ilişkileri düzenleyen yasaları vardır. Genel olarak Somalili aşiretlerin birleşme niteliği üç farklı kategoride sınıflandırılabilir.

I. Soy sistemine dayalı aşiretler

II. Geleneksel yasalara dayalı aşiretler

III. Kültür esaslı aşiretler.

³ I. M. Lewis, *Pastoral Democracy: A study of pastoralism and politics among the Northern Somali of the Horn of Africa*, LIT Verlag, 1999. s.4

Bu kategorilerin her biri Somali halkının toplumsal yapılanmasında önemli bir role sahiptir. Üstelik sömürge öncesi döneminden itibaren Somali'nin sosyal yapısı pek çok boyutta evrim geçirmiştir. Bununla birlikte bu sınıflandırma Somali'nin politik, sosyal ve kültürel gerçeklerini kavramak için çok güçlü bir yöntem sunmaktadır.

Kategorilerden ilki olan bölümsel soy sistemi: Modern Somali ile ilgili çalışmaların literatürüne bakıldığında bu tür topluluklar çoğunlukla süper geniş aile olarak tanımlanmakta iken bazı araştırmacılar aşiret olarak adlandırmaktadır. Bu tür aşiret sistemi, göçebe ve yarı göçebe toplumların arasında önemli kurucu sosyal faktördür. I. M. Lewis, 1961'de "bölümlenmiş aşiret sistemi, göçebe Somali toplumunun temelini oluşturuyor ve aşiret çıkarlarının öne çıkarmaktadır." demiştir.

Kısacası Somali toplumunun (göçebeler ve yarıtarımsal) önemli bir kısmı, bireylerin kendilerine göre kendi konumlarını aldıkları dikey odaklı, bölümlere dayalı bir sınıflandırma sistemine dayanmaktadır. Babadan oğla gelen bir soy sistemidir. Bu nedenle Lewis'e göre bütün göçebe Somalililer tek soy ağına ait olmadıkları için Somalili olmayan araştırmacıların kavrayabilmeleri zor olabilmektedir⁴. Göçebeler için aşiret, temel siyasi birim olarak işlev görür. Babadan gelen soy sistemi, çeşitli büyüklükteki birimlere ayrılmaktadır: büyük aile ve aşiret grupları. Aşiret genel olarak geniş ailenin üst sınırındır. Somali'de bir aşiretin soy uzunluğu sabit değildir. Ancak çoğunlukla ortak bir ata için 30 nesile kadar uzanmaktadır.

Somalili göçebelerin soyları, *Samaal* atası ve Hz. Muhammed'in kuzeni Aqil Bin Abi-Talib'tan geldiğine inanılmaktadır. Bu anlayış bütün Somali göçebe toplulukların ortak bir

⁴ Ibid, s.6

mitolojisi olarak değerlendirilebilir. Bu bölümsel aşiret sistemi, tanınmış gizemli atalardan doğan üç ila dört ana aşiret aileler tarafından temsil edilmektedir. Güneyde özellikle nehirler arasındaki yarı tarımsal topluluklar ise kuzeydeki göçebelere farklı olarak yerli atalara mensupturlar.

Genellikle aşirete mensup olan aileler, geniş oldukları için çok dağınıktırlar. Bu sebeple aşiret politik birim olarak nadiren çok işlevseldirler. Yalnız iki aşiret-aile arasında düşmanlık söz konusu olduğunda, güçlü aşiret kimlikleri canlanır ve üstesinden gelen çatışma çizgilerini tanımlar. Dolayısıyla istikrarsız dönemlerde aşiret ve aile bağları Somalilerin modern politik tarihinde önemli bir rol oynamaktadır.

Aşiret, genellikle 20-30 nesil, kurumsal bir siyasi birim olarak hareket edebilir. Göçebe ve yarı kalıcı yerleşimler için düzenli mevsimsel hareketleri izleyerek bazı bölgesel münhasırlıklara sahip olma eğilimindedir. Aşiretin üyeleri, kimliklerinde bölgesel aidiyet duygusundan ziyade ortak atayı öne çıkarmaktadırlar. Başka bir deyişle aşiret, siyasi eylemin üst sınırındadır. Çünkü belli bir arazi ve başkanın önderliğinde olmakla birlikte geleneksel otorite mevcuttur. Yalnız merkezî yönetim veya hükümet söz konusu değildir. Aşirete en belirgin iniş grubu, bir kişinin kendisini üye olarak tanımladığı soy olarak tanımlanan “birincil soydur” (en sık 6 ve 10 kuşak arasında). Sömürge öncesi Somali geleneğinde evlilik, bu grubun üyeleri kendilerini büyük bir aile olarak nitelendirdiği için, birincil soyun dışında olmalıdır. Evlilik, farklı aşiretleri birbirlerine bağlayan köprü idi.

I. M. Lewis, “Pastoral Demokrasi” adlı çalışmasında “Diya” ödeme biriminin Somali aşiretlerinin işleyişinde oynadığı merkezî rolü vurgulamaktadır⁵. “Diya” kan telafisi anlamını taşıyan Arapça bir kelimedir. Dolayısıyla Somali geniş aileleri kan ile bağlanmıştır.

⁵ İbid, s.7

Göçebe kültürü, ailelerin sürekli develerini otlatmasını ve su alanları aramasını gerektirir. Bu arayış sürecinde aşiretler arasında anlaşmazlıklar ve çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışma bazen bireysel düzeyde de meydana gelmiştir. Bütün bunlardan kaynaklanan şiddet, genişletilmiş aileler arasında savaflara yol açmıştır. Somalililer cinayetleri ve çatışmaları çözmek için “XEER” olarak bilinen yasal bir çerçevede çözüm bulmaktaydılar. Cinayeti işlemiş kişinin aşiretinin kurbanın aşiretine acılarının karşılığı olarak genellikle 100 baş deve vermesi gerekiyordu. Buradaki ilginç olan ise tazminatın *Diya* ödeme biriminin aşiretin tüm üyeleri tarafından eşit olarak bölüşülmesidir. Alma sürecinde de aynı yöntem geçerlidir. Dolayısıyla Somali göçebe kültüründe bireyler kendilerini “Diya” ödeme biriminin bir üyesi olarak tanımlanmaktadır. Kişinin kimliği, bu genişletilmiş aileye bağlıdır. Bu birimin üyeleri birinden diğerine farklılık gösterir. Bu birim genellikle 6 ila 10 kuşak arasında ortak bir ataya sahip olan soyu içerir. İsim olarak “Diya” ödeme birimi olmasına rağmen diğer birçok sosyal ve politik işlevi yerine getirir. Üyelerine güvenlik, sosyal sigorta ve kimlik sağlar. Farklı toplum gruplarının gerekli tüm yapısal özelliklerine sahiptir: toprak, sembol ve lider. Üyeleri, süper geniş ailenin geleneğine ve değerlerine mutlak şekilde itaat etmektedirler. “Diya”nın sosyal işlevleri ise üyelerine özen, sevgi, dayanışma veren kolektivist bir toplumsal sistem olmasıdır. Somali göçebe aşiret sistemi, Nyerere’nin Ujamaa analizinde sunmuş olduğu Afrika geleneksel toplulukçu toplumunun türlerinin en önemli örneklerinden biridir. Bu birimin bir üyesi hastalandığında, borçlandığında, seyahate çıktığında veya herhangi bir ihtiyacı olduğunda diğer üyeler sıkıntıdaki kişiyi o durumundan kurtarmakla ve yardımcı olmakla mükelleftirler. Benzer şekilde düğün, cenaze töreni, neşe ve üzüntü de üyeler arasında paylaşılmaktadır. Bu küçük grup, birbirine ait olma duygusu ile güçlü bir şekilde bağlanmaktadır. Bu özelliklerinin getirisi ile sınıfsızdır. Aşiretin lideri genellikle birimin erkek üyeleri tarafından seçilir. Sömürge öncesi dönemde sırasıyla sözcü ve parlamentoya eş değer küçük bir konseye sahiplerdir.

Somali aşiret sisteminin örgütlendiği ikinci tür ise ortak alışılmış yasalara sahiplik ya da paylaşmaktır. Bu topluluk türü hem göçebelere hem de yarı tarımsal topluluklarda bulunmaktadır. Geleneksel olarak ortak hukuki koda sahip aşiretlerin çoğu birçok değeri paylaşmaktadır. Yerleşme, kan parası ödeme, kan tazminatı alma ve evlenme gibi değerler paylaşılmaktadırlar. Bu tür aşiretlerin oluşum yolları ve tarihsel süreçleri farklılık göstermektedir. Bazıları birliklerinin başlangıç tarihlerine ve yerine sahip iken bazıları varlıklarını doğal yollarla sürdürmektedir. Bu tür aşiretlerin çoğu iş birliğine yönelik terimlerle tanımlanmaktadır. Liderlikte birçoğu merkezî liderlik ve karma konseylere sahiptir. Genel olarak bu tür toplulukları birleştiren temel bağı belirten kanunlar yazılı değildir. Bir nesilden diğerine sözlü olarak aktırılan kurallardan, normlardan veya anlaşmalardan ibarettir. Birbirlerine bitişik olarak yaşayan ve göç eden aşiretleri temsil eden kıdemliler tarafından ikili olarak yapılmıştır. Aşiretler arası normlar; kaynakların paylaşımı, özellikle de otlatma ve yarı tarımsal topluluklar arasındaki suya erişimle ilgilidir. Çiftçilerin toprak, hasat ve iş gücü paylaşımını belirler. Normlar, ortak ataları olmayan insanlar arasındaki ilişkiyi düzenleyen geleneksel yasalardır. Sözleşmeye dayalı mutabakata varılarak kurulur ve açıkça formüle edilmiş yükümlülükleri, hakları ve görevleri içeren bir sistemdir. Aynı anlaşmaya (Xeer) sahip insanların bir araya gelişlerindeki ve diğer gruplarla olan dış ilişkilerindeki kolektif sorumluluklarını tanımlamaktadır.

Somalililerin birleşme tarzının üçüncü şekli ise kültüre bağlı topluluklardır. Bu topluluklar önceki iki tipin aksine modern özelliklere sahiptir. Ne atalarının öncülüğüne sahiptirler ne de sosyal uyumlarını şekillendiren geleneksel yasaları mevcuttur⁶.

⁶ Helander Bernhard, "Rahanweyn Sociability: A Model for Other Somalis?", *Taylor & Francis, Ltd.* 1996 s. 195-204

Kuruluşlarının temeli, kültür, lehçe, yerleşim ve ittifaktır. Bu grubun birleşmesinin özü, önceki iki gruptan birkaç şekilde farklılık göstermektedir⁷. Birincisi bu toplulukların yerleşimleri kalıcıdır (kasabalar), Hint Okyanusu'nda ve Kızıldeniz'deki kıyı bölgeler boyunca kasabalarda yaşamaktadırlar. Bu kasabalarda yaşayan insanların ekonomik faaliyetleri balıkçılık, ticaret ve tarımdır. Çiftlikleri, aile ya da ev içi yiyecek ihtiyaçları üretecek seviyede olduğundan nispeten küçük ölçeklidir. Çoğunlukla sığır ve keçi olmak üzere sınırlı sayıda hayvana sahiptirler. Susam yağı işleminde kullanılan develer dışında deve yetiştiriciliği yoktur. Kıyı toplulukları yüzyıllardır susam yağı üretmektedir. Bu yağ hem yurt içinde satılmakta hem de diğer ülkelere ihracat edilmektedir.

Hem güney hem de kuzey kıyı toplulukları Somali toplumunda önemli bir bileşen teşkil etmektedir. Bölge insanının kökeni başta Afrikalı, Arap, Fars ve Avrupalı olmak üzere karmadır. Bölgeye deniz yolu kanalıyla geldikleri sanılmaktadır. Örneğin bu melez topluluk türlerinin kuzeydeki kalesi Zeila şehridir. Bu şehirde yüzyıllar boyunca belirgin bir toplumsal yapı bulunmakla beraber şehir otantik bir Afro-asya kültürüne sahiptir. Lehçe, dans ve şarkılar komşu şehirlerinkinden ve ülkenin iç kesimlerinde yaşamakta olan göçebelerinkinden farklıdır. Nüfusunun çoğunu Arap Yarımadası'nın farklı yerlerinden, Perslerden ve Afrika boynuzunun iç bölgelerinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Şehir, yüzyıllarca Kızıldeniz'in iki yakası arasında köprü görevini sürdürmüştür. Orta Çağ'da mühim bir ticaret merkezi olarak ortaya çıkmıştır.

Güneyde Hint Okyanusu kıyılarının yanı sıra Mogadişu, Merka ve Brava gibi şehirler, kuzeydeki Zeila şehri ile benzer toplumsal yapıya sahiptirler. Şehirde sıklıkla karşılaşılan meslek erbabları denizciler, terziler, dokumacılar, marangozlar ve demircilerdir. Sömürge öncesi döneminde bu şehirlerin diğer Doğu Afrika ticaret merkezleriyle ticari ilişkileri

⁷ Ibid, 197

mevcuttu. Bu şehirler pamuk, ghee (sade yağ) ve fildişi gibi ürünler ihraç etmekteydi. Aynı zamanda tüccarlar, şehirlilere gerekli olan malları getirmek için dış dünyaya seyahat ederlerdi. Bazı şehirler, Arap Yarımadası'na köle ihraç etmekte idi. Zaman içerisinde Somali şehirleri, Eski Yunanlara benzeyen şehir devlet modeline dönüşmüştür. Şehirlerin farklı siyasi rejim biçimleri ve farklı idari sistem tiyolojileri söz konusudur. Kuzeydeki şehirler, İslami Halifeliğin genişliğine bağılı bir tür prensiplerdir. Mesela tarih boyunca Zeila, İslam dünyası ile iyi bir ilişki yaşamıştır. İlk olarak Mısırlılar, sonrasında da Osmanlının Habeşa vilayeti tarafından yönetilmiştir.

Aşiret veya geniş aile, şehirlerde çok önemli değildir. Şehirliler kendilerini iş adamı olarak veya mesleki sıfatlarına göre tanımlanmaktadır. Yalnız onların da aile ağaçları vardır. Böylece tüm şehirlerde yönetici aileler ve yönetilen kitleler söz konusudur. Şehir yöneticisi çoğunlukla ne halk tarafından seçilmiş ne de varistir. Çoğu durumda aristokrat aileleri üyelerinden, yaşlılardan ve tüccarlardan oluşan küçük bir konsey tarafından atanır. Bazı şehirler toplu olarak büyükler konseyine verilir. Örneğin uzak güney sahilindeki Merca, bu grup yönetimi geleneğine sahiptir. Bir büyükler konseyi tarafından yönetilir ve şehirdeki güçlü geniş aileleri temsil eden 12 kişiden oluşur.

Şehirlilerin aile reislerinin göçebelerden farklı olma nedeni, şehirdeki toplulukların soy veya aşiret temele dayanmamasındandır. Bununla birlikte, şehirlere yerleşen geniş aileleri temsil eden bazı değerler adapte olmuşlardır. Güney şehirlerinde insanlar kabaca iki ana gruba ayrılabilir: Afrikalılar (siyah) yerli halkı ve çoğunlukla deniz yoluyla gelen göçmenler. Şehir konseyleri her iki grubu da eşit olarak temsil etmektedir. Kuzey şehirlerinde ikamet edenlerin ise güney şehirlerine kıyasla Somalililerin göçebe kültürüyle daha bütünleşmiş oldukları görülmektedir.

Kısacası Somali eski toplumsal yapısı, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa sömürge güçlerinin gelmesiyle birlikte kısmen bozulmuştur. Sömürge devleti, toplumu metropol ile bütünleştirebilmek amacıyla modernize etmek istemiştir. Bunun için geleneksel toplumu daha modern bir topluma dönüştürmeye çabalamıştır. Ülkenin güney kısımlarını sömürgeleştiren İtalyanların daha net bir vizyona sahip olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda İtalyanlar ilk olarak kıyı saltanatlarının bütün parçalarını merkezileştirmeye çalışmışlardır. Daha sonra da iç bölgelerde göçebe ve yarı tarımsal toplumları bütünleştirmeye denemişlerdir. İtalyanlar bazı bölgelerde karışık bir yaklaşım izleyerek yerel halkları meşru olmaları için ikna etmeye çalışmışlardır. Bazı bölgelerde ise yerli halkları kontrol etmek için güç kullanmayı tercih etmişlerdir. Genel olarak, Somalililer Avrupa sömürgeciliğinin her türüne direnmişlerdir: kuzeyde İngiliz, kuzeybatı kıyısında Fransız (Cibuti) ve güneyde İtalya. Direnişin nedeni ise kültür, din ve renk farklılıklarıdır. Somaliler, beyaz Avrupalılarla entegrasyon ve uyum konusuna diğer Afrikalılara kıyasla daha az ilgi göstermiştir. Örneğin Avrupa sömürge devletlerinin Afrika toplumlarını modernize etmek için bir araç olarak kullanmış olduğu eğitim sistemi, Somali örneğinde işe yaramamıştır. 1950'lerde vesayet dönemine kadar Somaliler, resmî eğitim kurumlarına kuşkuyla bakmışlardır. Geleneksel yöntemlerle "Maderasa" ile bilgi edinmeyi tercih etmişlerdir. Bu durum örgün eğitime katılan sayısının çok düşük olmasına yol açmıştır. Somalililerin ulusal bir dili olduğu için diğer Afrika toplumlarının aksine, Avrupa dilini benimsememişlerdir. Öte yandan Somalililer, hikâye, şiir, şarkı gibi türlerin olduğu zengin bir sözlü edebiyata sahiptirler. Din faktörü Somali'nin sömürge devletine isyanına katkıda bulunmuştur. İslam'ı ortaya çıkışının hemen sonrasında kabul eden Somalililerin din anlayışı farklıdır. İslam'ı erken dönemde kabul etmiş olmaları nedeniyle yüzyıllar içinde kendi Tasavvuf Okullarını ve içtihat sistemlerini geliştirmişlerdir.

Bahsedilen faktörler, Somali toplumunun sömürge devlete karşı şiddetli direnişine katkıda bulunmuştur. Sömürge devlete olan direniş, kırsal alanlardaki sömürgeci güçlere karşı savaş yürüten Derviş Hareketi'nin ortaya çıkmasıyla ivme kazanmıştır. Bu grup, modern tarihin en kıdemli Somali milliyetçi ideolojisini temsil etmektedir. Somali topraklarını sömürgeci devletten kurtarıp büyük Somali'yi oluşturmak fikri ile ortaya çıkmıştır. Derviş Hareketi, sömürgeciliğin ve emperyalizmin her türünü düşman olarak gören bir harekettir. Güneyde İtalya, kuzeyde Britanya İmparatorluğu ve batıda Etiyopya ile savaşmıştır. Derviş Hareketi 20 yıllık silahlı mücadelesinde hedeflerine ulaşmamasına rağmen Somali'deki sömürge devletinin gelişmesine ve büyümesine engel olmuştur. Savaş, sömürge devlet için düşmanca bir ortam yaratmıştır. Ayrıca sömürge devletinin ekonomik yararlarını ve bölgedeki doğal kaynakları araştırılmasını da engellemiştir.

Derviş mücadelesinin ardından, güneydeki İtalyanlar, idare edilmelerini kısmen merkezîleştirmişlerdir. 1920'lerin ortasında İtalyan Faşist Partisinin ortaya çıkmasıyla Somali Italiana, Metropol ile çok hızlı bir şekilde bütünleşmiştir. Muz, pamuk ve çeşitli tropik meyvelerin İtalya'ya ihracatında artış yaşanmıştır. Cesare De Vecchi (1923-28), Faşist vali, daha önceki dönemlerde özerk statüde olan geleneksel liderleri ezerek Somali'nin parçalanmış bölgelerini merkezîleştirmek için birçok reform hayata geçirmiştir. 1930'ların başında kıyı bölgelerindeki şehirler, küçük kent nüfusu hızlı büyümeye başlamıştır. Bu sürekli artan kentsel nüfus, antik kentlerin nüfusundan farklıdır. Nüfusun önemli bir kısmı polis, tercüman, öğretmen, avukat, doktor gibi sömürge devletin memurudur. Ayrıca fabrikalarda, hizmet sektöründe ve tarlalarda çalışan binlerce işçi mevcuttur. Bununla birlikte, kolonideki insanların ücret eşitsizliği ile ilgili çeşitli sorunları bulunmaktadır. Sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve ırk ayrımcılığı gibi sosyal problemler de yaşanmaktadır. Somalili eğitimli seçkinlere göre bütün bu sorunların arkasındaki temel sebep sömürgeciliktir. Bu yüzden refah düzeyine ulaşmak için insanlar bağımsızlık için

mücadele etmelidir. Ancak İtalyan faşist rejimi, sömürgece herhangi bir siyasi birliğe izin vermemektedir.

1930'ların sonlarında İtalya, sömürge devletini Afrika boynuzunda genişletmeye başlamıştır⁸. İtalya resmen Etiyopya İmparatorluğu'nun kendi egemenliğinde olduğunu iddia etmiştir. Etiyopya bunu kabul etmeyince de savaş ilan etmiştir. Etiyopya'yı işgal edebilmek için kolonide askerî birlikler kurmaya başlamıştır. Bu girişim, kırsal bölgelerde yaşamakta olan binlerce Somalili gencin dikkatini çekmiştir. Bu gençler köyde kalmak yerine savaşa katılmayı ekonomik olarak tercih etmekteydiler⁹. Kırsalda yaşayanların askeriye alınması, ülkedeki şehirleşmeyi hızlandırmıştır. İtalya, Etiyopya'yı tamamen işgal etmişse de Afrika boynuzundaki İtalyan İmparatorluğu'na dâhil etmeyi başaramamıştır. Etiyopya'nın işgali sırasında Somali, İtalyan kolonilerinde daha önce görülmemiş bir kırsal-kentsel göç yaşamıştır.

İkinci Dünya Savaşı başladıktan hemen sonra İtalya, kuzeyde bulunan Britanya himayesine karşı saldırmaya başlamıştır¹⁰. Bunun amacı Britanya'yı Afrika boynuzundan çıkarmaktır. Ancak İtalya'nın gelişme çalışmaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Savaşlar, kolonideki Somalililerin, özel olarak da eğitilmiş ve askerî personelin bilinçlenmesini ve uyanmasını sağlamıştır. İtalyanlar savaşta yenildiğinde, İngiliz ordusu koloniyi ele geçirmiştir. Britanya İmparatorluğu kolonide geçici askerî yönetim kurmuştur. İngilizler, İtalyan faşist rejiminden farklı olduklarını göstermek için yerel halka bazı haklar tanımıştır. Bu hakların arasında örgütlenme özgürlüğü de bulunmaktadır. Bu dönemde SYL (Somalili

⁸ Tarish Trivedi, "Italo-Abyssinian conflict: Italian colonialism in Africa", *Academia*, 2016 s. 12

⁹ Ibid. 13

¹⁰ Kıvanç Ümit, *Afrika boynuzu'nda Ne Oldu*, Metin Dizimevi Baskı, 1979, s. 41

Gençlik Birliği) eğitimi, Somalili milliyetçiliği ve özgürlüğü savunan bir taban örgütü ortaya çıkmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya düzeninde ve güç dengesinde radikal bir dönüşüm olmasıyla birlikte eski Avrupa sömürge güçlerinin liderlik rolü kademeli olarak azalmıştır. ABD ve Sovyetler Birliği yeni aktörler olarak ortaya çıkmıştır. Yeni düzen, dünya genelinde kademeli bir sömürsüzleştirme sürecinin başlatılmasını istemiştir. Eski Avrupa güçleri bu dönüşümü memnuniyetle karşılamamışsa da kabul etmek zorunda kalmıştır. İtalya, müttefikler tarafından yenildiği için Güney Somali, Britanya'nın de facto kolonisi olarak kalmıştır. Bu dönemde dört büyük güç (ABD, Sovyetler Birliği, Büyük Britanya ve Fransa) Afrika'daki eski İtalyan kolonilerinin statüsünü tartışmaya başlamıştır. Bu tartışmalar sonucunda Etiyopya muzaffer olarak egemenliğini yeniden kazanmıştır. Benzer şekilde Libya'ya bağımsızlığı geri verilmiştir. Eritre ise Etiyopya ile federasyon yoluyla birleşmiştir. Net bir istikbale sahip olmayan tek İtalyan kolonisi ise Somali olmuştur. Bu koloninin statüsü hakkında yapılan bir dizi konferanstan sonra, nihayet büyük güçler, Somali'nin yeni kurulan BM Mütevelli Heyetine devredilmesine dair anlaşma imzalamıştır. BM, koloninin geleceğine karar vermeden önce koloninin sosyoekonomik ve politik durumunu incelemeyi önermiştir. İlk rapor, Somali'nin iç durumunun bağımsız olmaya hazır olmadığını göstermiştir.

BM Mütevelli Heyeti denetiminde Somali, 10 yıl içinde İtalyan egemenliğine iade edilmiştir. 1951 yılında eski sömürge devleti AFIS¹¹ yönetimi kurulmuştur. Bu kez İtalyan misyonu öncekinden çok farklıdır. İtalya, BM vesayet programı çerçevesinde sıkı şekilde çalışmak zorundadır. Vesayet programının amaçlarına bakıldığında programın açıkça

¹¹ AFIS (Amministratore Fiduciaria Italiana In Somalia), İtalyan Somali Vesayet Konseyi anlamına gelmektedir.

Somali'nin bağımsızlığına hazırlanmasına hizmet etmekte olduğu görülmektedir. Bileşenler arasında güçlü siyasi kurumlar, eğitim, ekonomi ve finansal sistemlerin geliştirilmesi yer almıştır.

AFIS yönetimi döneminde eğitim, siyasi ve yasal sistemlerin altyapısı ve ekonomi alanlarında bazı olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Eğitimde hâlihazırda oldukça düşük olan okuryazar oranı okullara kayıt oranının artması ile orantılı olarak yükselmiştir. Vesayet yönetimi önemli sayıda ortaokul ve teknik okul kurmuştur. Bu okullar, teknikten ziyade genç diplomatların hazırlanmasına ve modern bir bürokrasi kurulmasına katkıda bulunmuştur. Daha sonra Siyad Barre rejimi döneminde eğitim sisteminin geliştirilmesinin temeli atılmıştır. Aslında devrimci rejimdeki eğitim sisteminin millîleştirilmesi, AFIS döneminde eğitilmiş öğretmenler ve eğitimciler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca eğitim alanındaki bu gelişmeler Somali vatandaşlarının ülkenin siyasi ve ekonomik işlerine katılım düzeyini arttırmış, özellikle siyasi katılım alanındaki bu gelişmeler Somali toplumunun geleneksel pastoral ve aşiret örgütü tarafından sıklıkla yavaşlatılmıştır.

AFIS döneminde Somali'de Avrupa tarzı çok partili bir siyasi sistemin oluşturulması, 1960'larda devlet inşası için istenmeyen sonuçlar doğurmuştur. Somali aşiretlerin ve geniş ailelerin bağlantılarına dayanan bir kabile sisteminin karakterize ettiği bir ülke idi. Bu yüzden yeni ortam, bu geleneksel aşiret sistemini batılı katılımcı demokrasi modeliyle bütünleştirmesi zor olmuştur. AFIS yetkilileri başlangıçta aşiret temelli iktidar bölünmesine karşı koymak için yeni partiler oluşturmuştur. Ancak uygulamada bu partiler aşiret bağlantılarından hala güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Bu nedenle ilk Parlamento Meclisi kurulduğunda bu manzara yabancı gözlemcilere görünmeyen bir tablodur. Ancak bu durum herhangi bir Somalili insan için açıkça gözlemlenebilir. Her ne kadar AFIS tüm

hedeflerine ulaşırsa da Somali'deki katılımcı demokrasinin geleceğini derinden anlamak için yeterli çaba göstermemiştir.

Birleşmiş Milletlerin Somali'deki vesayet sistemi yavaşça ülkenin sömürsüzleşmesine olumlu katkılarda bulunmuştur. 1950'lerin ortalarında Somalililer sürece aktif olarak katılmaya başladığında Somalilerin sosyoekonomik ve politik koşulları iyileştirmeye göstermiştir. Önerilen yaklaşım ve sistem hem Somali'yi hem de İtalyan çıkarlarını dikkate almıştır. Ana ekonomik kaynaklar İtalyanların kontrolü altında kalırken politik güç kademeli olarak yerel yöneticilere dönmüştür. BM Danışma Konseyinin “gözetim ve denetim” rolünü elinde tutması da süreci olumlu olarak etkilemiştir. On yıl süren AFIS yönetimi, koloniyi barış içinde gerekli tüm devlet kurumlarıyla bağımsız bir devlet hâline getirmiştir.

Somali, 1 Temmuz 1960 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. İtalya'dan ayrıldıktan sonra hemen Britanya himayesi ile birleşerek Somali Cumhuriyeti kurulmuştur. Yönetim sistemi parlamenter demokrasiyi devam ettirmiştir. Bağımsızlığın ilanını takip eden yıllarda Somali demokrasisi Afrika'nın en iyi demokrasilerinden biri olarak sınıflandırılmıştır. Bazı kurumları zayıf olmakla beraber Somali'nin demokrasisi zamanında düzenlenen adil ve serbest seçimler, sivil özgürlük ve bağımsız yargı sistemi etmenleriyle iyi şekilde işlemiştir.

1960'ların sonralarına doğru bağımsızlığı ve birleşmenin coşkusu sona ermek üzeredir. Büyük Somali hedeflerine ulaşılabilme olasılığı orantılı olarak düşmüştür. Bu da ülkede yeni tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. NFD¹² referandum sonuçlarıyla Somali halkı şaşırılmış ve umutlarını yitirmiştir. Milliyetçi ve sol siyasi partiler bu durumu değerlendirmelerinde tüm sorunların baş müsebbibi olarak hükümeti göstermişlerdir. Onlara

¹² NFD (Northern Frontier District), Kuzey Sınır Bölgesi anlamına gelmektedir.

göre SYL hükümeti siyasi bağımsızlığı ekonomik kalkınmaya dönüştürme konusunda başarısız kalmıştır. Dolayısıyla tüm Somali topraklarının birleşme rüyası sona ermiştir. SYL, o dönemlerde yeni bir dış politika izlemeyi denemiştir. Bu politikanın özü komşu ülkelerle huzur ve barış politikası izlemektir. Meselelere konuşarak çözüm bulmak istemektedir. Bu grupların çoğu SYL'nin son dönemlerde izlemiş olduğu dış politikaya sert biçimde karşı çıkmışlardır.

Öte yandan siyasi seçkinler gün geçtikçe güvenilirliğini kaybetmektedirler. Böylece düzeni sürdürmek amacıyla elitler Somali eski soy sistemine geri dönmeye başlamışlardır. Aşiretler arasında güç paylaşımını sağlayan bir gelenek kurmaya çalışmışlardır. Örneğin 1969 parlamento seçimlerine 60'tan fazla parti katılmıştır. Bu partilerin önemli bir kısmı aşiretleri temsil etmiştir. Bazıları da aşiret isimlerini taşımıştır. Bu aşiretçiliğin ve yerliliğin yeniden canlandırıldığına bir göstergesidir. Şaşırtıcı olan ise devletin bütün bunlara itiraz göstermemesidir. Ulusal kimlik yerine aşiret ve bölgesel kimlikler yeniden yükseliş göstermiştir. Seçimlerden sonra siyasi istikrarsızlık dönemi olarak nitelendirilen bir dönem yaşanmıştır. Halk ise bu dönemde ümitlerini yitirmiş durumundadır. Hükümet yozlaşmaya devam etmiştir. Bürokraside nepotizm, kayırma ve hemşehriciliğe dayalı bir dönem başlamıştır. Ekonomi ise zor duruma düşmüştür.

21 Ekim 1969 Devrimi bu şartlar altında gerçekleştirilmiştir. Siyasi ve ekonomik durum incelendiğinde ülkenin herhangi bir hareket için oldukça müsait durumda olduğu görülmektedir. Ordu, sivil hükümetlerin neden olduğu karmaşa ve yozlaşmadan etkilenmiştir. Kendisini devrimci bir ilerici güç olarak tasvir etmiştir. Ülkede 1960'ların ortasına kadar sosyalist fikirlerin etkisi artmakla birlikte merkez siyasi partilerde düşüş yaşamaktadır. İnsanların çoğu tarafından hükümetin yaptığı yolsuzlukların kapsamı, yaşanan kayırmacılık ve kötü yönetim açıkça anlaşılmaktadır. Bürokrasi, politikacıların iznini

sağlamadan tek bir sorunu çözemez hâle gelmiştir. Eğitim, sağlık hizmetleri ve kamu hizmetleri daha da kötüleşmiştir. Yönetim düşünülenden daha kötü bir düzeye erişmiştir. Örneğin politikacılar kamu araçlarını özel taksi olarak kullanmaya başlamıştır. Hastaneler ilaçları özel eczanelere satmıştır. Bürokratik pozisyonlara liyakat temelli olmayan patronaja, aşirete ve bölgeye göre gelinmektedir.

Öte yandan, o dönemde Sovyetler Birliği, Somali'deki varlığını iki katına çıkarmıştır. 1963 yılında NFD referandumundan hemen sonra Sovyet-Somali anlaşması imzalamıştır. SYL hükümeti, silah tedarikini güvence altına almak için taktik olarak Sovyetler ile yakın ilişki kurmuştur. Bu dönemde, ülkede sosyalizm ideolojisi söylem olarak zirveye ulaşmıştır. Sol görüşlü partiler sürekli olarak takipçiler kazanmaktadır. Sol fikirler askerî güçlere de yayılmıştır. Yüzlerce genç subay Sovyetler Birliğine ve Doğu Avrupa'ya eğitim almaya yönelmiştir. 1969 yılındaki darbeyi gerçekleştirecek olan subayların çoğu bu nesildedir.

15 Ekim 1969'da cumhurbaşkanı kuraklıkla boğuşan kuzey bölgeleri ziyareti sırasında kendi koruması tarafından öldürülmüştür. Bu olayın Soğuk Savaş hesapları nedeniyle yaşanıp yaşanmadığı veya başka bir sebebe dayalı siyasi suikastlerden biri olup olmadığı hâlâ çok tartışmalıdır. Suikastın yaşandığı gün başbakan ABD ziyaretindedir. Başbakan, yenilenen siyasi kargaşayı düzeltmek için ABD ziyaretini sonlandırıp acelece ülkeye dönmüştür. Bu olaydan beş gün sonra ise Siyyad Bare liderliğindeki ordu hükümeti devirmiştir. Ordu, hareketin devrim olduğunu ilan etmiştir. Halk bu olayı sevinç ile karşılaşmıştır.

Somali Devrimi, yeni ideallerle gelmiştir. Ekonomik bağımsızlık, tüm üretim araçlarının millileştirilmesi, toprak reformu ve sivil hükümetlerin son döneminde kaybedilen millî gururun geri kazanılması gibi vaatlerde bulunmuştur. Ancak bütün bunların

gerçekleştirilmesinin sadece 9 yıldır bağımsız bir ülkede mümkün olmadığı hâlihazırda öngörülebilir bir durumdur.

SYL'nin izlemiş olduğu İç ve dış politikalarda rahatsız olan toplumsal kısımları ve kitleler mevcuttu. Bu nedenle askerî harekete ya da devrime vakit geçmeden övgülerde bulunmuşlardır. Övgüde bulunanların en önemlisi sol gruplardır. Milliyetçiler, hareketi doğrudan desteklemese bile orduya bazı yardımlarda bulunmuşlardır. Halk ise hareketi desteklemek için sokağa çıkmıştır. Sanatçılar devrimi öven harika şarkılar yazmaya başlamıştır.

Devrimci güçler, politik düşmanlarını birkaç gün içinde tamamen elimine etmeyi başarmıştır. Sömürge sonrası Somali siyaseti, aşiret temelli partiler ve ittifaklar ile karakterize edilmiştir. Dolayısıyla devrimcilere meydan okuyabilecek hiçbir örgütlü grup kalmamıştır. Hareketin ilk gününde devrimci güçler, devrimin tüm potansiyel muhaliflerini hapse etmeye karar vermiştir. Eski siyasi parti lideri, başbakan, kabine ve iş adamları dâhil olmak üzere hepsini tutuklanmıştır. Bu tasfiyeden sonra devrimcilerin önünde güçlü bir siyasi güç kalmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: AFRİKA SOSYALİZMİ

1. Afrika'da Anti-Sömürgecilik Projesi Olarak Sosyalizm

1961 yılının Aralık ayında Fidel Castro'nun Havana'da "Marxist Leninist" şeklinde ilan ettiği rejim uluslararası sosyalizme yeni bir ivme kazandırmıştır. Küba devrimcileri Batista'nın yozlaşmış eski düzenini yenerek bu başarılarıyla 1960'lı yıllarda pek çok Afrikalı özgürlük savaşçısına ilham kaynağı olmuştur. Küba'da var olan sosyal yapı ile Afrika'daki toplumlar arasındaki benzerlikler, sosyalizmin tek yol olduğunun kanısına varılmasında büyük etken olmuştur. Ancak Afrika sosyalizminin öyküsü, Sömürge Dönemi'nde sömürgeciliğe karşı bir proje olarak ortaya çıkması nedeniyle Küba'dan bir nebze farklıdır. Çok hızlı momentum almasıyla Afrika'daki devlet oluşumunun en güçlü fikirleri arasında yer almıştır. Afrika'da var olan Afro-sosyalizm, kavramsal anlamda ne Avrupa'daki ne de Sovyetlerdeki mevcut olan sosyalizm türlerindedir. Farklı sosyal yapı ve tarihsel deneyimlere dayanarak daha barışçıl ve sınıf temeli olmayan bir sosyalizm şeklini temsil etmektedir. Çünkü sosyalizmin zirveye ulaştığı 20. yüzyılda çoğu Afrika ülkesi hâla Avrupa'nın sömürge yönetimi altındaydı. Diğer yandan Afrika'daki siyah insanlar, sanayi-sonrasının dünyasında hâkim olan sınıfa dayalı sistemlerdeki sınıflara daha ulaşmamıştı. Bu durum esas olarak Afrika'da proletarya ya da örgütlü köylüler olmamasına neden olmuştur. Afrika'da bağımsızlıktan sonra dahi çoğu ülkede kentsel nüfusun ülke nüfusunun %20'sinden daha az olduğu, köylülerin modern üretim araçlarından yoksun olduğu ve okuryazar oranının düşük olduğu görülmektedir.

Sömürge devleti, emperyalist geleneklerin aşırı bir versiyonunu sunar; bu, sömürülen toplumları aşağıya çeker ve küçük düşürür. Avrupa sömürge devletleri de sömürgeleştirdikleri toplulukları doğal kaynaklarından kültürüne, her alanda kontrol etmeye çalışmıştır. Bu, anti-emperyal geleneğinde Avrupalılara ve onların sistemlerine yönelik

nefret besleyen bir hareket oluşturmuştur. Bu nedenle Afrika'daki sosyal çevre, sömürge devleti ve ona destek olan kapitalist elitler tarafından korunan düzene karşı herhangi bir karşı fikre duyarlıdır.

Güney Afrika'nın ilk ırka dayanmayan partisi olan Güney Afrika Komünist Partisi (SACP) maden alanlarındaki işçilerin hakları ve ücretleri konusunda hep savunmuştur. 1924 yılındaki genel seçimin seçim kampanyasında en önemli konu maden işçilerinin ücretleri olmasına rağmen seçimi kaybetmiştir. Mücerret ırkçı olmadığı için ülkedeki siyasal haklara sahip tek kesim olan beyaz yurttaşlardan oy alamamıştır. Bu seçimden sonra Afrika'da sömürge idareleri devam ettikçe sol partiler iktidara ulaşamayacaklarını fark etmişlerdir. Seçimden hemen sonra SACP'nin önde gelen liderlerinden Ivon Jones hezimetin ana sebebini işaret ederek "Beyaz Güney Afrika'da komünist partiye yer yok." demiştir. O dönemden itibaren SACP diğer solcu gruplar ve Afrika Ulusal Kongresiyle ittifaka girerek emperyalizme ve ırkçılığa karşı uzun süreli mücadelelere girecektir. Kıtadaki bütün sosyalist partilerin ve siyasi figürlerin emperyalizme karşı yüzyıllık mücadele boyunca benzer hikâyelere sahip oldukları görülmektedir.

2. Afrika'da Sosyalist ve Sol Kanat Siyasetinin Kökenleri

Afrika'da sosyalist fikirlerin ortaya çıkışı oldukça eskidir. Çünkü 20. yüzyılın ikinci yarısından bağımsızlık ve sömürgeciliğe yarım yüzyıl öncesine uzanır¹³. Örneğin Afrika'daki ilk örgütlü devrimci siyah hareketi, Güney Afrika sendikasıdır. Birinci Dünya Savaşı esnasında, Afrika Ulusal Kongresi'nin (ANC) 1912'deki kuruluşundan yıllar sonra, Afrika'daki siyasi derneklerde sosyalist fikirler ortaya çıkmıştır. Kolonilerin çoğu katı yasalarla yönetildiğinden ve siyahların siyasal haklarını tanımadığından Afrikalıların kendi ülkelerinde siyaset yapması bu dönemde imkânsızdır. Bu nedenle diaspora toplulukları

¹³ Alofun Grace Olufolake, "African Socialism: Critique", *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, 2014, s.69

düzenlenmiştir. Bu topluluklar, genel olarak W. E. B. Dobois ve George Patmore gibi Pan-Afrikan milliyetçi siyah aydınlar dominesinde olmakla beraber silahlı mücadelenin başlatılması gerektiğini savunmaktadırlar. Zira 17. yüzyılın sonlarında kölelerin kendi kurtuluşuna ve ilk siyah çoğunluğun egemen devletini kurmasına yol açan Haiti Devrimi'nden etkilenmiştir. Fakat bu siyah aydınlar arasında azınlık olsalar bile Frantz Fanon gibi sömürgeci devletin zulmü karşısında sosyalizmi kullanabilecek, evrensel siyasi ideoloji olarak benimseyen düşünürler de vardır¹⁴. Bu nedenle Frantz Fanon yıllar sonra Afrika'da en güçlü politik ideoloji olan sosyalizmin en etkili entelektüellerini temsil etmektedir. Öte yandan Fransa, İngiltere ve Amerika'daki Afrikalı öğrenciler de sosyalizmi benimsemişlerdir. Kolonilerdeki alt sınıf beyazlar da SACP örneğinde olduğu gibi açıkça sosyalizmi hatta komünizmi savunmuşlardır. Afrika dışında metropollerdeki sosyalist partilerin de fikrîsel yönde bu hareketlere katkısı olmuştur. Mesela Fransız sosyalist partisi metropoldeki Afrika kökenlilerin parti içinde siyaset yapmalarını kabul etmektedir. Bu parti politikalarından yararlanarak bağımsızlıktan sonraki dönemlerde Leopold Senghor gibi Senegalli bir cumhurbaşkanı da bir zamanlar Fransız sosyalist partisinin üyesi olmuştur.

2. 1 Avrupa Üniversitelerindeki Afrikalı Öğrenciler ve Afro-Amerikalılar

Bağımsızlıktan sonra çoğu Afrika politik liderinin sosyalist olmalarının nedeni yönünde çeşitli görüşler vardır. Bir görüşe göre liderlerin çoğunun 1930'larda ve 1940'larda eğitim için Avrupa'ya gidip orada eğitim almaları bu duruma neden olmuştur. Malumdur ki o dönemlerde Avrupa'da sosyalizmin belli bir yükseliş kaydetmektedir ve sol hareketin dalgası çok hızlı yayılmaktadır. Bunun en önemli örneği 1945'te İngiliz İşçi Partisinin seçimi kazanmasıdır. Üstelik İngiliz İşçi Partisinin gençlik kanatlarında birçok Afrikalı öğrenciye ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Bunun yanı sıra partinin kolonilerde ve İngiltere'de yaşayan Afrikalı politikacılarla güçlü bir ilişkisi olduğunu da hatırlatmakta

¹⁴ Edmond J. Keller, "Communism, Marxist-Leninism and Socialism in Africa", *Oxford Bibliographies*, 1995

fayda vardır¹⁵. Afrikalı öğrenciler hem İngiltere hem de Fransa'daki yerli sosyalistlerin söylem olarak kendi ülkesinin emperyalist politikalarına devamlı karşı çıkmaları nedeniyle onlarla ortak bir zemin keşfederek yakın ilişki kurmuşlardır. Cambridge, Oxford, Edinburgh ve Manchester Üniversiteleri gibi Britanya'daki üniversiteler de Afro-sosyalizmin önde gelen politikacılarının ve fikir insanlarının yetiştirildiği yerlerdir. Bu üniversitelerde lisans ve yüksek lisans yapan Afrikalı öğrenciler, İngiliz ve Avrupalı yoldaşları ile çeşitli siyaset etkinliklerine ve hararetli tartışmalara katılmışlar, kolonilerine dönünce politik manifestolarını başlatma hayalleri kurmuşlardır.

Avrupa'da eğitim alan ve buradaki etkinliklere katılanların çoğu, sosyalist fikirleri benimsemişler, ülkelerine döndükten hemen sonra sömürgeciliğe karşı silahlı mücadeleye katılarak almış oldukları eğitimi saflardaki savaşçılara intikal ettirmişlerdir. Nkrumah, Julius Nyerere ve Leopold Senghor gibi liderler, daha sonraki dönemlerde kıtanın sosyoekonomik devlet mimarlığı yapan çoğu postsömürgeci Afrikalı düşünürler, o günlerde eğitim almış kadroları oluşturmaktadır. 1940'lar ile 1960'ların başlarında, İngiliz üniversitelerinde kayıtlı olan Afrika kolonilerinden öğrencilerin sayısı 5.000 ila 18.000 arasındadır¹⁶. Yapılan araştırmalarla Fransa'da ise benzer veya biraz daha yüksek bir sayının var olduğu kanaati oluşmaktadır. Çünkü Britanya'dan daha çok koloniye ve nüfusa sahip Fransa, Afrikalılara eğitim hakkını İngilizlerden daha önce tanımıştır¹⁷. Britanya'daki öğrencilerin emperyalizmin hataları ve sömürgecilere zulmedilmesi konusunda sıkça görüş bildiren İngiltere'deki solcularla iş birliği yaparak güçlü birlikler kurdukları kaydedilmiştir. Kolonilerde özgürlük hareketi ve Britanya'daki Afrika Bürosu gibi örgütler; Afrikalıların siyasi görüşlerini ifade etmeye, sömürgeciliğin ve ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını talep etmek için aktif siyasete katılmaya imkân vermiştir.

¹⁵ Brockway Fenner, *African Socialism*, Chester Springs Pennsylvania, 1963s.18-19

¹⁶ Ibid, s.19

¹⁷ Ibid. s.19

Bahsi geçen dönemde Amerikan Afro-Amerikan öğrenciler, kendileri için sosyal ve ekonomik hakları elde etmek için savaşmalarına rağmen Afrikalıların İngiliz Milletler Topluluğunda ve Frankofon dünyasındaki siyah mücadelesiyle yakından ilgileniyorlardı. Esas olarak 1940'lar, siyah bilincin zirveye ulaştığı bir dönem olmasına rağmen siyahi haklarının bu dönemde her zaman sosyalizm ve Marksist-Leninist doktrinle ilişkilendirilmesi oldukça şaşırtıcıdır. Amerika'da siyahi topluluk içindeki en güçlü görüş, 1960'larda medeni haklar hareketinden önce, Amerika'nın siyahların öz toprağı olmadığını savunmuş, Afrika'ya geri dönüş hissini taşımıştır. Bu nedenle Pan-Afrikanizm en popüler politika olmuştur. Bu durum Afrika'daki anti-sömürgecilik mücadelelerinin çok yönlü olduğunu ve Asya ya da Hindistan'dan daha farklı olduğu intibasını vermektedir. Her ne kadar bu mücadelelerin ana güdüsü anti-empyralist olmakla birlikte herkese hürriyet fikrini taşımakta ise de "ırk" meselesinin önemli rol oynadığını da göz ardı etmemek gerekir. Bunun için Afrika'daki ırklar arasındaki eşit muamele için mücadele kavramı, Hint veya Asya'dan daha şiddetli olmuştur.

Batı dünyası dışındaki Afrikalı öğrenciler ve Afro-Amerikalıların en sevdiği ülke SSCB, en sevdiği öğretim kurumu ise KUTV üniversitesidir. Bu okul, önceleri Sovyetlerin devlet memurlarına ve işçi sınıfına eğitim vermek amacıyla açılmıştır. Fakat daha sonra Bolşevikler tarafından uluslararası yoldaşları yetiştirme amacıyla hizmet vermeye başlamıştır. Afrikalı öğrenciler evvela Marks'ın ırklar görüşünü beğenmelerine rağmen SSCB'deki eğitim sisteminin katılığından dolayı hemen soğumuşlardır¹⁸. Bu durum daha önce İngiliz Milletler Topluluğu ve Frankfone'deki okullaşma deneyimlerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin çoğu komünizm ideolojisine karşı olumsuz yönde etkilenmiş hatta bazıları anti-komünist olmuşlardır. Sömürge sonrası Afrika'da

¹⁸ Matusevich, *Africa in Russia, Russia in Africa three centuries of encounters*, Africa world Press, 2007

SSCB'den eğitim almış ne bir cumhurbaşkanı ne de başbakan mevcut olması bu durumu örnelemektedir.

3. Afro-sosyalizmin Çeşitleri

Afrika'daki ve başka yerlerdeki sol fraksiyonlu politik hareketler, ideolojik öğretiler ve politikalar benzerlikler ve farklılıklar barındırmaktadır. Bağımsızlıktan sonra Afro-sosyalist kampta egemen olan Kwame Nkrumah, Julius Nyerere, Leopold Senghor, Frantz Fanon ve Tom Myoba gibi kanaat önderleri yazılarında sosyal devlet oluşum fikirleri ile ilgili farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Afrika'da düşünce ve edebiyatın altın çağı olan 1960'lar ve 1980'ler arasındaki yıllar boyunca solcular, hem akademik hem de politik arenada en ateşli entelektüel ve politik aktivistler arasındadırlar. Hem muhaliflerine hem de yoldaşlarına karşı fikir üretebilmektedirler. Sömürge sonrası Afrika devletleri için temel teşkil eden devlet kurma, milliyetçilik ve sosyal mühendislik alanlarında büyük katkılarda bulunmuşlardır. Afrika'da koloniciliği sona erdiren en muazzam politik ideolojilerden biri sosyalizmdir. Sosyalizmin bütün versiyonlarını temsil eden önderler bulunmaktadır. Kıtanın bütün bölgelerinde güney ucundan Ümit Burnu Komünist Partisinin ve ANC'nin, beyaz azınlığın Apartheid rejimini devirmek için çalışmaları sürerken kuzeyde Arap ülkelerinden Tunus ve Cezayir, tarıma ve üretime dayalı kooperatif ekonomilerle ve sosyalist toplumlar yaratmak için çaba göstermişlerdir. Doğu Afrika'da Tanzanya ve Kenya'da sosyalizmin daha pragmatik ve rasyonel versiyonları benimsenmiştir. Bu durum hem mevcut olan kabile topluluklarını ilerleyen ve gelişen sosyalist toplumlara dönüştürmek hem de Sömürge Dönemi'nde yerleşip verimli toprakları işgal etmiş azınlık olan beyazların elindeki toprakları ulusallaştırma ve reform politikalarını içermektedir.

Fenner Brockway'e göre Afrikalı sosyalistler dört ana gruba ayrılmıştır¹⁹:

¹⁹ Fenner Brockway, *African socialism*, Chester Springs Pennsylvania, 1963 s.18

1. İdeolojik olarak Sovyetler ve Küba ile sıkı ilişkileri olan Leninist-Marksistler
2. Kıtada Avrupa'nın modellerini benimseyen sosyal demokratlar
3. Afrika Marksizmi, Çoğunlukla silahlı cephelerde, ordularda ve akademik alanlarda mevcuttur.
4. Kendilerini Afrika pragmatik sosyalizminin temsilcileri olarak tanımlayan ve diğer gruplardan daha etkili olan sömürge sonrasında Mısır'da olduğu gibi iktidara ihtilal yoluyla gelen ya da Tanzania ve Gana örneğindeki gibi seçimler ile iktidara gelen sosyalistler. Bu grup sömürge öncesi Afrika kültürü ile sosyalizmi birleştirerek karma bir sistem oluşturmak gerektiğini savunmaktadırlar.

3.1 Afrika Pragmatik Sosyalizm

Afrika pragmatik sosyalizm, sosyalizme sosyal ve politik doktrin olarak Afrika'nın katkısını temsil eder. Savunucularının yaşadığı ülkelerin çeşitliliğinin ve sevincinin neden olduğu türlü versiyonları vardır. Afro-sosyalizminin bu versiyonunun önde gelen liderleri ise Julius Nyerere, Leopold Senghor, Rodney Rodney ve Kuanda'dır. Bu ekolün özelliği geleneksel Marksist öğretilerin özünü oluşturan sınıf mücadelesi fikrine karşı çıkmasıdır. Sınıfsal çatışmanın proletarya diktatörlüğüne yol açacağını ve kötü bir sistemi ortadan kaldırıp en kötüyü kuracağı anlamına geldiği görüşündedirler. Bu görüşün sempatanları, Marksist sosyalizmin tekelliğini şiddetli bir şekilde eleştirmekle beraber “sadece saf bir sosyalizm versiyonu” fikrinin karşısındadır. Bunun doğrultusunda Nyerere, daha ileriye giderek, tek bir haklı ve doğru bir sosyalizmin görüşünde insan zekâsı ve bilincine yönelik bir hakaret olduğunu savunmaktadır²⁰. Bu nedenle sosyalizmin Ortodoks versiyonu olan “Marksizm”i mutlak meşruluğu ve tekliliği kavramlarının tiranlığından kaynaklanan bir sonuç olarak değerlendirmektedirler.

²⁰ David ve M.Ottaway, *Afrocommunism*, Homles and Meier Publishers İnc.1981 s.17

Afrikalı pragmatik sosyalistlerin bir diğere önemli özelliğı ise Afrika kültürlerine olan sempatileridir. Camiadaki hem Arap hem de siyah entelektüeller ve liderler bağımsızlıktan sonra kurumların Afrikalılaştırmasını güçlü bir şekilde savunmaktadırlar.

Julius Nyerere'nin Arusha deklarasyonu kapsamında öne sürdüğü UJAMAA doktrini Afrika'daki ilk yerli politik ve sosyo-ekonomik teori olmuştur. UJAMAA, Kisiwahili dilinde "Geniş aile" demektir. Nyerere'nin savunduğuna göre derin Afrika geleneklerine sahip olan, uyumlu ve barışçıl bir toplum yaratır; aşk, sınıfsızlık, sıkı çalışma ve paylaşılan servet olmak üzere dört sütunu vardır²¹. Nyerere, sömürge öncesi Afrika geleneksel toplumunun, sosyalizmin Marksist yorumundan daha kapsamlı ve daha barışçıl olan bu değerleri gerçek anlamda uyguladığını iddia etmektedir. Dolayısıyla 20. yüzyılda ne komünist Sovyetlerden ne de Avrupa sosyal demokratlarından bu değerleri ithal etmek anlamsızdır.

UJAMAA'nın bu dört bileşeninin anlaşılması için Julius Nyerere'den kısaca şu alıntılar yapılabilir: İlk olarak "aşk" yorumu altında, Afrikalı insanı çevreleyen coğrafi ve sosyal çevreden miras kalan Afrika karakteridir. "Eskiden Afrikalılar bütün etraftaki insanları kardeş olarak görüp -geniş aile üyeleri olarak değer veriyorlardı²²".

Bu görüşe göre Nyerere, Afrika topluluğundaki bireyin "kabileler / klan" toplulukları ya da Nyerere'nin tercih ettiği terim ile "geniş aileyi" daima toplumun refahına katılma konusunda istekli ve alçak gönüllü olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle de Afrika topluluğunun birbirlerini önemsediklerini belirtmektedir. Broşürün ikinci bileşeni sınıfsızlıktır; Nyerere, geleneksel Afrika toplumunun politik ya da sosyal sınıflarına göre

²¹ Corneli Avarisi Magoti, *a critical analysis of Nyerere's ujamaa: An investigation of its foundations and values*, The University of Birmingham, 2012 s. 26,27

²² Nyerere, "Ujamaa; The basis of African Socialism", *Dar Es Selam* 1962, s. 6.

toplumdaki bireylerin statülerden yoksun olduğunu savunmaktadır. Onun için “sınıf”, tarihî olaylar sonucunda ortaya çıkmış bir kavramdır ve Avrupa gibi tarım ile sanayi devrimlerinden geçmiş toplumlarda mevcuttur. Üstelik sınıfsal yükselişin koşullarını yaratan çeşitli faktörler vardır. Eğer Afrika’nın gelişim tarihine bakılırsa bütün bu olayların meydana gelmediği görülecektir²³.

Üçüncü bileşen olan sıkı çalışma; Nyerere’ye göre sosyoekonomik model ve kültürel oryantasyon nedeniyle geleneksel Afrika toplumundaki bireylerin ekonomik olarak çiftçiliğe ve hayvan yetiştirmeye bağlı olduklarını, bu nedenle ortak çalışmalara katılmaları gerektiğini belirtmektedir. Onun için “işçi” karşısında “işveren”in değil, tembelliğin ve aylaklığın olduğunu iddia etmektedir²⁴. Nyerere, sıkı çalışma dışında topluma kazandırma ya da hayatta kalmanın başka bir yolu olmadığını vurgulamaktadır. Ona göre insanlar çalışmalarını eşit bir şekilde uygularlar. Yaptıkları işlerin doğası gereği neredeyse aynı niteliklere sahip olmalarından dolayı “fiziksel yetenek” reis de olsa daha az bilgili olan da olsa eşit iş yükünün sahiplenilmesini ve bu bireylerin yan yana çalışmalarını görmek geleneksel toplumda normaldir. Engelli, hasta ya da yaşlılar hariç sosyal ve doğal ortamdaki iş karşısında hiçbir işçinin avantajının olmadığı, bireyin işten uzak durabileceği özel bir sosyal rütbe yoktur. Nyerere, tembelliğin geleneksel Afrika toplumunda düşünülemez bir utanç olduğunu vurgulamaktadır.

Nyerere’ye göre dördüncü bileşen olan paylaşılan servet; şahsın hasata, hayvan sürüsüne ve toprağa sahip olabileceğini ancak geleneksel Afrika toplumunda bunların sosyal olarak paylaşılabilenidir. Nyerere, bu uygulamayı hiç kimsenin zenginlikten ödün vermeyeceğini ya da toplum içinde fazladan iktidar ve prestij kazanmak için akıl yürütmeyle biriktirdiğini söyleyerek basitleştiriyor. Nyerere, geleneksel Afrika toplumunda “birey”in

²³ İbid, s.5

²⁴ İbid s.4

değil, kabilenin ve klanın merkezde olduğunu belirtmektedir. Ona göre “Kabile veya klanın içindeki bireyler ya da aileler kabilesinin içinde bulunduğu durumuna göre zengin ya da yoksullardı. Eğer tüm kabile ya da klan fakirse birey de fakir, kabile ya da klan zenginse zengin idi.

Nyerere'nin Afrika'nın geleneksel okumasını özetlenirse geleneksel Afrika toplumu, kardeşlik ve birbirini sahiplenmenin hüküm sürdüğü, sınıfsız ve geniş bir ailedir. Toplum içindeki herkes işçidir, servet bütünüyle eşit bir şekilde paylaşılır. Sosyal rütbeler ekonomik üstünlük sağlamadığı için kabile şefleri veya klan yaşlıları toplumun geri kalanını sömürmek için iktidar ve ekonomik güçleri kullanmazlar, kullanmayı isteseler bile sosyal sistem buna izin vermez. Julius Nyerere, Afrika'nın geleneksel toplumunu okumasından her ne kadar sert eleştirilere maruz kalsa da Afrika'da ilk üretilmiş sosyalizm versiyonunu ortaya koymuştur.

Nyerere 1963'te Birleşik Tanzanya (Tanzanya ve Zanzibar) Başkanı olarak geri döndüğünde UJAMAA'yı politika hâline getirerek Tanzanya'daki büyük şehirlerin yoksul mahallelerinde yaşayanlar başta olmak üzere kentlerde geleneksel Afrika çiftlikleri ve büyük köyler oluşturmak için uygulamaya başlamıştır. Nyerere bu politikanın İngiliz çıkışından sonra Tanzanya'nın gıda güvenliğini sağlayacağını ve ortak bir ulusal kimliği tatmin edeceğini savunmuştur. UJAMAA hedeflerinin tümüne ulaşmada başarısız olmuştur. Ancak Tanzanya'da güçlü ulusal kimlik, Soğuk Savaş esnasında ve sonrasında Afrika devletinin geçirdiği krizden ve politik istikrarsızlıktan kurtulan yerli bir siyasi gelenek yaratmıştır.

3.2 Afrika Demokratik Sosyalizmi

En büyük ikinci Afro-sosyalist grup olan demokratik sosyalistler ideolojik olarak pragmatik sosyalistlerle yakınlaşmaktadırlar. Bazı alanlarda, örneğin sınıf çatışması konusunda, Afrika bağlılığına olan ilgiyi reddeder. Bu konuda hem pragmatiklerden daha

aşağı kalır hem Pan-Afrikanist değillerdir. Pragmatiklerden ayrılış noktaları ise bütün Afrika ülkelerinin bağımsızlıktan sonra takip edeceği birlik modeli hakkında farklı görüşlere sahip olmalarıdır²⁵. Ekonomik olarak kooperatiflere inanırlar ancak daha büyük yatırımları çekmek için bazı fedakârlıklar yapmaya hazır küresel finans sistemini entegre etmeye ve açmaya daha fazla odaklanırlar.

Geleneksel olarak demokratik sosyalistler Batı Afrika'nın eski Fransız kolonilerinde daha güçlüdür. Bu durumda Fransız sosyalistlerinin Leopold Senghor'u önde gelen liderleri olarak göstermesinin büyük etkisi vardır. Doğu Afrika'da bu grup, bağımsızlığı takip eden yılların ardından Jomo Kenyatta liderliğindeki Kenyalı Afrika Ulusal Birliğini (KANU) temsil etmiştir. Kenyatta 1963 yılında Kenya bağımsızlık günü münasebetiyle yapmış olduğu konuşmasına bakıldığında, Kenyatta'nın önderliğinde olan KANU yaratmak istediği ve hedeflediği toplum tipini açıkça ortaya koymaktadır:

Uzun zamandır söylediğimiz bağımsızlık mücadelemiz, kendi kendine sonuçlanmayacaktır. Bize demokratik bir Afrikalı sosyalist Kenya'nın yaratılması için sınırsız çalışma fırsatı verecek²⁶.

Kenyatta, demokratik sosyalizmin nedenlerine dair görüşlerini açıkça belirtmiştir: “‘Demokratik’ çünkü biz sadece özgür toplumun, her bireyin kendi yurttaşına katkıda bulunması için yeteneklerini en iyi şekilde geliştirebileceğine inanmaktayız. Bu nedenle her toplumun belirli bir gelişim düzeyine ulaşması için insanların özgürlüğünü sağlaması lazım. İş etkinliği, evlilik veya herhangi bir sosyal ilişkiyi kurmak için ön koşul özgür olmaktır.” Kenyatta'ya göre bireylerin özgürlüğü, Afrika'daki sömürgeciliğe karşı birliğin özüdür ve toplumsal özgürlüğün vazgeçilmezidir. Özgür toplumda kişilerin hakları, yazılı anayasa tarafından verilen özgürlük ve onurun tadını çıkarmalarıdır. Kenyatta'nın “sosyalizm”

²⁵ Fenner Brockway, *African socialism*, Chester Springs Pennsylvania, 1963 s.22

²⁶ Ahmed Mohiddin, *African Socialism in two Countries*, Rowman & Littlefield Publishers 1981 s.38

konusundaki açıklaması da çok kapsamlıdır. Sosyalizmin siyasi özgürlüğü ve eşitliği önemlidir ancak Kenya’da ve diğer ülkelerdeki Afrikalıların ekonomik sömürü ve sosyal eşitsizlikten uzak olması için kapsamlı reformlar ve somut adımlar atılması gerektiğini savunmaktadır²⁷. Doğu ve Batı’dan ihraç fikirlerden kaçınarak Afrika ulusunun aslında büyümesi gerektiğini ifade ediyor. Bu bağlamda Afrika demokratik sosyalizminin Nyerere ve Senghor’un “UJAMAA” ve “Negritude” tezlerine benzerliği vardır ancak dış dünyaya diğerlerinden daha açıktır.

3.3 Afro-Marksizm

Afrika Marksizmi; siyah insanların özgürlüğünü, bağımsız ve birleşik Afrika’yı ve tüm dünyadaki ezilen toplumların özgürlüğünü savunan Pan-Afrikan felsefesini etkilemiştir. Sosyalizmin bu versiyonu, bağımsızlık baskısının başlangıcını sağlamış ve 1960’lı yılların başlarından 1970’lere kadar hem siyasi edebiyatta hem de bağımsızlık hareketlerinde çok güçlü bir sunum sergileyerek kıtada aktif olmuştur. Gana, Gine ve Mali, gibi ülkelerde Marksizmin orijinal versiyonundan etkilenmiş hükümetlerin iktidara gelmesine sebep olmuştur²⁸. Afro-Marksistler, sosyalizmin Avrupa ve Sovyet versiyonlarını benimsemeye güçlü bir şekilde karşı çıkmalarına rağmen komünist ülkeler ile yekpare bir devlet yapısı ve otoriter yöntemleri paylaşmışlardır. Afro-Marksistler öncelikle diğer sosyalizmlerin Avrupa’daki sınıflar arasında yaşanan çatışmalar neticesinde ortaya çıktığını, saf bir tarihsel sonuç olarak nitelendirilebileceğini, köylülerin çoğunlukta olduğu Afrika toplumlarından ve yıllardır hem sömürgecilerin hem de beyaz yerleşimcilerin ırka ve ekonomik üstünlüğüne dayanan sömürü ve zulmüne maruz kalan Afrikalılarından çok uzak olduğunu ileri sürmektedirler. İkinci olarak Stalinizmin ve Troçkizmin fraksiyonları tarafından yönetilen

²⁷ Fenner Brockway, *African socialism*, Chester Springs Pennsylvania, 1963 s.23

²⁸ Ibid, 19

bölgelerin kırılabilirliği ve bunun sonucunda şiddetli işlevselciliği itici faktör olarak görmüşlerdir.

Kazanan modelin yokluğu, Afrika'daki post-kolonyal devletin sosyal ve politik gerçeklerini uygulayan doğru sosyalizm versiyonunun tekel temsilini sıklıkla iddia eden Afrika Marksizmi'nin kendi versiyonunu icat etmiştir. Afro-Marksistler, hem geleneksel Afrika topluluğunun tasfiyesi kampanyasını yürüten komünistlere hem de toplulukçu sisteminin değerlerini yücelten pragmatiklere karşı çıkmaktadırlar. Ne geleneksel değerlerin mutlak korunması gerektiğini savunmuşlar ne de fazla övülmesini desteklemişlerdir. Aksine o sistemin ve onun geleneksel ekonomisini gerçek sosyalizme dönüştürmek için teşvik edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar²⁹. Ayrıca yeni kurulan, nüfusun büyük kısmının köylülerden oluştuğu ve sınırlı ekonomik kaynakları olan Afrika devletlerinin tarafsızlığını koruyup Batı-Doğu ideolojik çatışmasına taraf olmaması gerektiğini de savunmuşlardır.

Tarafsızlık görüşüne, Doğu Blokuyla mutlak ittifakı savunan komünistler hariç diğer tüm Afro-sosyalist gruplar katılmışlardır. Afro-Marksistleri, Soğuk Savaş kazanmak için mücadelelerinde ne Doğu'nun ne de Batı'nın açıkça desteklenmesini savunmakta, her ne kadar doğal olarak Doğu'ya karşı sempati duysalar da teknik olarak dengeli dış politika sergilemişlerdir. Komünistler ise Soğuk Savaş'a yönelik gerçek politika yoksunluğuyla suçlanmışlardır. Popüler bir komünist akademisyen olan B. D. G. Folson³⁰ buna ilişkin soruşturmasında daha ileri giderek Gana hükümetinin Çin'e, Küba'ya ya da Sovyetler Birliği gibi komünist ülkelere seyahat etmek isteyen vatandaşlarını, batıya seyahat edenlere kıyasla daha fazla kontrole tabi tuttuğunu söylemektedir.

²⁹ Ibid, 22

³⁰ Sömürge sonrasında Afrikalı siyaset bilimci ve politika aktivist, Afrika sosyalizmini, kolektivizm ve geleneksel Afrika kültürleri gibi konularla ilgili yayınlanmış çeşitli kitapları ve uluslararası dergilerde yayınlanan çeşitli akademik makaleleri vardır. Afrika toplulukçu teorisi ve kolektivist kültür üzerine de eleştirisi vardır.

3.4 Komünistler

Komünistler ya da Marksist-Leninistler, Afrika sosyalizmindeki militan, anti-sömürgeci ve aşırı sol kanat hareketi temsil etmekte, çoğunlukla kıtadaki genel sosyalist akımla çatışmaktadırlar. Sosyalist doktrininin evrenselliğini, hümanizmini, sınıf mücadelesinin proletarya diktatörlüğünü ve devrimci ruhunu vazgeçilmez bir bütün olarak görmekte beraber ilkelerini savunduklarını iddia etmişlerdir. Afrika'daki Marksist-Leninist ideoloji kıtaya ilk olarak Fransız Komünist Partisiyle olan ilişki kuran, partinin batıda ve kıtanın merkez bölgelerindeki kolonilerdeki ve Fransız metropolünün faaliyetleriyle katılan öğrenciler, siyasal aktivistler ve aydınlar aracılığıyla getirilmiştir. Bağımsızlık esnasında, Cezayir, Tunus ve kıtanın kuzeyindeki diğer bölgelerde güçlü köklere sahiptir ancak daha sonraları kıtanın batı ve orta bölgelerindeki tüm Fransız kolonilerine kadar yayılmışlardır. Senegal, Mali, Kamerun ve Orta Afrika Cumhuriyeti gibi ülkelerde bağımsızlıktan hemen sonra komünist sol partiler mevcuttur ve yıllardır anti-sistem oryantasyonu izlenmektedir.

Senegal'deki *Parti Africain de l'Indépendance* (PAI) Batı Afrika'da komünist hareketin ana temsilciliğini yapmıştır. Parti, ülkenin Fransız karşıtı ve tam bağımsızlık sesi olarak ortaya çıkmıştır. Fakat sonra diğer tüm Fransız kolonilere Marksist-Leninist doktrini yayımlayan eğitim merkezine dönüştürülmüştür. İdeolojik olarak diğer Afrikalı sosyalistlerin aksine Sovyetler ile yakın ilişkilerde bulunmuşlardır. Kıtanın güney ve doğusundaki komünistler öncü hareketler olarak ortaya çıkmışlar, Güney Afrika'da ırka dayanmayan tek parti olan Komünist Parti, siyahlara ve renkli insanların ayrımcılığına karşı çıktığı için Apartheid rejimi beyazlara karşıtlığıyla suçlanacaktır. Güney Afrika Komünist Partisi (SACP), hem beyazlar hem de coşkulu insanlar için ilk parti olmuşsa da 1925 seçimlerinden sonra parti daha radikalleşerek bütün apartheid döneminde rejimle silahlı mücadele içerisine girmesine neden olmuştur. SACP, uzun mücadelede ANC ile işbirliği yapmasına rağmen her

zaman ayrı politik ve askerî operasyonlar sürdürmüştür³¹. Angola'da, Mozambik'te ve diğer Portekiz sömürge topraklarında komünistler, diğer sosyalistler karşısında silah kullanmışlardır. Angola'daki UNİTA gibi lümpenleşmekle, kitlesel proletarya olmakla ve sömürgeciler ile iş birliği yapmakla suçlanmışlar, MPLA gibi Marksistler ile silahlı çatışmaya girmişlerdir.

4. Toplulukçu Afrika Kültürü ve Sosyalizmi

Büyük bir kara kütlesi sahip ve çeşitli toplulukları olan Afrika; nehirlerle, ormanlarla, büyük göllerle, bazen yüksekçe arazilerle ve dağlık bölgeleriyle ve kıtanın coğrafi olarak sağlam toprakları sayesinde kendisini izole etmiştir³². Dolayısıyla Afrika'da feodal bir topluma ve yapılandırılmış çok güçlü bir devlet geleneğine sahip olan iki bin yıllık Habeşistan İmparatorluğu gibi devletler mevcuttur. Ancak Habeşistan İmparatorluğu'nun hemen güney sınırında Maasai gibi çok ilkel Neolitik kabileler aynı coğrafyada yaşamaktadırlar³³. Benzer bir durumda Orta Çağ'da İslam'ın ortaya çıkması ile zirveye ulaşan Batı Afrika medeniyetleri de yine bu kıtadadır. Khoisan ve Massai gibi toplayıcı kabileler geleneksel yaşam tarzlarına devam ederken Etiyopya ve Sudan gibi Doğu Afrika imparatorlukları Avrupalı sömürge devletlerinin gelişinden önce modern devletin tüm özelliklerine sahiptir. Bu perspektiften bakıldığında otantik Afrika toplumu yoktur.

Otantik Afrika toplumu olmamasından dolayı post-kolonyal Afrika devlet inşa etme literatüründe hem Afrikalı hem de yabancı yazarlar arasında büyük tartışmalara yol açmıştır. Pan-Afrikanlar ve radikal solcular, sömürge öncesi Afrika toplumunu aşırı

³¹ South African Communist party (SACP), South African History online, <https://www.sahistory.org.za/topic/south-african-communist-party-sacp> (30.03.2011)

³² D. Kaplan Robert, *The revenge of the Geography*, Random House Trade paperback, 2013 s. 34

³³ Kwame Nkrumah, "African Socialism Revisited", *Peace and Socialism Publishers*, 1967 s. 3

yüceltmektedirler. İlk grup sırf Afrika'nın saf karakterinden dolayı bu sistemi savunurken ikinci grup hümanist özelliklerinden dolayı kaynakların eşit bir şekilde dağıtımını ve hepsinden daha da önemlisi "ekonomik eşitlik" ilkesini savunmaktadır. Julius K. Nyerere'nin UJAMAA doktrini, tüm sosyalizm ilkelerinin eski Afrika toplumunun toplulukçu sisteminde bulunduğunu tespit ederek en güçlü analizi ortaya koymuştur.

"Afrika'da bizim sosyalizme, demokrasiden çok, sosyalizme dönme ihtiyacı yok. Her ikisi de bizi üreten geleneksel toplumda geçmişimize kök salmıştır. Modern Afrika sosyalizmi, geleneksel mirasından "toplum"un tanınmasını temel aile biriminin bir uzantısı olarak çizebilir"³⁴.

Ujaama doktrini sosyalizmi ve Afrika geleneksel toplumunun uyguladığı eski toplulukçu sistemi birbirine bağlamanın ilk denemesidir. Nyerere, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki farkı, bireylerin üretim modellerini ele geçirip zengin olmaları olarak değil, bireylere üretimin yeniden dağıtılması olarak açıklamıştır. Onun için sosyalizm de demokrasi gibi zihinsel bir tutumdur, bu yüzden bir milyoner zenginliğini toplumun bütününün refahı için kullanıyorsa sosyalist kabul edilir. Başka bir deyişle servetini diğer insanları kendi egemenliği altına alıp onları sömürmek için kullanan kişi kapitalist olarak kabul edilir. Henüz kapitalist görünmeyen ancak gücü olduğunda bunları yapacak olan kişi de kapitalisttir. Bu nedenle kapitalist olmak için ölçüt zengin ya da fakir olmak değil, insanların zihinsel tutumudur. Diğer bir deyişle yozlaşmış bir kişi, gerekli olandan daha fazlasını edinme ve ardından diğer insanlara hükmetme fikrine sahip ise kapitalist olabilir.

Julius K. Nyerere geleneksel Afrika toplumu analizinde geleneksel Afrika toplumunun toplumsal hiyerarşiden yoksun olduğunu ve herkesin işçi olup tüm üyelerin toplum iyiliği için çalıştıklarını öne sürmektedir. Eski geleneksel Afrika insanının amacı zengin olmak değildir, toprak ise bireysel kullanılmakla beraber topluma aittir. Herkes topluluğun

³⁴ Julius K.Nyerere, "Ujamaa the Basis of African Socialism", *Dera Selam*, 1972 s.8

topraklarını yabancılara karşı savunmak mecburiyetindedir. Nyerere'nin geleneksel Afrika toplumuna dair görüşleri sol görüşe yakın olmaktan ziyade daha çok Pan-Afrikan gibi görünmektedir. Bu, pratikte Tanzania'da bağımsızlıktan sonra yaratmaya çalıştığı toplum türünden anlaşılabilir. Nyerere aslında Afrika'da temel değerleri Marksist Ortodoks'tan değil, Afrika toplulukçu kültüründen türetilmiş bir sistemin kurulmasını istemiştir. Eşitlik, özgürlük gibi evrensel değerlere sahip olan sosyalizmi ve antik Afrika kültürü arasındaki ilişkiyi anlamak için sömürge öncesi Afrika toplumunun dinlerini, edebiyatını, sanatını ve iktisat modelini araştırmak gerekir. Bu özellikler inceledikten sonra sosyalizm ve Afrika kültürü arasındaki ilişki net biçimde ortaya çıkabilecektir.

Dans ve müzikle yoğurulmuş bir kültüre sahip olan Afrika davulların kıtasıdır. Bu yörenin insanları her iş tamamladıktan sonra dans etmeyi tercih ederler. Hatta ölüm için bile özel dansları vardır. Bu durum her Afrika dansının dinsel bir kökeni olduğunu anlamak için yeterli bir sebeptir³⁵. Sömürge öncesi Afrika kültürü ağırlıklı olarak dinden etkilenmiştir. Bu kültürde tanrının varlığı her şeyin bir açıklamasıdır. Onlar için Tanrı çok geniş bir kavramdır; hiyerarşik düzene sahip bir piramit formu olarak tasarlanır. Bu düzende tanrı en yüksek mevkiyi işgal eder, onun ardından atalar, sonra büyücüler, sonra da kahramanlar gelir. Bu inanç hiyerarşisini "hayatın güçleri" olarak adlandırırlar³⁶. Ata, toplulukları bir arada tutan en güçlü bağ olmasının yanında sistemin bir parçasıdır. Bu yüzden birlikte yaşayıp paylaşmak, diğerlerine yardımcı olmak bir din yükümlülüğüdür. Ayrıca kültürel bir olgu ve dünyayı anlama felsefesini yerine getirme eylemidir. Bu perspektiften Afrika toplulukçuluğunda "Afrel" inancı ile aşiret kültürel kimliği karma bir sistem olarak görülür.

³⁵ Walter Roodney, *How Europe Underdeveloped Africa*, Bogle-L'ouverture publications 1972 s.54

³⁶ Benson O Igboin, "Colonialism and African Cultural Values", *African journal of history and Culture*, 2011, Vol.3(6), s.96

Afrika yerel halklarının çoğu, yakın zamana kadar Afrel dinine mensuplardı. Afrel kendine ait kodlarıyla halkların öyküsünden ve şarkılarından türetilmiştir; ne tarihsel geçmişi ne de kurucusu bilinerek ibadet edilen bir inanç sistemidir. Afrel'in ahlaki değerleri ise Tanrı'dan atalara geçer. Bu nedenle atalar, toplum için "reis" aracılığıyla ve doğaüstü güçlere bağlanan bir köprü kurar. Reis genel olarak din, siyasi ve hukuki yetkilere sahip atanın haklı tek varisidir ve bu doğrultuda toplumu yönlendirir. Yüzyıllar içerisinde reis rehberlikten ziyade gerçek bir kurum hâline dönüşmüştür, bu batı Afrika'da köle ticareti esnasında daha net görülebilir. Orta ve Güney Afrika bölgelerinde sistemin katılığı nedeniyle Batı Afrika'da olduğu gibi reisin kurumlaşması söz konusu değildir. Platon, reisin kurumsallaşmamasını cumhuriyette bulunan vasi sınıfına benzetmektedir. Reis, siyasi lider ya da kraldan ziyade koruyucu baba ve manevi rehber olarak davranmaktadır³⁷. Sabah erken uyanıp süt sağıyar, herkes gibi tarlasına gider, akşamları ise diğer yaşlılar gibi gençlerin danslarını, güreşlerini ve diğer eğlencelerini izler.

Afrel'den türetilen Afrika değerleri toplum hâlinde yaşamak; yaşlılara saygı, aileye sevgi duymak ve en önemlisi de kardeşçe yaşamaktır. Afrel dini mensupları bu değerlerin hepsini bölünmez bir bütün olarak görmüşlerdir. Afrel dininde kardeşlik kavramı diğer kültürlerle göre çok daha farklı olmakla beraber oldukça geniş kapsamlıdır. Afrikalılar için genişletilmiş olan ailenin (klan/kabile) tüm üyelerinin hayatları korunmalıdır. Eğer bir insan herhangi bir kayıp yaşarsa, hastalanırsa veya yolculuğa çıkarsa klanın diğer üyeleri o kişinin karısına, çocuklarına bakmakla yükümlüdür³⁸. Bu durum gösteriyor ki Afrel dininde geniş yelpazedeki kardeşlik değerleri toplumsal ilişkilere yön vermektedir. Kenyalı büyük din filozofu John Mbiti'nin "Biz var olduğumuz için ben varım." sözü Afrika geleneksel

³⁷ Benson O. Igboin , "Colonialism and African Cultural Value", *African Journal of History and Culture Vol. 3(6)*, s.101

³⁸ Ibid, 99

düşüncesinin “insanı” ne kadar önemseydiğini net bir şekilde göstermektedir. Bu anlamda modern sağlam bireycilik ile Afrikalı görüşü çelişmektedir.

Oryantalistlerin aksine Afrikalıların kardeşliği biyolojiye ya da ataerkilliğe dayanmak zorunda değildir. Toplumsal yapı, kabileler ve klanlardan oluştuğu için insanlar birbirlerine barışta da savaşta da bağlı kalırlar. Bu mensubiyet ise bölgelere göre değişir, bazı ülkelerde bir ağdan gelen bir ırk gerekliken diğerleri için ortak bir yerel dil yeterlidir.

Sömürge öncesi Afrika kültürü çoğulcu ve kapsayıcı bir karaktere sahiptir. Örneğin Güney Afrika XHOSA kültürü hiçbir zaman etnik veya coğrafi kimliğe dayanmaz, herkes kabul görür; dışarıdan bir kişi ya da grup bulunması hâlinde reise biat verenler de yerliler ile aynı hak ve sorumluluğa sahip olurlar. Bu anlamda antik toplulukçu sistemin garanti ettiği eşit dağıtım ve toprağın ortak mülkiyeti sosyalizme benzemektedir³⁹. Yıllardır sömürge devletlerinin hâkimiyetinin ve baskılarının sonucunda 20. yüzyıl ortalarında mevcut sistemden geleneksel sisteme geri dönüş isteği ortaya çıkmıştır. Bu durum bağımsızlıktan hemen sonra geleneksel sisteme geri dönüş tartışmalarına yol açmıştır. Bu bağlamda sosyalizmdeki “devlet kavramı” ve toplulukçu sistemdeki geniş aile, iki sistemin benzerliklerini işaret etmektedir. Bu görüşü savunanlar arasında en önemli entelektüellerden biri olan Ganalı politika bilimci Graft Johansson da bulunmaktadır. O bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Toplulukçu olarak kavramsallaştırılabilen bu sistemin hâlihazırdaki modern dünyayla, bütün bu kapitalist endüstriyle, finansal kurumlarla başa çıkması mümkün değildir⁴⁰. Bu nedenle sistemin bize vermiş olduğu benzerliklerden faydalanarak gerçek sosyalizme dönüştürmek mümkün.”

³⁹ Fenner Brockway, *African socialism*, Chester Springs Pennsylvania, 1963, s.25.

⁴⁰ İbid, s.26

Afrika toplulukçu kültürü Avrupalıların gelmesiyle sona ermiştir. Britanya kolonileri ise reis kurumunu ele geçirip kendi sömürge politikalarına alet etmiştir. Fransa modelinde reis kurumu tamamen ortadan kaldırılmıştır. Her iki yönetim biçiminde eski sistemin en güçlü kurumu olan “reis”in ahlaki ve maddi değerleri yıpranmıştır. Toplulukçu sistemin sona ermesindeki bir diğer faktör olarak Sömürge Dönemi’nde ücretli işçiler yaratılması öngörülmektedir. Dolayısıyla birey ve kabile arasındaki yardımlaşma bağı kopmuştur. Bunların yanı sıra sömürge devletinin kolektif çiftlik ve hayvancılık yerine ücretle çalışılan modern tarıma geçmek ve daha sonra maden ticaretini zorunlu hâle getirebilmek için toplumu yeniden yapılandırması gerekiyordu. 19. yüzyılın sonlarında başlayan süreç; Afrikalılar’ın kırsaldan maden alanlarına göç etmesini sağlamış, bu göç hareketi Afrika’da şehirleşme sürecini hızlandırmıştır. Bugün Güney Afrika’daki Johannesburg, Zambiya’daki Solwezi ve Güney Sudan’daki Juba şehirleri gelişen madencilik endüstrisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır⁴¹.

5. Afrika’da Bağımsızlık ve Devlet oluşumu

Afrika’da temel olarak iki toplum türü bulunmaktadır. Birinci tür, merkezî otoritenin ve sosyal sınıfların olmadığı, ilkel özelliklerin korunduğu bir toplumdur. Bu toplum dil, kültür, ortak toprak gibi değerlere sahip olan geniş ailelerden meydana gelir. Bu geleneksel Afrikalı kabileler çoğunlukla dış dünyadan izole olmuşlardır. Bazıları avcı Bushmen kabileleri gibi Afrika’nın tropik ormanlarında yaşamlarını devam ederken bazıları doğudaki Massai, Gambela örneklerinde olduğu gibi göçebe hayatlarını sürdürmektedir. Güneyde Hoisan ve Afrika boynuzundaki Somaliler de bu tür topluluklar kapsamında değerlendirilebilir. İkinci toplum türü ise post-modern devletin gerekli tüm unsurlarına sahip

⁴¹ Jaco Maritz, *Five African ‘boom towns’ that should be on every investor’s radar*, <https://www.howwemadeitinafrica.com/five-african-boom-towns-that-should-be-on-every-investors-radar/17869/> (29.06.2012)

olan güçlü ve merkezleşmiş devlet modelinde yaşayan toplum türüdür. Sudan'daki Nubyalılar, Afrika boynuzundan Yemen'e kadar toprakları hâkimiyet altında tutan Aksum Krallığı ve Orta Çağ'da Etiyopya monarşisi gibi Afrika'da kurulmuş devletler bu toplum türüne örnek olarak verilebilir⁴². Bu devletlerin çoğu kendileri arasında ve dış dünya ile güçlü ticaret ilişkileri kurmuştur. Şehirlerini büyük mimari tasarımlarla nehirlerin kıyılarında inşa etmişlerdir. Güçlü bir politik topluma ve tüccar sınıfına sahiplerdir. 14. yüzyılda Mali İslami Emirlikler ve 16. yüzyılda yükselen Songai gibi Batı Afrika medeniyetleri ekonomik ve askerî alanlarda çok ilerlemiştir. İlginç olan ise o zamanlarda kuzeydeki Arap emirliklerinin, güney İtalya'daki şehir devletlerinden daha güçlü olmalarına rağmen hiçbir zaman fethetmek amacıyla bir hamle yapmamış olmalarıdır. Pek çok Pan-Afrikan teorisyenler bunu Afrikalıların insancıl yapılarıyla ilişkilendirmektedir.

Afrikalı ve Afrikalı olmayan tarihçilere göre iki durum dışında her iki Afrika toplumu da Avrupa işgallerine karşı hayatta kalmakta başarısız olmuştur. İlk durum köklü bir feodal sisteme, merkezleşmiş yapıya ve güçlü bir orduya sahip olan Etiyopya monarşisinin ayrıca zor ve karmaşık bir coğrafya ile hırslı ve genç bir kral olan "Menelik II"⁴³'nin yönetiminde olmasıdır. İkicisi ise Batı Afrika'da köle ticareti esnasında bir liman olarak kullanılmış olan Liberya'nın Amerika'da köleleştirme ve köle ticaretinin ortadan kaldırılmasından sonra Amerika'dan dönen özgür kölelerin elit topluluğu tarafından kurulmuş, Özgür insanların ülkesi olmasıdır (Liberya). Öte yandan Afrika akademisyenleri, tüm Afrika bölgelerinde Avrupa sömürge devleti gelmeden hatta keşif ve araştırma misyonlarına başlanmadan önce

⁴² Fredrick Cooper, *Africa in The World; Capitalism, Empire and Nation State*, Harvard University Press, 2014 s.1

⁴³ *Menelik II* (1844-1913) Etiyopya imparatoru, Avrupa sömürge devletlere karşı ülkesinin bağımsızlığını korumuştur.

Afrika'da örgütlü politik toplum varlığının tartışmalı bir konu olduğunu vurgulamaktadır.

Beluce Bellucci Afrika devletini beş ana dönemde tasnif etmektedir⁴⁴;

1. 19. yüzyılın sonlarında Avrupalılar tarafından tahrip edilen geleneksel sömürge öncesi devlet
2. 19. yüzyılın sonralarından İkinci Dünya Savaşı'na kadar Avrupa sömürge devleti
3. İkinci Dünya Savaşı'ndan 1960'lara kadar vesayet altında olan devlet
4. 1960'lardan 1980'lere kadar bağımsız ve ilerleyici devlet
5. 1980'lerden sonra neo-liberal devlet

Herhangi bir devlet kendi içerisindeki toplumların sosyoekonomik politik yansımalarının bir ürünüdür ve evrimle gelişir. Afrika'da meydana gelen ise dışarıdan bir güç tarafından politik sistemin yıkılması, sosyoekonomik modelin bozulması, yerine de yeni bir sistem kurulmasıdır. Sömürgeci devletin politikaları yerel halklar için değil, metropol'un menfaatleri için tasarlanmıştır. Bunun sonucu olarak 19. yüzyılın sonlarından İkinci Dünya Savaşı'na kadar Afrika'da yetişen tarım ürünleri Avrupa pazarlarından gelen baskılar üzerine gelişmiştir. Somali'de muz tarlaları, Batı Afrika ve Kenya'da kahve, kakao ve tütün tarlaları, Tanzania'da karanfil, mısır ve kabuklu yemişler bu şekilde ortaya çıkmıştır. Metropol, Afrika'nın sömürsünü iki şartla güçlü kapitalist sınıfa devretmiştir: Koloni yasalarını ve düzenini korumak için metropollere vergi ödemek ve anavatandaki metropol vatandaşlarına iş vermek veya dağıtmak ile genellikle evden koloniye bazen de bir koloniden başkasına yerleştirmek. Meşhur olan İngiliz Maden patronu "Cecil Rhodes" bu politikayı şu şekilde açıkça ifade etmektedir:

Birleşik Krallık kanlı bir iç savaştan 40.000.000 nüfusunu kurtarmak için devlet adamları tarafından artan nüfusu sömürgelelere yerleştirmesi ve yeni pazarlar sağlamak için

⁴⁴ Beluce Bellucci, "The State in Africa", *The Perspective of the World Review*, V.2 N.3, s.13

yeni topraklar edinmesi gerekiyor. ...İmparatorluk, her zaman söylediğim gibi ekmek ve tereyağı sorunudur”⁴⁵.

Rhodes, bu bildirisini ile imparatorlukta kapitalist sınıfın görevini, işsizlik ve sürekli artan nüfustan kaynaklı kaosu önlemek için verimli toprakları, maden alanlarını, petrol sahalarını (Afrika ve Asya) keşfetmek olarak vurgulamaktadır. Avrupalıların Afrika’daki ve diğer bölgelerdeki koloni topraklarına devasa göç dalgası, Rhodes’in iddiasının doğruluğunu kanıtlamaktadır. Sömürge Dönemi boyunca İngilizler, Fransızlar, Hollandalılar, Portekizliler ve İtalyanlar çoğunlukla macera ve daha çok zenginlik hayalleriyle yeni kolonilere göç etmişlerdir. Çoğu beklentilerinden daha az zenginlik elde etmesine rağmen bazıları büyük servet ile geri dönmüştür⁴⁶. Hollanda’nın Ümit Burnu’nu işgali ile başlayan bu süreç sonrasında Afrika’ya “Avrupalıların yerleştirilmesi” fikriyle yarım asır sonra İngilizlerin teşkilatlı bir şekilde yerleştiğini görmekteyiz. Bu, insanları metropolden kolonilere dağıtmak için bütün Avrupa güçleri tarafından benimsemiş bir stratejiydi. Ahmed Mohyadin, Britanya İmparatorluğu’nun yeni aldığı topraklara sadece kendi vatandaşlarını yerleştirmekle kalmayıp aynı zamanda başka kolonilerden de insanlar getirip Afrika’da yerleşmelerini sağladığını ve böylece çok ırklı toplumlar yaratmak amacıyla aşırıya kaçan bir politika izlediğini savunmaktadır. Bugünkü Afrika’da bulunan Hindistan kökenli, çoğunluğu Asyalı topluluklar bu politikanın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Afrika’nın tarımsal sömürsü, ihracata yönelik imtiyazlı ya da kraliyet şirketleri olarak bilinen dev uluslararası şirketlerin büyümesini sağladı. Bu daha sonrasında maden ve enerji şirketlerine dönüşümlerini sağlamıştır. Örneğin Güney Afrika bölgelerinde tarımsal

⁴⁵ Vladimir Ilyich Lenin, *Imperialism the highest stage of Capitalism*, International Publishers, 1939 s.79

⁴⁶ Reviglio Della Venneria, *The United Nations, Italy and Somalia: a 'sui generis' relation 1948-1969*, Utrecht Universiteit 2014 s. 8

kapitalistlerin çoğu elmas ve altın patronlarına dönüşmüş, bu zafer sadece metropole değil, bütün piyasalara yayılmaya başlamıştır. Bu da Afrika'da sömürge devleti ve sömürge devletinin desteklediği kapitalist ekonomik modelinden faydalanan azınlık beyazlar ile iki ana damardan gelen, birbirlerine bağımsız olarak hareket eden siyah milliyetçiler (Pan-Afrikanist) ve bütün sosyalistlerin bütün fraksiyonları tarafından yürütülen mücadelelere sebep olmuştur. Birinci grup olan Afrikalı milliyetçiler Afrikalıların kendi kendilerine yönetmesini, kültürel bağımsızlıklarını elde etmesini ve ileride Afrika Birleşik Devletlerinin oluşmasını savunmaktadırlar. İkinci grup ise çok daha heterojen bir yaklaşımın getirisi ile sömürge devletleri tarafından kurulan kültürel egemenlik politikalarının reddedilmesini paylaşmaktan ziyade "ekonomik eşitlik" temeline ve ortak değerlere sahip olan bir toplum türünü savunmaktadırlar. Bu yüzden beyazlara karşı ırkçılık yerine onların da katılabileceği bir sistem kurulmasını istemektedirler.

5.1 Sosyalist Toplum Yaratma Girişimi

Afrika kıtasının güney ucunda yer alan Ümit Burnu, ilk beyaz sömürgeci olan Hollandalıların gelmesinden bu yana yerliler "Afrikalılar" en önemli şeylerini kaybetmeye başlamışlardır, önce toprak sonra hürriyet. Üç yüz yıllık Avrupa sömürgesi zaman içerisinde çeşitli biçimler alarak yön değiştirmiştir. Önce topraklarının kiralanmasını ve hayvanların satın alınması sonra da tarım ürünlerinin paylaşılması ile işçiliğe evrimleşmiştir. Bu devlet destekli tarım kapitalizmi, Afrika topraklarının çoğunda beyazların arazi sahipleri olmasını sağlamış, siyahlar ise ücret ile çalışan köylüler olarak kalmıştır. Örneğin Güney Afrika'da 1866 yılındaki elmas keşifleri ve 20 yıl sonrasında da altın keşifleri, tarım kapitalizmini yıkıp yerini maden kapitalizmine bırakmasına yol açmıştır. Afrikalılar ise tarım köylülerinden maden alanlarında çok az ücretle çalışan işçilere dönüştü. Tarım toplumunun maden toplumuna dönüşümüne ve daha sonrasında sanayileşme sürecinin tüm boyutlarına bakılırsa bu sürecin ekonomik şeffaflığının ırksal egemenliği dönüştüğü görülür. Devlet

organlarını, ekonomiyi ve basın kanallarını son 200 yıldır kontrol eden beyazlar, ülkedeki siyasi haklara sahip tek sosyal grubu oluşturmaktadır. Bu şekilde siyah insanlar yasal olarak artan maden sektöründen kira alamaz, ticaret yapamaz hatta daha yüksek mevkilere gelemeymişlerdir. Tüm kıtadaki beyaz elitler, 20. yüzyılın başlarında Güney Afrika örneğinden ilham alarak kıtanın güney kesimlerinden Kongo'ya ve batı kesimlerine kadar maden işletmelerinin tümünü ele geçirerek ırk temelli ayrımcılık politikalarını uygulamaya başlamışlardır. Siyasal hak taleplerine izin vermemek için de renklilerin herhangi bir ekonomik kazanım elde etmelerine izin vermemişlerdir.

Toplumlar 20. yüzyıl dünyasındaki ekonomik eşitsizliğe, ırka dayanan aşağılama ve kendini üstün görme gibi radikal politik ideolojileri benimsemeseydi kuşkusuz “sosyalizm”i benimsemiş olurlardı⁴⁷. Öte yandan Avrupa sömürgeci devleti, solcuların düşmanlığını görmek yerine hep siyah milliyetçilerine yüklenmiştir. 18. yüzyılın Haiti Devrimi'ni, Karayip Adalarındaki hareketler ve Amerika'daki siyah kölelerin ayaklanmasını hatırlayarak milliyetçilere baskı kurmuşlardır. Her ikisinde de Afrikalılar, beyaz yerleşimcilere ve sömürge devletine karşı mücadele vermişlerdir. Ancak milliyetçiler askerlerin modern silahlarına direnme yeteneğinden yoksun kalmışlardır. Afrika'da bağımsızlıktan sonra yükselen sosyalist toplumu yaratma çabaları, sömürgeci devletler tarafından yetiştirilen mevcut sistemin tarihsel gerçekliklerinden ve sisteme duyulan nefretten kaynaklanır. Bu yüzden ki sömürgecilik sonrası siyasi elitler, özellikle sosyalistler, kapitalizmin yabancılaşmasını; insana değer veren, paylaşılan fazlalık ve sevginin hüküm sürdüğü Afrika geleneksel düşüncesini savunmaktadırlar.

⁴⁷ Ansu Datta, *Rise and Decline of Afro-Socialism: Some Conceptual and Theoretical Issues*, Jadavpur Journal of International Relations 2006, s.87

6. Soğuk Savaş'ın Afrika Sosyalizmine Etkileri

Soğuk Savaş Dönemi, dünyada sosyoekonomik, askerî ve diplomatik ittifakları şekillendiren çok önemli bir tarihsel dönemdir. Bu dönemde iki süper güç dünya hâkimiyetini istemektedir. Afrika, Soğuk Savaş Dönemi'ndeki en sıcak savaş alanlarından biridir. Bu kez ABD'nin önderliğindeki Batı dünyası, Afrika'yı Batı medeniyetinin ayrılmaz bir parçası olarak görmüştür. Ekonomik olarak Avrupa ve Amerikan endüstrilerine bakır, nikel, alüminyum, kereste, titanyum, demir cevheri gibi Afrika'nın farklı bölgelerinden ham madde tedarik etmiştir. Batı endüstrileri hem uluslararası pazarların hâkimiyetini sürdürmek için üretim sağlamak hem de sanayi gücünü yükselten komünist blokuyla rekabet etmek için Afrika'dan faydalanmıştır. Savunma sanayinde de uranyum, fosfat gibi kitle imha silahlarının üretimi için gerekli olan madenler aynı şekilde Afrika'da bulunmaktaydı. Askerî araçların, tankların, uçakların ve savaş gemilerinin inşası için gerekli olan bakır, nikel gümüş gibi madenleri de yine Afrika'dan tedarik etmişlerdir.

Kültürel olarak Batı değerleri, ahlak, din ve dilleri Sömürge Dönemi'nde Afrika halklarına kasıtlı olarak empoze edilmiştir. Sömürge devletleri; bütün sosyal hizmetleri, eğitim, sağlık ve eğlence hizmetlerini kiliseye devretmiştir. Kilise ise Avro-Hristiyan değerlerini benimseyen yeni Afrika kişiliğinin yaratılmasına gayret etmiştir. Fransızca, İngilizce veya Portekizce konuşan, Avrupalı ikinci adı olan ve en önemlisi siyah teni ile Avrupa zihniyetine sahip olan bir şahsiyet yaratmayı hedeflemişlerdir. Bu sistematik kültürel dönüşüm, Afrika'nın Batı'dan özellikle sömürge metropolünden ayrılma isteğini umutsuzlukla sonuçlanmasına neden olmuştur. Amerikalılar, Avrupalıların Afrika üzerindeki tarihsel ilişkilerini ve etkilerini idrak etmiş, bu sebeple Soğuk Savaş esnasında Amerika, Angola ve Güney Afrika gibi istisnai durumlar dışında doğrudan Afrika'daki konular hakkında Avrupalı müttefikleri ile ilişki kurmuştur.

Sovyetler ve müttefikleri Afrika'yı yüzyıllar boyunca Avrupa emperyalizmine maruz bırakılmış bir kıta olarak değerlendirmişlerdir. Sömürgeci devlet ve burjuvazi sınıfı tarafından tasarlanan ekonominin, kapitalist modeli reddedip otomatik olarak Doğu Blok'a katılacağı kanaatindeydiler. Ancak Afrika'yı varoluşsal tehdit gören Batı'dan bu kadar sert mücadele beklememekteydiler. Afrika'da bağımsızlıktan sonra Gana, Gine, Tanzanya, Zambiya, Kongo ve Cezayir gibi kıta boyunca farklı sosyalizm versiyonları benimsedikleri iddiasında bulunan seçilmiş hükümetler yaygınlaşmıştır⁴⁸. Bu yeni seçilmiş hükümetlerin veya liderlerin çoğu eski metropolleriyile ekonomik ilişkileri sürdürmek konusunda bir değişken savunmadıkları için Avrupalıların gözünde ciddi tehdit oluşturmamışlardır. Afrika ekonomileri metropol ile derinden entegre olup bütünleşmiştir. Bu yüzden Avrupa'dan kopmak 1960'larda Afrika hükümetleri için intihar etmekle eş değerd. Genel bağlamda metropolite veya Batı Bloku ile ilişkilerine zarar veren herhangi bir girişim söz konusu değildir. Bir başka önemli nokta ise 1960'lı yıllarda Afrika'da en popüler olan sosyalizm versiyonu; Avrupa sosyal demokrasisine daha çok benzeyen ve kapitalist ekonomik modele karşı çıkmayan fakat büyük ölçüde kamu sektörünün yönlendirdiği kurumları, sanayileşmeyi, hızlı ekonomik kalkınmayı vb. savunan, politik açıdan da tarafsız olan Afrika sosyalizmi idi. Afrika ülkelerinin çoğunun 1970'lerde Marksist-Leninist sosyalizm versiyonuna dönüştüğü görülmektedir. Somali, Madagaskar, Etiyopya, Angola ve Mozambik gibi ülkeler ulusal ekonomilerinde sosyalizmin daha aşırı bir versiyonunu benimsediği için Avrupalıların hâkimiyetini sona erdirmekle siyasal olarak SSCB'nin tarafına resmen geçmişlerdir.

Afrika sosyalizminden daha şiddetli olan sosyalizmin Ortodoks versiyonu "Marksist-Leninizm"e geçişi, Afrika'daki doğu-batı çatışmalarını hararetlendirmiştir. Sovyetler bu

⁴⁸ David ve Ottoway, *Afro-communism*, Holmes & Meier publishers Inc. 1981 s.2

şekilde Afrika kıtasında aktifleşmiştir. Örneğin 1974'te, Sovyet ile Somali ilk Sovyet-Afrika ikili askerî ve ekonomik yardım anlaşmasını imzalamıştır. Böylece kıtaya doğrudan müdahalelerde bulunmaya başlamıştır. Sonraki yıl Angola denemesi, MPLA'nın Güney Afrika'daki apartheid rejimine karşı, Küba ile Sovyetler bir yanda ve NATO diğer yanda olmak üzere, çok kapsamlı çatışmalar olmuştur. Bütün bunlar barışçıl ve daha hümanist Afrika sosyalizminin artan popülaritesine zarar vermiştir.

6.1 Sovyet Proletaryası ve Çin Köylü Modellerinin Çatışması ve Afrika'da Marksizmin Yükselişi

Afrika ülkeleri çoğu bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, kıtada en popüler sosyalizm türü Afrika-sosyalizmi olmuştur. Bunu Tanzanya'da Nyerere'nin Ujamaa doktrini, Afrika sosyalizminin temeli iddiası ile temsil etmektedir. 1967'den beri Tanzanya'da bir politika hâline dönüşmediği hâlde retorik olarak popülaritesini korumuştur⁴⁹. Gana'da Nkrumah'ın karmaşık sosyalizmi, Kuzey Afrika'da Nasser'in Pan-Arap sol doktrini ve Zambiya'da Kunada'nın Afro-sosyalizminin daha hümanist versiyonunu savunmaktadır. Bütün bunlar bünyesinde farklılıklar barındırmakta ve fikir ayrılığı olarak nitelenmesine rağmen kıtadaki sol fraksiyonların hareketinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Tüm bu sosyalizmin çeşitli türleri post-kolonyal Afrika'da yaygın olan "kitle partiler" içerisinde yaşanmaktadır.

Bu kitle partileri, tüm farklı sol hareketleri, milliyetçileri ve hatta bazı ülkelerde topluma karşı açık konuşamayan pro-kapitalist elitler ve yeni-sömürgeci akımları

⁴⁹ Evaristi Magoti Cornelli, *A Critical Analysis Of Nyerere's Ujamaa: An Investigation Of Its Foundations And Values*, The University of Birmingham, 2012 s.23.

barındırmaktadır⁵⁰. O zamanki koşullar nedeniyle farklı gruplar arasındaki bu siyasi uzlaşma doğal olarak değerlendirilebilir. Devlet; ulusal kimlik, devlet kontrolünde ya da yönlendirme mekanizması aracılığıyla ekonomik kalkınma gibi ağır yükler taşımaktadır. Afrika'nın yeni kurulmuş devletleri, selefi olan Avrupa sömürgeci devletleri tarafından sistematik olarak sömürülen ve ezilen topluma sosyal adalet sağlamak için ve siyasi istikrara ulaşmak için çok dikkatli davranmak zorundadır.

İlerleyen zaman içinde kitle partilerinin iktidarları ya parçalanıp çoğunlukçu demokrasiye geçmiş ya da tek parti devleti olmuştur. Gana, Mali ve Cezayir gibi ülkeler kitlesel parti içindeki solcu figürler, doğrudan katılımı askerî darbelerle sona erdirildi. 1969'da Somali örneğinde olduğu gibi katılımcı demokrasiye geçmesiyle kitlesel parti dağılmıştır⁵¹. İkincisi, kitlesel parti adamlarını tasfiye edip tek parti devletine dönüşmüştür; Afrika ülkelerinin çoğunda, sömürge sonrası siyasete egemen olan sosyalist ve sosyalist olmayan kitlesel partiler bu yöne gitmeye başlamıştır. Birçok Afrika bilimcisine göre 1960'ların sonlarında muhaliflerin ezilip demokratik kurumların ortadan kaldırılması Afrika sosyalizminin başarısızlığına işaret etmektedir. Kitlesel partiler sonrası Afrika, kıtadaki sol kanat siyasetinin iki ana ideolojik partisi olan ÇKP ve CPSU'nun Doğu Blokunu desteklediği, aşırı rekabette olan köylü ve proletarya parçalanmıştır.

Hem Çin Halk Cumhuriyeti hem de Sovyetler Birliği, üçüncü dünya ülkelerine askerî, politik ve ekonomik yardımlar yoluyla sömürgeciliğe ve emperyalistlere karşı mücadele etmeleri için tam destek vermişlerdir. Keza Sovyet askerî eğitimi ve Küba desteği olmadan

⁵⁰ Renske Doorenspleet and Lia Nijzink, "One-Party Dominance in African Democracies", *Lynne Rienner Publisher*, 2013 s.11

⁵¹ I.M Lewis, *A modern History of Somalia*, Ohio University Press, 2002, s.202

Cezayir'deki FNL'nin 1962'de Fransa'ya karşı bağımsızlık zaferine ulaşması imkânsızdı. Aynı durum, Portekiz sömürge hükümetine ve Güney Afrika'ya karşı Angola'da MPLA (Movimento popülar de Libertaçao Angola) direnişii için de geçerlidir. Diğler Afro-Asya anti-emperyalist silahlı cephelelerin, siyasi hareketlelerin, uluslararası proletaryanın ve tüm ezilenlelerin koruyucusu olan Sovyetler Birliğı ile nispeten benzer ilişkileleri olmuştur.

Soğuk Savaş Dönemi'nde Afrika ülkeleri hem Moskova'nın hem de Pekin'in devrimci rejimleleriyle iyi ilişkilelerini sürdürmüştür. Ancak bu politika Mao'nun Büyük Sıçrama İleri (GLP) politikasının başarısızlığa uğramasından ve Sovyetlelerin Çin'in iç siyasetine sıklıkla karışmasından dolayı Çin-Sovyet ideolojik çatışması ardından sonuçlanmıştır⁵². Bundan sonraki dönemle Başkan Mao, Doğu Blokundan bağımsız dış politika izlemiş, iç politikada rakiplelerini temizlemek için kültürel devrim başlatmıştır. Afrika'da o dönemde Çinli köylü sosyalizm modelinin savunucularının popülarlığı artmıştır. 1963 yılında Zhou önderliğinde büyük bir heyet 10 Afrika ülkesine ziyarette bulunmuştur. Bu tarihî tur Afro-Çin ilişkilelerini Soğuk Savaş esnasında güçlendirmiştir. 1970-1976 yılları arasında Çin, Afrika'ya 1,8 milyar dolar kredi sağlamıştır ve bu rakam Sovyetlelerin sağladığı krediden daha fazladır⁵³.

Mao, Sovyetler Birliğı'ni Amerikan emperyalizmiyle iş birliğı yapmak ve karşı devrim girişiminde bulunmakla suçlamıştır⁵⁴. Afrika, Asya ve diğler gelişmekte olan ülkelerde proletaryaya diktatörlüğü empoze etmek isteyen bir revizyonist rejimi olarak tanımlamıştır. Bu yüzden AAPSO (Afro-Asya halkının dayanışma örgütü) gibi platformlara Sovyetlelerin dışlanmasını talep etmiştir. Afrika'daki Çin-Sovyet ihtilafının en önemli örneğı ise 1975 yılında Angola krizi olmuştur. Çin, Güney Afrika apartheid rejimi ile ilişkisi olan UNİTA

⁵² Joshua Eisenman, "Comrades-in-arms: the Chinese Communist Party's relations with African political organisations in the Mao era, 1949–76, Cold war history", *Cold War History*, 2018 s.6

⁵³Ibid, 8

⁵⁴ İbid,11

ulusal cephesini desteklerken Sovyetler Marksist MPLA tarafını tutmuştur. Bu vekâlet savaşından sonra Afrika sosyalist akımı üçe bölmüştür: Birincisi MPLA gibi daha Ortodoks Marksist görüşü benimseyen pro-sovyet, ikincisi yeniklikçi olduğunu iddia eden ve Çin yanlısı partilerin çoğunlukta olduğu Afrika'da köylü sosyalizminin savunucuları, üçüncüsü ise sömürge öncesi Afrika toplulukçu kültüründen türetilmiş sosyalizm versiyonu savunmakta olan ve Soğuk Savaş'ın ideolojik çatışmalarında tarafsızlığını sürdüren Afro-sosyalistler. Afrika sosyalizminin çöküşüne neden olan bir diğer faktör ise bağımsızlıktan sonraki yıllar, sosyalist partilere oy verenlerin hızlı ekonomik büyüme ve sosyal gelişim vaatlerinin yerine getirilmemesidir. 1970'lerde insanlar geleneksel Afrika sosyalist partilerden soğumuş, Radikal Marksist partilere ya da miliyetçi muhafazakâr partilere yönelmişlerdir⁵⁵.

⁵⁵ Mai Palmberg, *Problems of Socialist orientation in Africa*, Uppsala Offset Center AB, Uppsala 1978, s11

İKİNCİ BÖLÜM: SOSYALİZM ÖNCESİ SOMALİ

2.1 Sömürge Öncesi Somali'ye Genel Bakış

Afrika boynuzunda yani kıtanın en doğu kenarında yer alan Somali, derin tarihine ek olarak kendine özgü kültürü ile dikkat çeken bir ülkedir. Somaliler, antik medeniyetlerle bütünleşmiş olan Sahra altında bulunan birkaç topluluktan biridir⁵⁶. Eski Mısırlılar, Somali'yi barındırdığı aromatik otların zenginliğinden dolayı “Tanrıların ülkesi” olarak adlandırmışlar ve kiliselerinin ihtiyacı olan kutsal otları Somali'den ithal etmişlerdir. Böylelikle iki ülkenin arasındaki ticari ilişkiler geliştirilmiştir. Eski Yunanlar'ın ise Barboria şeklinde adlandırdığı ülke, tam olarak mevcut çağdaş Doğu Afrika sınırlarına bakıldığında şu anki Somali'ye denk gelmektedir. Somali kıyıları tarçın ağları ile zengin olması sebebiyle Antik Romalılarca “Regio Cinnamafore” yani “tarçın diyarı” olarak adlandırılmıştır. Arap toplulukları ise Somali'nin, kuzeyde bulunan ve stratejik kıyı kenti olan Berbera'ya ait olduğunu kabul ederek, Somalilileri Berberi halkı olarak kabul etmişlerdir⁵⁷. Persler, Çinliler, Hintler ve diğer kavimler de Somaliler ile ticari ilişkilerini sürdürmüş ve kültürel paylaşımda bulunmuştur. Bu bağlamda temellendirilirse Somali halkı göçebe hayat tarzını sürdürmüş olmasına rağmen dış dünyayla ilişkisini tarih sahnesi boyunca diri tutmuştur. Tüm bu etkileşimler sonucunda Somali halkı uzak kentlere sık sık ticari amaçlı seyahatlerde bulunarak seyahat ve ticari kültürlerini geliştirmişlerdir⁵⁸.

Somali halkı Bab-Elmandeb Boğazı üzerinden Kızıldeniz'e geçerek Arap Yarımadası'na, ticari faaliyetlerde bulunmak ve hac vazifelerini yerine getirmek amacıyla

⁵⁶ Nauja Kleist, “Nomads, sailors and refugees: A century of Somali migration”, *Sussex Centre for Migration Research*, 2004. s.2

⁵⁷ Ahmed Ali M. Kheyre, “Somalia: An Overview of the Historical and Current Situation”, *SSRN Electronic Journal*, 2016, s.2.

⁵⁸ Thomas L.Thurow, “Development Projects and Somali Pastoralism”, *Rangelands Journal*, 1989, s.35

ulaşmışlardır. Diğer yandan ise Hint Okyanusu'ndan Hindistan Yarımadası'na hayvan derisi, yağ ve aromatik sakızlar gibi bölgesel ürünleri satmak için ticari yolculuklar düzenlemişlerdir. Böylelikle Somaliler, Afrika toplulukları ve Asya eski medeniyetleri arasında adeta bir köprü vazifesi görmüştür. Asya'dan ürünler aldıktan sonra nehir yolarını kullanarak Afrika'nın iç bölgelerine bu ürünleri iletmışlerdir.

Somali halkı, yaşamış oldukları toprakların doğasına göre sosyokültürel yapılarını ve hayat biçimlerini şekillendirmiştir. Her daim kendilerine özgü ancak içinde kültürel çeşitlilikleri barındıran bir yapıya sahip olmuşlardır. Somaliler, Hint Okyanusu ile Etiyopya anakarasında bulunan Awash Vadisi arasında kalan ve Kuzey Kenya'daki Tuna Nehri'ne kadar uzanan 40.000 metrekarelik geniş bir coğrafyada yaşamaktadırlar. Günümüzde ise Afrika boynuzunda bulunan Somali halkının yarısı Somali'de hayatlarını sürdürmektedir.

Ekvator'a yakın olmasına rağmen ülke, normalin altında yağış alan yarı kurak iklime sahiptir. Ülkenin kuzey kesimi, mahsul yetişmesi zor ve yarı çöl olarak sınıflandırılabilir⁵⁹. Bu nedenle bölgede yaygın olarak uygulanan sosyo-ekonomik aktivite göçebeliktir. Bu kuzey bölgesinin hemen yanında Guban (yanmış arazi) bulunmaktadır. Hava şartları çok sert olan Guban bölgesi Kızıldeniz kıyıları boyunca konumlanmaktadır. Jeofizik olarak incelendiğinde ise batıda Etiyopya platosundan başlayarak Hint Okyanusu'na kadar dağlık ve küçük tepe zincirlerinden oluşmaktadır⁶⁰. Bölgenin tamamı, %3 altında yağışlı olmakla beraber yaz dönemi olan Mayıs ve Eylül ayları arasında yüksek derece sıcaklık göstermektedir. Bu hava koşullarında tarım ve hayvancılığın güç olması sonucu bölge

⁵⁹ Jeremy Lind ve Kathryn Sturman, *Scarcity and Surfeit: The Ecology of Africa's Conflicts*, Institute for Security Studies, 2002 s.332

⁶⁰ Somalia Geography, <https://www.worldatlas.com/webimage/countrys/africa/somalia/soland.htm>

sakinlerinin çoğu balıkçılık ve ticaretle uğraşmaktadır. Kızıldeniz kıyılarında bulunan Berbera ve Zeila gibi şehirler ise tarih boyunca dış dünyaya açık olduğundan çok güçlü bir tüccar sınıfına sahip olmuştur. Bu tüccarlar hem şehirler ve göçebe topluluklar arasında hem de Somali şehirleri ve deniz ötesi kavimler arasında bağ kurmuşlardır.

Guban (yanmış arazi) bölgesinin güneyinde, ılımlı iklime sahip; bu sayede deve, keçi, koyun gibi hayvanların yetiştirilebilmesine elverişli Nugaal Vadisi yer almaktadır. Bölgede hayvancılık ile uğraşan göçebe toplumlar bulunmaktadır. Dış dünyaya kapalı olsa da önemli miktarda hayvan yetiştirebilen bu göçebelere kuzey şehirleri bağlı durumdadır. Şehirli tüccarlar göçebelere üretimini yaptıkları hayvan derisi, yün ve yağ gibi malları alıp şehre götürmüşler; bunun karşılığında da göçebelere ihtiyaçları olan metal, kumaş ve baharat gibi ürünleri vermişlerdir. Yüzyıllar boyunca Kızıldeniz kıyılarında bulunan şehirler bu iki sınıf (tüccarlar ve göçmenler) sayesinde hayatta kalabilmiştir.

Şehirlerde sultanlıktan emirliğe kadar akla gelebilecek her türlü rejim değişikliğine gidilmiş olmasına rağmen Somali her daim aşiret sistemi ile yönetilmiştir. Bölgede bulunan Somali aşiretleri dışarıdan gelen yabancılardan korunma karşılığında şehirli sultana mutlak taahhütlerini vermişlerdir. Çoğunlukla bu genişletilmiş ailenin soyuna mensup olan yönetici kişi ise bu topluluklar üzerinde geleneksel otoriteyi yürütmüştür⁶¹.

Ülkenin güney kesimi ise Ekvator hattı çarpması nedeniyle tropik ormanlara sahiptir. Bu verimli ormanlar su aygırı, fil, yüzlerce farklı kuş cinsi gibi çeşitli hayvan türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Bu bölgenin sosyoekonomik, kültürel ve politik oluşumu

⁶¹ I. M. Lewis, *A Pastoral Democracy: A study of Pastoralism and politics among the Northern Somali of the Horn of Africa*, LIT Verlag, 1999. s.90

Kızıldeniz'den farklı olmakla beraber, bölge nehirlerle ve verimli topraklara sahiptir. Dolayısıyla burada yaşamakta olan insanlar tarım yapmakla beraber, hem nehirlerden hem de denizden balık avlayarak balıkçılık faaliyetleri ile uğraşmışlardır. Ülkede güneye indikçe tarım ve oltacılık göçebe kültürü karşısında çok daha yaygındır. Burada yaşayan topluluklar tahıl, patates, muz, mango, papaya ve ananas gibi ekvator meyvelerini ve farklı portakal türlerini yetiştirmektedirler. Süpürge darısı, mısır ve şeker yetiştiriciliği de oldukça yaygındır. Avrupalılar bu topraklara ayak basana kadar, farklı yapılarla sahip olmalarına karşın, Güney-Kuzey Somali kıyı şehir devletlerinin arasında ticari ve kültürel ilişkiler yürütülmüştür.

2.1.2 İnsan ve Kültür

Somalililer, diğer Afrika toplumlarının aksine, özgün bir yapıya; ortak bir dil, kültür ve dine sahiplerdir. Her ne kadar homojen kültüre sahip olsalar da Somalililerin politik bütünlük sağlayarak bir devlet kurmadığı açıkça görülebilir⁶². Avrupalılar topraklarına inmeden önce kıyı bölgelerinde Yunan şehir devletlerine benzer bir idari sistem vardır; her şehir devleti, çevre göçebe kabilelerin mensubu olan bir sultanlık tarafından kontrol edilmiştir ve diğer şehirlerden bağımsızdır⁶³. Bütün şehirler hem dış dünyayla hem de diğer şehirlerle diplomatik ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Kuzey şehirleri Arap ve Pers tüccarlara bağlı iken güney şehirleri Hint Okyanusu'ndaki ticari hatlardan yararlanarak Zanzibar ve Mombaza gibi diğer Doğu Afrika ticaret merkezleri ile diplomatik ilişkiler sürdürmüştür. Her iki bölgenin de yerel tüccarları vardır. Somalili tüccarlar develer ile büyük kabileler düzenleyip, mallarını satmak üzere Habeşistan'ın iç bölgelerine ulaşmışlardır. Yaz aylarında

⁶² Ümit Kıvanç, *Afrika Boynuzunda Ne Oldu*, Metin dezimevi Baskısı 1979, s.39

⁶³ Mohamed Haji Ingriis, 'From Pre-Colonial Past to the Post-Colonial Present: The Contemporary Clan-Based Configurations of Statebuilding in Somalia', *African Studies Association*, 2018 s.60

da mevsimsel rüzgârlar sebebiyle Hint Okyanusu tehlikeli olduğundan kuzey ile güney ticari ilişkisi etkin ve hareketli olmuştur. Kuzey ve Güney Somali toplulukları kültürel irtibatlarını ortak şiirler, şarkılar ve diğer sözlü edebiyat araçları ile korumuştur.

Etnik olarak Somaliler, kuzey-batı Etiyopya platolarında bulunmakta olan Oromo ile benzer fiziksel ve dilsel özellikleri bulunmaktadır. Her iki topluluğun da Afrika boynuzunda çoğunluk olan Kuşitik Etno-grubuna mensup oldukları kabul edilir. Agro-pastoralist Oromo ve göçebe Somaliler, Afrika boynuzundaki verimli otlama topraklarını kontrol edebilmek için rakip olmuşlardır. Özellikle kurak mevsimlerde otlama alanları ve su kaynaklarına hâkim olmak için savaşlar yaşanmıştır. Somali toplulukları tarih boyunca hayvanlarını otlamak amacıyla nehirlerle, Ekvator iklimine sahip batı ve güneye doğru yayılmışlardır. Yağmurun çok az yağması ve kuzeydeki toprakların yarı kuraklığından dolayı göçebe kabileler her zaman zor bir yaşam tarzına sahip olmuşlardır. Eski bir Somali inancına göre her beş yılda bir büyük kuraklık meydana gelecektir. Dolayısı ile hayatta kalmak için Somalilerin hep batıya yönelik yayılımı söz konusudur.

Somalilerin yüzyıllar öncesinden günümüze dek gelen çok zengin sözlü edebiyatı, şiir geleneği, şarkı söyleme sistemleri ve güzel sözleri vardır. Şiir ve şarkılar; toplumu örgütlemek, bilgilendirmek, kritik konular hakkında ilham vermek gibi amaçlar için kullanılmıştır. Diğer sözlü toplumlara benzer şekilde en çok değer verdikleri edebiyat türü şiirdir ve şiir en yüksek mertebede görülmüştür. Eski Somali halklarında bir konuyu aydınlatmak veya kendini savunmak için en iyi aracın şiir söylemek olduğu görülmektedir. İnsanları teşvik etmek, savaştırmak ya da barış sağlamak için şiir kullanılmıştır. Onlara göre şiir iki yönlü bir kılıçtır, önemli olan şairinin şiiri hangi amaç ile kullandığıdır.

Somali dili ise kendine özgü bir biçimde zengin olmasına karşın 1972'ye kadar yazılamamıştır. Dolayısı ile hâlihazırda kullanılmakta olan Somaliceye bakıldığında çok sayıda başka dillerden Somaliceye geçmiş kelime barındırdığı görülmektedir. Dilin içerisinde bolca Arapça, Farsça ve sömürgeciliğinden dolayı İtalyanca kelimeler bulunmaktadır. Somali halkları kuzeybatıda bulunan Cibuti'den Tuna Nehri'ne kadar güneye uzanan geniş bir coğrafyada aynı dili paylaşmaktadır. Bu bağlamda Somalice dört farklı devletin egemenliği altında yaşayan topluluklar arasında iletişim ve resmî dil olarak kullanılmaktadır. Dilin farklı lehçeleri bulunsa da en çok kullanılan iki lehçenin kuzeydeki göçebelerin ve güneydeki tarıma dayalı toplulukların (Maay ve Maxaatiri) lehçeleri olduğu görülmektedir⁶⁴. Kenya hariç diğer Somali topluluklarının yerleşim bölgelerinde klasik dil; eğitim, medya ve devletin resmî dili olarak kullanılmıştır.

Somali kültürü, ticaret ve dinî amaçlar için Kızıldeniz'i geçen Arap ve Müslüman göçmen topluluklarından büyük ölçüde etkilenmiştir. Kur'an-ı Kerim'in inişinin ilk yıllarından beri Somali halkları İslam ile ilişki kurmuştur. Muhammed (s.a.v.) peygamberin öğretisine ve onun yeni İslam dinine şiddetle karşı çıkan Mekkelilerin inandığı tanrıların zulmünden kaçan ilk Müslüman cemaati, Kızıldeniz yoluyla Afrika boynuzuna ulaşmışlardır. Peygamber'in arkadaşları Hristiyan Aksum Krallığı tarafından kontrol edilen Habeş topraklarının ana karasına varmadan önce, Somalililer yerleşik topraklara geçmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında o tarihten bu yana İslam'ın bölgede bulunduğu ve Somalililerin toplu olarak İslam'a geçtiğine inanılmaktadır. Bunun ardından İslam'ın Arap Yarımadası'na komşu bölgelerde yayılmasının ardından ticari ve diplomasi yollarıyla da bölgede İslam'ın varlığı hızlı bir biçimde güç kazanmıştır. Bu tarihten itibaren bölgedeki Müslüman topluluklar ve Kızıldeniz'in diğer tarafındaki din kardeşleriyle iyi ilişkiler sürdürmüşlerdir.

⁶⁴ I.M Lewis, *A modern History of Somalia*, Ohio University Press, 2005, s. 5

Takip eden yüzyıllar boyunca Müslüman dünyasında ortaya çıkan siyasi dengesizlik ve kargaşa ortamının varlığı, Kızıldeniz üzerinden Afrika'ya büyük göç akımları olmasını sağlamıştır. Bu fenomen, Emevi hanedanı ve peygamberin kendi torunları arasındaki savaşlar esnasında netleşmiştir. Savaştan kaçan Haşimi aile üyelerinin bir kısmı Kızıldeniz'i geçip Somali kıyı şehirlerine yerleşmişlerdir. Bazıları ise Güney Somali'deki Mogadişu ve Brava gibi Hint Okyanusu eyaletlerine kadar ulaşmıştır. Bundan dolayı bugünkü bazı Somali aşiretleri kendilerinin Haşimi ailesine mensup olduklarını iddia etmektedirler⁶⁵, I. M. Lewis de dâhil olmak üzere birçok Somali araştırmacısı bu iddia hakkında aşiretlerin sözlü tarihlerine dayanarak yazılar yazmışlardır. Somalili çağdaş milliyetçiler ise bu konuya hâlâ şiddetle karşı çıkmaktadır.

Kızıldeniz üzerinden Afrika'ya geçişler sadece Araplar ile sınırlı değildir, denizin her iki tarafındaki toplulukların da karşılıklı geçişler yaptığı görülmektedir. Örneğin Habeş İmparatorluğu 15. yüzyılda Zeila'nın Müslüman prensliğine yönelik büyük saldırıyı başlatması sebebiyle Müslüman yöneticiler ve aileleri Kızıldeniz'in diğer tarafına tekneler ile kaçmayı başarmış ve modern silahlanmadan sonra büyük ordularla geri dönüp şehri tekrar almışlardır⁶⁶. Bir başka örnek ise 19. yüzyılda İngiliz İmparatorluğu'nun keşif misyonerlerinin kuzeydeki stratejik öneme sahip Barbera kentini işgal etmek için aynı yolu izlemiş olmalarıdır.

Somali toplumlarında kültürü, yasa ve sosyal ilişkileri düzenleyen çok karmaşık bir soyağacı sistemi bulunmaktadır. Bu sistem hayatın tüm boyutlarını derinden etkileyip sosyokültürden siyasete kadar yansımış vaziyettedir. Aşiretler genelde en küçük siyasi birimi oluşturmasına rağmen yapılandırılmaları değişik şekillerde devam etmektedir. Çoğunlukla atadan gelen geleneksel ataerkil bir lider tarafından yönetilirken bazılarında ise

⁶⁵ İbid s.5

⁶⁶ Ibid, s.25

ortak kültür ya da toprağa dayalı bir yapılandırmadan söz edilebilir. Bahsettiğimiz ikinci türün üyeliği herkese açık olması sebebiyle bu tür daha demokratik ve renklidir. Aşiretin taahhütlerine ve değerlerine uyduğuna karar kılınırsa aralarına katılabilme hakkı doğar ve liderler de seçim yoluyla seçilir. Somalili aşiretlere üye olmak için her ne kadar yeminler, belirli ahlaki değerlere bağlılık ilkesi esas olsa da aynı zamanda toplumun ortak yararına maddi katkı bulunmak da gereklidir. I. M. Lewis, pastoral demokrasi çalışmasında Somali aşiretlerin çoğunun çok fazla üyeye sahip olması nedeniyle geleneksel bir merkezden yönetilmesinin imkânsız olmasından bahsetmiştir. Bu yüzden Afrika boynuzunun farklı bölgelerinde yaşayan binlerce aşiret mensubunun akrabalık bağlarını koruyan kurum “Diya” ödeme birimidir. Bu birim özerk bir şekilde aşiretlerin üst mertebesinde çalışır.

2.1.3 Siyasal Sistemler

Avrupa sömürgeci güçlerinin gelmesinden önce Afrika boynuzundaki Somali yerleşim topraklarında merkezîleşmiş bir devlet modeli yokluğu konusunda birçok Somalili ve oryantal akademisyen arasında görüş birliği vardır. Avrupalı devletler, hem kıyı şehirlerindeki küçük prenslikler hem de iç bölgelerde kabile liderleri ile yapılan antlaşmalar neticesinde kuzeyde 1896’da Britanya himayesi, 3 yıl sonra güneyde İtalyan Somalisi, ve kuzey batısında Fransız Somalisi veya Territoire Français des Afars et des Issas’ın kurulmasını sağlamışlardır. Böylelikle Somali topraklarında ilk kez yakın tarihte güçlü ve merkezleştirilmiş bir koloni devleti oluşturulmuştur. Avrupalıların gelmesinden önceki dönemde Somali’de birbirlerine bağlı olmayan zengin ve politik güce sahip şehirler mevcuttur. Bazı zamanlarda 16. yüzyıl başlarında olduğu gibi güçlü ordusu olan ve bütün bölgeleri fethedebilen Adal Sultanlığı ortaya çıkmıştır⁶⁷. Daha sonra da 1550-1650 arasında

⁶⁷ İbid, s.9

Ajuuran Sultanlığı doğmuştur⁶⁸. Güçlü ordular kullanarak büyük topraklara hükmeden bu tür sultanlıkların oluşabilmesi, göçebe toplumların tarihinde istisnai bir durum teşkil etmiştir.

Kuzeyde bulunan kıyı şehirleri, Berbera, Zeila ve Güney'deki benzerleri; Mogadişu, Brava ve Merca gibi şehirler idari ve yasal sistemleri açısından övgüye değer bir konuma sahiptir. Somali şehir devletlerin en eskisi kuzeyde bulunan Zeila'dır. Kızıldeniz'in kıyılarında bulunmakta olan bu şehir köle, fildişi, hayvan derisi, yağ, yün ve kıymetli sakızların Kızıldeniz'in Asya tarafına ihraç edilmesini sağlayan önemli bir pazara sahiptir⁶⁹. Persler, Hintliler ve Arap tüccarlar kentin ekonomisini kontrol ederken Somalililer idari işlerden sorumlu tutulmuşlardır. Bu topluluklar ne tipik Afrika ne de Asya kültürü geliştirmiştir, kendilerine özgü bir kültüre sahiptirler. Dansları, şarkıları ve lehçeleriyle ünlü ve özgün Zeila kültürü diğer Somali kültürlerinden farklıdır. Zeila ve Berber, güneydeki kıyı şehirler ile mukayese edildiğinde mevcut olan siyasi literatürüne göre daha ileri ve güçlü bir yerdedir. Güney şehirleri ise onuncu yüzyılda ticari merkezler olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel olarak kuzeyi tercih eden Fars ve Arap tüccarların ilgisini çektikten hemen sonra uluslararası ticarete girmeyi başarmışlardır. Mogadişu ve Brava gibi Hint Okyanusu'nda bulunan şehirler ise tarih boyunca birçok yabancı unsurun etkisi altında kalmıştır. Bu durumun sanat, mimari ve kültürlerinde açıkça görülmektedir. Her iki şehir de uzun süre boyunca yabancı kral tarafından yönetilmiştir.

On dördüncü yüzyılın ortalarında Mogadişu'ya gelen büyük Müslüman denizci İbni-Batuta, Somali kentinin Doğu Afrika'daki akranları ile karşılaştırıldığında çok gelişmiş ve

⁶⁸ Ahmed Ali M. Kheyre, "Somalia: An Overview of the Historical and Current Situation", *SSRN Electronic Journal*, 2016 s. 3

⁶⁹ I.M Lewis, *A modern History of Somalia*, Ohio University Press, 2005, s. 19

zengin olduğunu ileri sürmüştür⁷⁰. Eğitim, sağlık ve kanalizasyon sistemlerinin iyi durumda olduğuna ilişkin yazılar yazmıştır. Ticari kültürün çok yüksek olduğunu da gözlemlemiştir. İbni-Batuta seyahatnamesinde Somalili tüccarların mal değişimi için uzak diyarlara gittiklerinden de bahsetmiştir. Ayrıca dinî bilgi ve okulların Batı Afrika'daki okullardan daha düşük durumda olmadığını da belirtmiştir. Bu bölgede eğitim yerel şeyhler (Sufi Tarikat) elindedir, özellikle dinî eğitim mükemmel bir şekilde verilmekte, çocuklar erken yaşta medrese ve Kur'an okuluna gönderilmektedir. Somalililer Kur'an-ı Kerim yazılarını ve hadisleri (Peygamber söyleyişleri) ezberlemiş ve geniş İslami hukuk ve düşünceden türetilmiş kendi anlayış yorumunu geliştirmişlerdir.

2.2 Sömürge Dönemi ve Bölünme Politikası

Coğrafi konumundan kaynaklanan stratejik önemi sebebiyle Somali hep diğer devletlerin müdahalesi yaşanmış bir ülkedir. Eski Mısırlılar Dönemi'ne kadar uzanan bir dış devlet etkisi söz konusudur. Mısırlılar, Somali'nin dağlık bölgelerinde yetiştirilen kıymetli sarıkızları kontrol etmek amacıyla Kızıldeniz ile ilgilenmişler; Kraliçe Hatshepsut Dönemi'nde bu ticaret en yüksek seviyeye ulaşmıştır. O dönemden itibaren Somali sıklıkla yabancıların istilalarına maruz kalmıştır. Kızıldeniz'in Asya tarafında bulunan halklar ise Mısırlılara benzer bir şekilde Somali'yi işgal etmek için sürekli hücum etmişlerdir. Hem Arap hem de Persler, Somali kıyı şehirlerine bir dönem hükmetmişlerdir. Somali kıyılarına yapılan en önemli dış istila ise Portekiz İmparatorluğu'nun Hint Okyanusu'nda ve Kızıldeniz'de hüküm sürdüğü 16. yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Portekizler hem kuzey hem de güney kıyılarında Somali şehirlerine saldırmışlar ve Somali şehirleri haraç ödemeyi reddedince buraları yakıp yağmalamışlardır⁷¹. Portekiz ordusunun zararı orta

⁷⁰ İbn Battuta, *Mogadishu 1331-1350*.

⁷¹ Ahmed Ali M. Kheyre, "Somalia: An Overview of the Historical and Current Situation", *SSRN Electronic Journal*, 2016, s.5

büyükteki şehir devletlerinin ekonomisine büyük zarar vermiştir. Daha sonraları şehirler toparlanmak için yeni pazarlar keşfederek ekonomi yıkılmadan bu süreci atlarmayı başarmışlarsa da politik ve askerî gücü restore edememiş ancak Adal Saltanatı'nın ortaya çıkmasıyla toparlanabilmişlerdir.

On dokuzuncu yüzyılın ortasına gelindiğinde Somali bir kez daha sömürgeci devletlerin müdahaleleri ile karşı karşıya gelmiştir. Afrika kıtası sömürge idarelerinin kurulmasından önce Avrupa devletleri bu bölgeyi kendi aralarında paylaşmak için sıkı bir rekabete girmişlerdir. 19. yüzyılın sonlarında Afrika'nın bölüşülmesi amacıyla Berlin Konferansı'nda mutabakat sağlayan Avrupa güçleri, Somali yerleşim topraklarının büyük bölümünü Britanya etki alanı olarak tanımlamıştır. Somali topraklarında etkili olmak için Britanya diğer Afrika ülkelerine benzer bir şekilde, misyonerler tarafından yürütülen keşif heyetleri ile işe başlamıştır. Ancak 1839'da İngiltere Aden'de bir koloni kurulmasından hemen sonra Kızıldeniz'in Afrika yakasında bulunan Somali İngilizlerin ilgisini çekmiştir. Britanya İmparatorluğu Aden'i Hindistan başta olmak üzere Uzak Doğu'daki koloniler ve İngiltere arasındaki ticari gemileri güven sağlamak için bir kontrol durağı gibi kullanmıştır.

İngilizler için bu yeni koloni çok zayıf ve ekonomik olarak denizin diğer kenarında bulunan Somali şehirlerine bağlıdır. Kızıldeniz'in her iki tarafındaki hareketi ve ticari faaliyetleri sürdürmek amacıyla Britanya, Somali'yi de kendi kontrolüne eklemeye çalışınca Britanya'nın geleneksel rakibi olan Fransa devreye girmiştir. Fransa, Somali topraklarının kuzeybatısında küçük bir koloni kurmuş ve Britanya'nın bölgeye girmesinden imtina etmiştir. Doğu Afrika'nın stratejik noktaları Fransız hâkimiyetine girmesine karşı çıkan Britanya İmparatorluğu ise yeni politikalar izlemiş, Somali kıyı bölgelerinde bulunan özellikle Zeila ve Berbera şehirlerini bu şehirler üzerinde egemen olduğunu iddia eden Mısırlılar ve Osmanlılara bırakarak Fransız genişleme politikasını durdurmuştur. Tarih

sahnesinde Somali'nin kuzey şehirleri 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun Habaşa Eyaleti'ne tâbi bir bölgedir⁷².

2.3 İtalyan Müdahalesi

Sanayileşmemiş, ekonomisi kırılgan, askerî yönden zayıf olan İtalya 1920'lerde faşist rejimin iktidara gelmesinden önce Britanya'nın gölgesinde kalmıştır. İtalya; Fransa, Belçika, Almanya ve Britanya gibi diğer Avrupa ülkelerine benzer Emperyal karakterden yoksundur. Bu kuvvetsizlikten dolayı İtalya, Afrika boynuzunda küçük bir koloni kurmak için İngilizlerle bir araya gelmek zorunda kalmıştır. Britanya ise Doğu Afrika'da devam eden sömürgecilik mücadelesinden pay alabilmek ve Fransa'yı durdurmak için daha zayıf Avrupa ülkelerinin sömürge yarışına katılmasını taktik olarak öngörmüştür. Bu sırada Fransa güneyde Madagaskar'dan, Kuzey Afrika'ya kadar bütün kolonileri birbirine bağlamaya çalışarak büyük sömürge devleti yaratmak çabasıdadır. Sonunda İtalya, şimdiki Modern Eretria'nin kuzeydoğusunda bulunan ve liman şehri olan Massaw'da bir idare merkezi kurmuştur. Daha sonra ise sömürgelerini genişletmek için Habeşistan'ın verimli topraklarına doğru ilerlemeye başlamıştır. Bu ilerleme sürecinde Habeşistan'da ise Menelik ve John tahta çıkma mücadelesi veriyordu⁷³. İtalyanlar, Habeşistan'da devam etmekte olan güç mücadelesinde söz sahibi olmak adına merkez bölgelerin hâkimi Menelik'i desteklediler. Fakat tarafların mücadelesi bir anlaşmanın imzalanması ile sona erince İtalya'nın sömürgelerini genişletme politikaları hüsrana uğramıştır. Antlaşmaya göre John, imparator olarak seçilmiş iken Menelik ise veliaht prens olmuştur. Bu da İtalya'yı bölgede yarış dışı bırakmıştır. 1888'de John'un vefatından sonra Menelik tahta çıkmıştır. Menelik İtalyan karşıtıdır, bu yüzden Fransa ve Rus İmparatorluğu'nun desteğiyle toplumu örgütleyerek,

⁷² Samet Oran, "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'nin Afrika Politikası", *Gazi ünivertesi* 2018 s.10

⁷³ I.M Lewis, *A modern History of Somalia*, Ohio University Press, 2005 s. 50

ekonomiyi yeniden düzenleyerek ve güçlü bir ordu oluşturarak iktidarını pekiştirmiştir. Böylelikle İtalya'nın güneye doğru ilerleme politikası durdurulmuştur.

Menelik'in tahta olduğu dönemde İtalyanlar, kolonilerini genişletmek amacıyla Habeşistan anakarasına kapsamlı bir saldırının hazırlığına girişmişler ve bunu hayata geçirmişlerdir. Ancak başarılı savunma taktikleri uygulayabilen şiddetli bir direnişle karşı karşıya gelmişlerdir. Coğrafi olarak Habeşistan dağlık bir ülke olmakla birlikte modern askerî tesislerle donatılmış birlikleri mevcuttu. Zira Cibuti'deki Fransız silah tüccarları bölgede çoktan faaliyetlere başlamış ve İtalyan savaş kampanyasından büyük ölçüde yararlanmışlardır. Bu nedenle İtalyan hükümeti Etiyopya imparatoru ile antlaşma imzalamak zorunda kalmıştır. Habeşistan'ın bağımsızlığını tanıyan Ucciali Antlaşması'nı imzaladıktan hemen sonra savaş sona erecektir ancak nihai bildirinin İtalyanca ve Amharca versiyonlarının farklı olması bitmeyen ihtilaflara yol açmıştır⁷⁴. Bu dönemden itibaren İtalyanların genişlemeci politikaları yeniden yapılandırma, cepheleri yeniden tasarlama mecburiyetinin olduğu öngörülmüştür. İtalya'nın yeni politikasının temelinde idari ofisleri kurmadan önce sömürgelerin kısmi meşruiyet kazanmak için diplomatik taktikler kullanma fikri bulunmaktadır. Böylece İtalyan sömürge politikası ordu gücüne dayanmaktan diplomasi dilinin kullanımına ve ortak menfaat alanına kaymıştır. Coğrafi olarak da geleneksel olarak da Afrika anakarasında var olabilmek için kuzeydoğudan ve Kızıldeniz kapısından girme inancını terk ederek alternatif kapı aramaya başlamışlardır. Bu görüş ilk yıllarda İtalyan sömürge politikalarını yapanların çizmiş olduğu yoldan farklıdır. Bu açıdan bakıldığında İtalyan'ın yeni Afrika kapısı seçilmesi gerekirken İtalyanlar hiç vakit kaybetmeden Britanya himayesinin doğusunda bulunan bölgeye yoğunlaşmışlardır. İki unsur nedeniyle İtalya bu bölgeye göz dikmiştir. Birincisi Avrupa sömürge gücü boşluğundan yararlanmaktır. Bölge zayıf Somali şehir devletleri tarafından yönetilmektedir. Bu şehirler

⁷⁴ İbid, s.54

doğal olarak ortaya çıkmış olan Avrupa sömürge açgözlülüğünden ve genişlemeye çalışan Habeşistan İmparatorluğu'ndan koruyabilecek daha güçlü bir devlete ihtiyaç duymaktadırlar İkincisi ise bölgenin coğrafi önemidir. Nehirler arasında gezinmek ve Habeşistan iç bölgelerinin güney sınırlarına saldırmak ya da nehirler yoluyla büyük göller bölgesine kadar diğer Afrika topraklarına ulaşmak daha basit olacaktır.

Yeni politika çerçevesinde, İtalyan'ın Zanzibar Başkonsolosu Vincenzo Filonard, Habeşistan Savaşı'ndan bir yıl sonra 1889 yılında Hobyu Sultanı Yusuf Ali ile koruma antlaşması imzalamıştır. Başkonsolos antlaşmadan hemen sonra benzer bir antlaşma daha imzalamak için harekete geçmiştir. Bu sefer de Britanya himayesinin doğusunda bulunan şehirlerin yöneticisine gitmiştir. Konsolos Filonardi'nin yaptığı diplomatik çalışmalar neticesinde İtalya'nın yerel Afrikalı geleneksel liderler ile bağlantı kurup himaye imzalamak konusunda İtalya'nın özgüvenini artırmıştır. Bu açık diplomasi döneminde İtalyan Misyon grupları, tüccar sınıfı sahaya inerek güney Somali'nin toplumsal yapısı, coğrafi özellikleri ve ekonomik faaliyetleri gibi konulara hâkim olmak için hızlı bir şekilde bilimsel çalışmalara başlamışlardır. Nihayet 1892'de Zanzibar sultanı, güneydeki en büyük şehir olan Mogadişu'nun egemenliğini yılda 16.000 Rupi karşılığında 25 yıllık bir süre içinde İtalyanlara devretmiştir⁷⁵. Şu an İtalya, Somali'deki kıyı bölgelerinin çoğunu yasal olarak elinde tutmakta ve Britanya ile Juba Nehri'nin güneyindeki Somalili yerleşim bölgelerinin hâkimiyetine itiraz edebilmektedir.

İtalya, Afrika sömürgelerini genişletmek için Somali'nin güneybatısında bulunan kurak topraklardaki Somali göçebe topluluklarını batıya doğru yayılmaları konusunda teşvik etmiştir. Bu topluluklar, başta deve olmak üzere hayvanları otlatmak ve su bulmak için batıya hareket etmişlerdir. Bu strateji, İtalyan sömürge devletinin altındaki insanlar

⁷⁵ I.M Lewis, *A Modern History of Somalia*, Ohio University, 2005 s.139

tarafından işgal edilen toprakları talep etmesini ve yerel savaşıçılarla iş birliği yapmayı istemesini kolaylaştırmıştır. İtalyanlar için bu hareketlenme yeni topraklar kazandıracaktır ve hep istedikleri Habeşistan'ın verimli topraklarını işgal etmesine katkıda bulunacaktır. Yalnızca sömürge tarihçilerinin çoğunun dile getirmemesine rağmen bu konudaki diğer önemli bir husus ise İtalyanların Somalililerin tarımsal-pastoralist kültürünü benimsemelerini teşvik ederek göçebe toplumu modernize etmeleridir. Çünkü güneybatı bölgeleri hayvancılıktan daha çok tarıma uygun bir bölgedir. Bu bağlamda o bölgeye göç eden çoğu insan deve yetiştirmekten çiftçiliğe geçiş yapmışlardır. Bu bölgelerde İtalyan faşist rejiminin zamanında görülen tarımsal ürünlerin artışı ve muz ve diğer tropikal meyvelerin ihracatının zirveye ulaşması bu politika çerçevesinde açıklanabilir.

2.4. Sömürge Karşıtı Hareketler

Somalililer, Afrika'nın tropik ormanlarında ve nehirleri etrafında yaşamakta olan toplulukların aksine yabancı ilhak konusunda belirli bir deneyime sahiplerdir. Kısa ömürlü Portekiz işgali yaşamışlar, Osmanlılar ve Mısırlılar ile karşı karşıya gelmişlerdir. Ticari olarak kıyı bölgeleri daima dış dünyaya açık olduğu için hep Arap Yarımadası'ndan ve Hindistan'dan gelen yabancı tüccarlar kontrol etmektedir. Somalililer de yeri geldikçe diğer toprakları fethetmek amacıyla savaşımışlardır. Örneğin Ahmed Gurey (1506-1543) liderliğinde olan Adal saltanatı, 16. yüzyılda Ortodoks çoğunluğu olan Habeşistan'a saldırı düzenlemiştir⁷⁶. Bu tecrübelerden faydalanmak Somalililerin savaş marifetlerini kısmen geliştirmiştir. Bu bağlamda 19. yüzyılda, Somali topraklarını istila eden Avrupalı sömürge güçleri örgütlü sömürge karşıtı direnişle karşı karşıya gelmiştir. Somalili sömürge karşıtı hareketler iki kısımda incelenebilir. Birincisi kuzeyde Britanya himayesinde askerî direniş olarak ortaya çıkmıştır. Bunu Sayid Mohamed Abdile Hassan'ın öncülüğünde olan Derviş

⁷⁶Martin Plaut, "Ethiopia-Somalia: a history of Conflict",

<https://martinplaut.wordpress.com/2013/01/20/ethiopia-somalia-a-history-of-conflict/> (20. 01 2013)

Hareketi temsil etmektedir. Sömürge literatüründe “Çılgın Molla” ismi ile meşhur olan bu anti-sömürge din adamı ve onun etrafında toplanan grup 21 yıl boyunca Britanya karşısında mücadele yürütmüştür. Siyasi olarak güneyde 1943’te kurulan SYL (Somali Gençlik Birliği) ve kuzeyde SNL (Somali Ulusal Birliği) temsil etmektedir. Derviş hareketi Somali bağımsızlığı için şiddete başvurarak savaş yoluyla bağımsızlığa ulaşacağını savunur iken SYL barışçıl siyasal bilinç, özgürlük yollarını seçerek barışçıl yollarla ulaşma olasılığını savunmuştur. İkinci hareketin ise benzer şartlarla ortaya çıkmamış olduğu hatırlanmalıdır. SYL, Derviş yenilgisinden sonra siyaset boşluğunun doğurduğu bir harekettir.

Bu bağlamda Somali, Avrupa sömürge güçleri için (İngilizler, İtalyanlar ve Fransızlar), Mısırlılar ve Osmanlı yerel valilerini düşman gören bir ülke konumuna gelmiştir. Teorik anlamda Somalili göçebe kültürü özgürlükle bağdaştırılmaktadır. Şahıslar ve aşiretler, develerini otlatmak için serbest kalmasından yanadır ve bunların bu şekilde dış güç tarafından kontrol edilmesi imkânsız görünmektedir. Onlara göre toprak yüce Tanrı’nın insana vermiş olduğu bir nimettir, bu nedenle topraktan yararlanmak herkesin hakkıdır. Topraktan faydalanmak için başkasından izin beklemek gibi bir anlayış söz konusu değildir. Bu anlayış Sömürge Dönemi’nde hep ihtilaflara neden olmuştur. Çünkü sömürge devletlerinin toprağı yeniden yapılandırma, sınır koyma gibi politikaları ve Somali anlayışı ile taban tabana zıtlık göstermektedir. Somalililerin yaşam tarzı bakıldığında yasaların ve otoritenin hüküm sürdüğü modern yaşamla kıyaslanınca Somali toplumu yarı anarşi kültürüne sahip bir toplum olarak sınıflandırılabilir. Eski şehir devletlerinden sömürge devletine ve hatta bağımsızlıktan sonraki dönemlerde, Somalili fert ve cemaatlerin sürekli değişmeyen yapısı, başkaları tarafından tasarlanmış katı yasalara karşı olmalarıdır. Somali dünyasında yasalara direnç ve serbest dolaşımın sınırlandırılması karşıtlığı kültürel temele dayanır, bu nedenle anarşi onların yaşam tarzıdır. Yalnız zorlayıcı yetki yokluğunda meşru

olan ve merkezîleşmiş uygulayıcı otoritenin mevcut olmadığı geleneksel yasalar mevcuttur. Bu yasalar (Xeer) ticari olay, evlilik ve anlaşmazlıklara çözüm sunmaktadır⁷⁷. Bu çerçevede insan ilişkilerini düzenlemek için yasa ve otorite gerektiğini öngören Hobbes öncülüğünde ortaya atılmış olan Leviathan tezinin yanlış ya da istisnai olması burada tekrar tartışma konusuna dönüşmektedir. Eski Somalililerde çeşitli toplum türleri oluşmuş, kıyı bölgelerinde şehirliler, iç bölgelerinde ise göçebe aşiretler mevcut olmuştur. Göçebe aşiretler nadiren şehirlere girdikleri için bu iki grup arasında bağ kurabilen tüccar sınıfı vardır. Yani sömürge öncesinde Somalili toplumun yapısı özetle o üç kısma bölünebilir.

Somali dünyası hakkındaki bu açıklamaların ardından Avrupa sömürge devletlerinin Somalililerin yüzyıllar boyunca direnmiş oldukları her şeyi nasıl karakterize ettiğini anlamak mümkündür. Örneğin yabancı tarafından kontrol etme, otlatma ve kişilerin hareketlerini sınırlayabilen gerçek olmayan sınırların oluşturulması, yeni kültür ve din gelişimi gibi konulara ülkede karşı çıkılacağı öngörülebilirdi. Sömürge karşıtı hareketin en kapsamlı direnişi, kuzeyde din ve kültürel ayaklanmaya dayanan Derviş hareketi temsil etmektedir⁷⁸. Derviş direnişi 20 yıl boyunca devam eden ve Afrika'nın en uzun süren sömürge karşıtı mücadelesi olarak tarihteki yerini almıştır.

⁷⁷ Admin, *The "Anarchist" Experience In Somalia – What Libertarians Need To Know*

<http://governmentdeniesknowledge.com/anarchist-somalia/> (02.11.2014)

⁷⁸ Zapata Mollie, *Somalia: Colonialism to Independence to Dictatorship, 1840-1976*

<https://enoughproject.org/blog/somalia-colonialism-independence-dictatorship-1840-1976> (31.01.2012)

2.5 Vesayetten Bağımsızlığa

2.5.1 Vesayet Dönemi

İkinci Dünya Savaşı'nda İtalyan faşist rejiminin yenilmesinden sonra bütün Doğu Afrika'daki İtalyan sömürgeleri İngiliz birlikleri tarafından işgal edilmiştir⁷⁹. Somali dâhil olmak üzere faşist rejimin egemenliğindeki bütün topraklar kısa süre içerisinde Britanya İmparatorluğu tarafından 1941'de ele geçirilmiştir⁸⁰. Böylelikle Fransız Somali'si (Çibuti) dışındaki tüm Somali bölgeleri Britanya egemenliği altına alınmıştır⁸¹. Savaştan sonra Fransa, SSCB ve ABD gibi ülkeler Afrika boynuzunun stratejik bölgelerini Britanya'nın elde etmesine karşı çıkmışlardır. SSCB ve ABD prensip olarak değişik temellere dayanarak sömürge karşıtı bloku temsil etmişler ve Afrika kıtasında devam eden sömürge yönetimlerinin tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuşlardır. SSCB, Marx'ın özgürlük ve eşitlik gibi ilkelerine göre hareket ederek Avrupa sömürge politikalarının sona ermesini istemiştir. ABD ise kapitalist ekonomi anlayışıyla serbest ticarete hız kazandırmak amacıyla kurulacak olan yeni bağımsız Afrika ülkeleri ile ekonomik ilişkiler kurabileceğini düşünmüştür. Bu anlamda ABD her ne kadar Afrika ülkelerinin siyasi bağımsızlığını desteklese de ekonomik sömürgeci Avrupalıların yerine kendi eline geçmesi için çabalamıştır. Klasik Avrupa sömürgeci zihnine sahip olan Fransa ise Britanya'nın eski İtalya Somali'sini ele geçirip yeni toprak edinme hareketlerini Berlin Konferansı'nın ve bölme antlaşmalarının ihlali olarak değerlendirmiştir. Bütün bu baskılar neticesinde Britanya, İtalyan Somali'sini yeni kurulan Birleşik Milletlerin vesayet konseyine devretmek zorunda kalmıştır.

⁷⁹ Richard Bennett Furlow, *The Spectre of Colony: Colonialism, Islamism, and State in Somali*, 2013 s.63

⁸⁰ Ümit Kıvanç, 1979:41

⁸¹ Saeed Sheikh Mohamed, "The Rise and fall of Somali Nationalism", *Refuge*, Vol. 12, No. 5 (November-December 1999, s.4

Birleşmiş Milletler o zaman yeterince deneyim ve kaynağa sahip olmaması nedeniyle Somali'nin gözlenmesinden sorumlu bir değerlendirme konseyi kurmuştur. Bu konseyin eski İtalyan sömürgesi olan Somali-İtaliana hakkında değerlendirme raporları oluşturmak ve durum tespiti yapmak gibi görevleri bulunmaktaydı. Konseyin ilk raporunda Somali'de mevcut olan sosyoekonomik ve politik gerçekliklerin dikkate alınması şartıyla bu ülkenin hâlâ kendi kendini yönetme kapasitesinin olmadığı belirtilmiştir. Raporda Somali'nin bağımsızlığını verme şartıyla on yıl bir Avrupa devletine devredilmesi gerektiği bildirilmiştir. Bu on yıl içerisinde vasi devlet, Somalililer ile çalışarak gerekli devlet alt yapısını ve ekonomi kaynaklarını geliştirmekten sorumlu olacaktır. Bu esnada İngiliz dışişleri bakanı, Somali topraklarının tümüyle birleştirilerek Britanya İmparatorluğu'nun vesayetine verilmesini teklif etmeye hazırlanmaktaydı. Ancak sonunda İngilizlerin bu talebi reddedilmiştir.

1 Nisan 1950'de İtalyanlar, Birleşmiş Milletler Mütevelli Heyeti gözetiminde Somali'yi yönetmek için İngilizlerden almıştır. AFIS (Amministrazione Fiduciaria Italiana in Somalia) kurulmuştur⁸². Genel olarak Durumu çok karmaşık olan Somali, faşist sömürge yönetimi ve sömürge güçlerinin arasındaki savaşlar nedeniyle sosyoekonomik ve politik açıdan vahim durumdaydı⁸³. Faşist Dönem'de de koloninin ekonomisi ve altyapısı, Britanya'nın Güney ve Doğu Afrika veya Fransızların Batı Afrika kolonileri ile kıyasladığında gelişmemiş durumdaydı. Reviglio, Afrika'daki İtalyan sömürge deneyimini iki önemli faktörle karakterize ettiğini savunmuştur. İlk olarak bu sömürge, diğer Avrupa sömürge hamlelerinden daha kısa sürmüştür. İtalyan sömürgesi 19. yüzyılın son çeyreğinde

⁸²Aman H.D. Obsiye, *Rethinking the Somali State*, University of Minnesota, 2017 s. 15

⁸³ Reviglio Della Venneria, *The United Nations, Italy and Somalia: a 'sui generis' relation 1948-1969*, Utrecht Universiteit 2014 s.31

Risorgimento (Birleşme) Dönemi'nden başladığı için İtalyanların diğer sömürgeci Avrupa devletleri kadar tecrübeye sahip olmadığını savunmuştur. İkinci ve belki de daha önemli olan husus ise İtalyan sömürgesinin faşist rejimin önderliğinde olan tek Avrupa sömürge modelini temsil etmesidir. Faşist Dönem'de İtalyanlar Afrika'ya göç ederek daha iyi bir yaşama kavuşmanın hayalini kurmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Britanya, İtalya Somali'sini ele geçirdiğinde kolonideki toplam nüfusun önemli kısmı İtalyan kökenlilerden oluşmaktaydı. Benzer bir şekilde Asmera, Eritrea'da nüfusun yarısını İtalyanlar teşkil etmekteydi⁸⁴. Hem Faşist Parti hem de Mussolini şahsi olarak İtalyanları yaşayan Roma İmparatorluğu'nun yeni bölgelerine göç etmeye teşvik etmişlerdi.

İtalya'nın İkinci Dünya Savaşı yenilgisinden sonra hiç kimse, İtalya'nın Afrika boynuzunda yeniden ortaya çıkacağını hayal edemezdi. Bu bağlamda tüm kıtadaki Avrupa sömürgesi tarihinde Somali'nin istisnai bir durum olarak değerlendirilebilmesi mümkündür. Çünkü Somali, üç farklı tarihsel dönemde İtalya egemenliği altında kalmış tek Afrika ülkesidir. Öyle ki Somali, hem Birleşme Dönemi'nde hem Faşist Dönem'de hem de vesayet statüsü ile demokratik İtalya'nın egemenliği altında kalmıştır. Hem İtalya'da hem de kolonide her dönemin kendine özgü sosyoekonomik ve politik gerçekleri mevcuttur.

Faşist Dönem'de İtalyan ekonomisi, devlet tarafından sıkı kontrol edilen "korporatist" model ile yönetilmektedir⁸⁵. Kolonide (Somali'de) yaşayanlar bu durumdan olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Çünkü ekonomi politikaları doğrudan merkezden (metropol) yürütülmüştür. İtalya ile diğer Avrupa sömürge devletlerinin ekonomi modelleri karşılaştırıldığında devlet tekelinde olan çok sert bir ekonomik politika izlendiği

⁸⁴ Stallard Natasha, *Africa's 'Little Rome', the Eritrean city frozen in time by war and secrecy*

<https://www.theguardian.com/world/2015/aug/18/eritrea-asmara-frozen-in-time-africas-little-rome> (18.08.2015)

⁸⁵ Gianni Toniolo, "Italy's economic growth: An overview", *Oxford University press* 2012 s. 22

görülmektedir. Dolayısıyla Somali’de sosyal sınıfların geliştirilmesine imkân sunulmamaktaydı. Bu, hem Somalililer hem de kolonide yerleşmiş İtalyanlar için geçerlidir. İtalyanların yalnız muz tarlaları ve ihracata yönelik tropik meyvelerin yetiştirilmesini artırmak amacıyla kurulan Societa Agricola Italo-Somali (SAIS) kurumu ticarileşmiştir⁸⁶. Bu kurum binlerce işçi ve köylü istihdam etmekteydi. Köylüler ise çok kötü koşullar altında çalışıyorlardı. Uzun saatler süren çalışmalarına karşılık çok az ücret alıyorlardı. Zayıf altyapı ve kentlere olan uzaklığından dolayı balıkçılık ve hayvancılık sektörlerinin yavaşça modernleştirilmesi yoluna gidilmekteydi.

Merkez ve kuzeydoğu bölgelerinde sömürge yönetimi geliştirme projeleri hazırlanamamıştır. Faşist rejimden önce 1920’lerin başında bölgede Lambadeyli bir sanayi kapitalist grup tarafından kurulan tuz fabrikası (Ras Hafun Salt Extraction Company) haricinde hiçbir önemli kalkınma projesi yapılmamıştır⁸⁷. Bu grup, şehirde Güney Afrika ucunda bulunan Johannesburg gibi yerlerin işçi kasabasına dönüştürülmesi hayallerinin bir kısmını gerçekleştirmişlerdir. Şehirde yıllık 26.000 ton tuz üretilip deniz yoluyla Uzak Doğu’ya ihraç etmekteydiler⁸⁸. Genelde göçebe toplumlar sömürge devletine yönelik düşmanlık duygusu besler, bu sebeple devletleriyle barışık toplumlarla kıyaslandığında onlara göre daha geride oldukları görülür. Yirmi yıldır (1900-1920) devam eden Derviş’in sömürge karşıtı mücadelesi, hem İtalya Somali’si hem de Britanya himayesinin kırsal alanlarda gelişmesine engel olmuştur. Savaş, koloniler ile metropol arasındaki ekonomik uyum hamlelerine mâni olmuştur.

⁸⁶ Scott Resee, ‘‘Renewers of the Age: Holy Men and Social Discourse in Colonial Benaadir’’, *Brill NV*, 2008 s. 156

⁸⁷ I.M Lewis, *A modern History of Somalia*, Westview press Boulder&London, 1988 s. 96

⁸⁸ İbid, s. 96

Uzun süredir göçebe toplumlar kıyı bölgelerinde bulunan şehirlere hayvan derisi, yün ve et gibi ürünler ihraç etmekteydi. Bu ticaret sömürge idarelerinin kurulmasından hemen sonra zarar gördü. Çünkü hiç kimsenin beklemediği yeni bir vergi sistemi, yeni sınırlar ve ticari yasalar ortaya çıkmıştır. Bütün bunlar şehir-kırsal ilişkisini bozmuştur. Bu ortaya çıkan yeni gerçekler sonucunda benimsenmeyen göçebeler ile sömürge devleti uzun süre savaşmıştır. Kırsal bölgelerin ekonomisine zarar veren bir diğer husus ise göçebelerin hareketlerini sınırlandıran yasalar olmuştur. Yeni devletler kendi aralarında sınır çizmişlerdi, bu sınırlar ise göçebelerin mevsimsel otlatma alanları, su kaynakları gibi önemli yerleri kaybetmelerine yol açmıştır. İtalya daha ileriye giderek kolonileri genişletmesi için gençlere yönelik askere katılma kampanyası başlattı. Bu da kırsal bölgelerden kente göçün artmasına ve kırsal bölgelerdeki ekonominin çökmesine yol açmıştır. Deve otlatan çocuklar, ekonomik olarak kırsal bölgelerde kalmaktansa orduya katılmayı tercih etmişlerdir. İtalya sömürge idaresinin katı yasalarından dolayı yerlerinden göç etmiş topluluklar da olmuştur. Göçmenlerin tercih ettiği yerler arasında Aden, Kenya ve Britanya İmparatorluğu'nun egemenliği altında olan diğer bölgeler yer almıştır. Böylece İtalya sömürge politikaları kuzeydoğuda hayvancılık ve balıkçılığa dayanan geleneksel kırsal ekonomisini mahvetmiştir.

1950 yılında AFİS'in kurulmasında İtalya Somali'sinin durumuna bakıldığında nüfusun %99'u resmî eğitim almamakla beraber 1.3 milyon olan toplam nüfusunun sadece 20 bini taş evlerde yaşamaktaydı ve her 60 bin kişiye sadece bir doktor düşmekteydi⁸⁹. Dolayısıyla on yıl içerisinde bütün bu problemlerin üstesinden gelip de gerekli devlet kurumlarını kurmak, herhangi bir vesayet sisteminin başarabileceği bir iş değildi. Üstelik o dönemde İtalya, ekonomisi çökmüş ve savaşı kaybetmiş bir ülke olmakla beraber faşist rejimin neden olduğu devlet itibarını yitirmiş ve diğer Avrupa ülkeleri ile diplomatik izolasyon dâhil

⁸⁹ Reviglio Della Venneria, *The United Nations, Italy and Somalia: a 'sui generis' relation 1948-1969*, Utrecht Universiteit 2014 s.31

olmak üzere birçok problemi olan bir ülke hâline gelmiştir. Dolayısıyla İtalya, vesayette büyük başarılar kaydetmesi zordur.

Kolonideki politik durumu ise İtalyanlara düşmandır. Yerel halk (Somalililer) vesayet yönetimini eski faşist rejimin devamı olarak görmekteydi. Bu yüzden vesayette İtalyanlara teslim olma fikrine karşı çıkmaktaydılar. Silahlı bağımsızlık hareketleri İngilizler ve İtalyanlar tarafından mağlup edilmesine rağmen Somali milliyetçi gençlik hareketi, 1943'te güneydeki İngiliz Askerî Yönetim Dönemi'nde Somali Gençlik Kulübü (SYC) adıyla kurulmuştur. Gençlik kulübü, İkinci Dünya Savaşı esnasında İtalya yenilgisinden hemen sonra Britanya, vermiş olduğu siyasi haklar ve açıklıktan yararlanarak 1947'de güçlü bir siyasi parti hâline gelmiştir⁹⁰. SYL; eğitim, politik bilinici yaratma ve tüm Somali topraklarının tek bir egemen devlet altında birleşmesi gibi milliyetçiliğe dayanan idealler ortaya atmıştır⁹¹. SYL'nin milliyetçi söylemleri, sömürge devletleri altında kalan bölgelere varmadan önce İtalya Somali'sinin her şehrinde ofisler açıp binlerce genci kendine çekmeye ve yavaşça yaygınlaşmaya başlıyordu.

SYL, İtalyan vesayet yönetimine (AFİS) şiddetle karşı çıkmıştı. SYL, Neo-sömürgeci rejime karşı olduğunu tezahür etmek amacıyla sürekli protesto düzenlemişti. SYL; SSCB, ABD gibi yeni ortaya çıkan süper güçlere yaklaşarak halkın İtalya'yı istemediğini onlara iletliyordu. Öte yandan gözlemci heyetin üyesi olan Mısır, Kolombiya gibi emperyalizm karşıtı ülkelere istedikleri rejim sitemini anlatıyordu. Bütün bu çabaların neticesinde gözlemci konsey sürecine doğrudan aktif bir şekilde katılmış, Somalililer için egemen bir devlet yaratılma projesini gerçekleştirmesi için SYL ve İtalyanların beraber çalışması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu iki grubun vesayet sistemini başarabilmesi için bazı

⁹⁰ Abdi Ismail Samatar , *Africa's First Democrats*, Indiana University press, 2016. s.39

⁹¹ Saeed Sheikh Mohamed, "The Rise and Fall of Somali Nationalism", *Refuge*, Vol. 12 No. 5 November-December 1992 s. 4

fedakârlıklar yapması gerekiyordu. İtalyanlar, savaştan dolayı çökmüş ekonomilerinin tarımsal ihtiyaçlarını sağlamak için eski koloniler ile iyi ilişkiler kurmak isterken SYL, Somalililerin egemen devlet olmasını istiyordu. Böylelikle İtalya, ulusal çıkarlarını garanti altına almak için kendi emperyalist hayallerinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda İtalyanlar beş bileşenden oluşan BM çerçevesi kapsamında çalışmışlar: (1) Bölgesel bir hükümet kuruluşunun kurulması ve geliştirilmesi, (2) ekonomik ve finansal gelişme, (3) eğitimin geliştirilmesi, (4) sosyal ilerleme ve refah, (5) gücün yönetimden yerel yönetime kaydırılması.

Bu beş bileşen doğrultusunda vesayet yönetimi döneminde ekonomi hızla iyileşmekteydi. Faşist Dönem’de kurulan fabrikaların çoğu savaş esnasında ihalden dolayı tahrip olmuştu. Bu yüzden binlerce kişinin istihdam edilmesi için fabrikaların yeniden açılması gerekmektedir. SYL ise sürekli olarak işçilerin çalışma koşullarının yeniden düzenlenmesini talep etmekteydi. Büyük reformlar neticesinde tarım sektörü hızla büyümekteydi. 1952’de devlet, BM ve tarım sendikalarının katılımıyla gerçekleştirdiği beş yıllık plan doğrultusunda yapılan projeler sayesinde tarım ürünlerinde büyük bir artış sağlamıştır⁹². Devlet tarafından büyük muz tarlalarının genişletilmesi ve üretiminin artırılması için büyük bir bütçe ayrılmıştı. 1950’lerin ortalarında yılda 50 bin ton muz üretiliyordu⁹³.

Sosyal olarak yeni sosyal sınıflar ortaya çıkmaya başlamıştır. Aşiret temelli önceki atomik sosyal yapı yavaşça azaltılmıştır. Bu sosyal dönüşüm için Somalililer, Birleşmiş milletlerin kalkınma programlarında eğitim bileşeni çerçevesinde gerçekleştirilen projelere borçludur. Özgür, kendini yönetebilen bir toplum yaratılması için BM ve SYL eğitime önem vermişlerdir. Faşist rejim döneminde sınırlı olan eğitim fırsatları yeniden düzenlenmiştir. Yeni okullar açılmış ve kız çocuklarının eğitilmesi için bütün yasal engeller ortadan

⁹² I.M Lewis, *A Modern History of Somalia*, Ohio University, 2005 s.142

⁹³ Ibid s.143

kaldırılmıştır. 1952 yılında her iki cinsiyetten oluşan 31 bin yeni öğrenci okula başlamıştır⁹⁴. Bu rakam Faşist Dönem boyunca daha da artmıştır. Aynı yıl yetişkinlere yönelik öğretim programları önerilmiştir. Yükseköğretim müesseselerinin kuruluş çalışmaları da başlatılmıştır, 1950 yılında siyaset ve kamu yönetimi okulu açılmıştır⁹⁵. Bu okul, devlete memur kadroları yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Bağımsızlık sırasında üst düzey İtalyan bürokratlarının doldurmuş olduğu kadroların yerlerini bu okulun yetiştirdiği öğrenciler almışlardır. Okul her zaman Roma Üniversitesi ile iş birliği yapmaktaydı. Teknik okullar daha önce Faşist Dönem'e kadar eğitim veriyordu ancak Vesayet Dönemi'nde geliştirildi. Profesyonel kadrolar, avukatlar, polisler, öğretmenler ve doktorlar vb. o okullardan mezun olmaktaydılar. Bütün bunların sonucu olarak yeni sosyal sınıflar oluşmaya başlamıştır. Bu reformlar kırsal bölgeleri kapsamadığı için kırsaldan kente göç hızla artıyordu ve Mogadişu şehri sürekli göç almaktaydı.

SYL ve HDMS (Hisbia Desturul Mustakil Somali) gibi ulusal siyasi partiler, vesayet sisteminin vermiş olduğu kısmi siyasal haklardan yararlanarak bağımsızlık yol haritasına çok aktif bir şekilde katılmıştır. SYL, geçiş dönemini hızlandırmak için ısrarla belediyelere ve bölgesel yönetimlere fazla yetki verilmesi gerektiğini savunuyordu. Birleşmiş milletlerin gözlemci komisyonu da SYL'nin bu önergesini vesayet hükümetine karşı kabul etmişti. Böylece 1954'te, ilk yerel seçimler yapıldı. 16 siyasi partinin katılımıyla SYL, oyların %50'sini alarak seçimin galibi olmuştur⁹⁶. Böylelikle İtalyan subaylar yerine tüm ilçelere ve belediyelere yerlilerden seçilen görevliler getirilmiştir. İki yıl sonra BM gözlem komisyonunun yakın gözlemiyle ulusal parlamento seçimleri yapılmıştır. Yine SYL, 43 sandalye ile birinci parti çıkmıştır. Parlamento seçimlerinde %10 kontenjan azınlıklar için ayrılmış, 4 sandalye İtalyanlar için, 6 sandalye ise Araplar ve diğer Asya kökenli topluluklar

⁹⁴ Ibid s.140

⁹⁵ Ibid s.141

⁹⁶ Aman H.D Obsiye, *Rethinking the Somali State*, University of Minnesota, 2017 s.17

için ayrılmıştır. Anayasaya göre çoğunluğa sahip partiye hükümet kurma hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla SYL, tek başına hükümet kurmuş ve parti lideri Abdullahi İsse, ilk Somalili başbakan olmuştur⁹⁷. SYL, Vesayet Dönemi'nin bitiş tarihi yaklaşınca bu dönemi sonlandırabilmek için belirlenen hedefleri gerçekleştirmek adına bir çalışma dönemi başlatmıştır. İtalya ise Vesayet Dönemi'nin uzatılması için gayret göstermiştir. 1960 yılında Birleşmiş Milletlerin gözlemci konsey raporu, hedeflerin çoğuna ulaşıldığını ve artık Somali'ye bağımsızlığının verilmesi konusunda karar verildiğini bildirince geçiş dönemi son bulmuştur⁹⁸. Böylece Somali, 1 Temmuz 1960 yılında bağımsızlığına kavuştu.

2.6 Bağımsızlık ve Birleşme

Pek çok oryantalist akımı, 1960 yılını Afrika halklarının yılı olarak nitelendirmiştir. Çünkü 17 Afrika ülkesi bu yıl içinde bağımsızlıklarını kazanmıştır. Bu ülkelerde yüzyıllardır süren Avrupa sömürgeciliği sona ermiştir. Somali de bu 17 ülkeden biri olarak tarihe geçmiştir. Diğer Afrika ülkelerinin aksine son on yılda vesayet deneyimini yaşamış tek Afrika ülkesi Somali'ydi. Vesayet sistemi, egemenlikten yoksun olmasına rağmen geniş siyasal haklara, ekonomik büyüme imkânına ve Avrupa parlamenter demokrasisine sahip karma bir yönetim sistemidir. O dönemde Afrika kıtasında bu tür rejimlere sahip olmak çok nadir olmakla birlikte diğer ülkeler için sadece hayalden ibaretti. SYL gibi milliyetçi yönelime sahip olan siyasi partiler, Afrika boynuzundaki tüm Somali topraklarının birleştirilmesi gerekliliğini vurgulamakta ve ısrarla büyük Somali Devleti'nin kurulmasını yani "Soomali Weyn" ideolojisini savunmaktaydı. Vesayet yönetiminin son yıllarında SYL, güneydeki sömürgeciliğin kesin olarak biteceğini anlamış; halk tarafından verilen

⁹⁷ Mukhtar, Mohammed Haji, "The Emergence and Role of Political Parties in the Inter-River Region of Somalia from 1947-1960", *Ufahamu: A Journal of African Studies*, 1989, s.84

⁹⁸ Gilbert Ware, "Somalia: From Trust Territory to Nation, 1950-196", *Phylon Vol. 26, No. 2* s. 173

desteklerin kesilmesiyle diğerk Somali topraklarında genişleme politikasını izleyerek bütün Somali bölgelerinde ofisler açmaya başlamıştır.

Kuzeyde (Britanya himayesinde) Etiyopya ve Britanya arasında sınır değışiklikleri için yapılan müzakereler neticesinde yeni bir siyasi gerginlik ortaya çıkmıştır. Bu antlaşmalar Etiyopya'ya Somali topraklarının önemli bir parçasını kazandırmıştır. Kuzeyde bulunan bu otlatma alanları (reserve land), kuraklık mevsiminde göçebe topluluklar için geçim kaynağı idi. Etiyopya, İkinci Dünya Savaşı'nda Britanya'ya vermiş olduğu desteklerin karşılığı olarak ondan bu toprakları kendisine devretmesini istedi. Britanya ise bu topraklar Somali'ye ait olduğu için öncelikle Somalililerin rızasını almak istemiştir. Ancak yerel halk bunu kabul etmeyince 1954'te iki ülke arasında bir sınır değışikliği antlaşması imzalanarak bölge, Etiyopya'ya devredilmiştir⁹⁹. Bu olay Britanya himayesinde büyük siyasi gerginlik yaratmıştır. Halk, İngilizlere karşı siyasi ve hukuksal yollara başvurmuştur. SYL, o sırada Somalililerin fiilî sözcüsü olarak aktifleşerek güç kazanmıştır.

Britanya himayesindeki sömürge yönetimine karşı halkın eylemleri ilk kez bu kadar sert ve büyük katılımlara sahne olmuştur. Çünkü kültürel olarak birbirine bağlı olan bu iki bölgenin ayrılması ile Britanya'nın Somalililerin aleyhine hainlik yaptığı ve bunu Somalililere karşı kullandığı algısı ortaya çıkmıştı. Bölünme tehlikesi altında bulunan himaye ve rezerv topraklarında yaşayanlar ise toprak kaybetme korkusu ve hareket zorlaştıran yeni sömürge sınırları kurulmasına yol açacağı düşüncesi neticesinde isyan etmişlerdi. Ancak bunun sonucunda hayal kırıklığına uğramışlardı. Bu sınır değışikliğinin yaratmış olduğu zorluklardan en çok etkilenen iki sosyal grubu ise göçebeler ve tüccarlar (kırsal kapitalistler) oluşturmaktaydı. Birinci grup, rezerv arazilerinde bulunmakta olan

⁹⁹ Mohamed R. Sh. Hassan, *Somali Unity and Military rule in Somaliia*, Annales littéraires de l'Université de Besançon s.195

otlatma alanları ve sığ kuyu gibi zaruri kaynakları kaybetme korkusunu yaşıyorlardı. Bu araziler, otlatma işlevinden ziyade Somalililerin kültürel bağları bakımından önem teşkil etmekteydi. Çünkü Etiyopya’da yaşayanlar ve himayedekiler akrabalık bağlarını sürdürmek için her yıl en az bir kere orada buluşuyorlardı.

Kültürel olarak incelendiğinde Somalililerin değer verdiği ve diğer hayvanlardan daha uzun yaşayan deveyi bu rezerv alanlarında yılda bir kez otlatmak gerekirdi. Böylelikle göçebeler, bu yeni sınır değişikliklerinin diğer sosyal gruplardan daha zararlı olduğunu hissederdiler. İkinci grup kırsal kesimdeki tüccarlardı. Bu grup, göçebelerin kırsal kesimde yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla onların mevsimsel hareketlerini izlerdi. Tüccarlar, rezerv arazilere gerekli malları götürür ve karşılığında hayvan ve hayvan derisi alırdı. Onların ticari faaliyetleri hep göçebe hareketlerine bağlıydı. Bu tüccarlar kırsaldan elde etmiş oldukları malları, Aden gibi diğer İngiliz kolonilerine ihraç ederlerdi.

Geleneksel liderler, siyasi partiler ve tüccarlar Britanya sınır değişikliği kararını önlemek için onlardan daha tecrübeli olan SYL ile koordinasyon kararı aldılar. Böylelikle SYL, Britanya ve Etiyopya ile imzalamış olduğu antlaşmayı feshetmek amacıyla uluslararası platformlarda şikâyetleri aktif bir şekilde yürüttü. O zamandan itibaren himayedeki siyasi partiler ve SYL, tüm Somali yerleşim bölgelerinin birleştirilmesi ve bağımsız bir egemen devlet kurulması konusunda fikir birliğine varmışlardı. Fakat bağımsızlıktan sonra ne tür bir idare modeli takip edileceğini kararlaştıramadılar. Devam eden kargaşayı durdurmak amacıyla 1959 yılında Britanya himayesi, Somalililere daha fazla siyasi katılım hakkı sağlayarak yeni anayasa yaptı. Bu anayasa, siyasi haklar tanınmasından ziyade himayede

bağımsızlık vaatleri içeriyordu. Bunun sonucunda anayasa reformları, Britanya himayesinin Somali’de var olan Vesayet Dönemi sona erdiğinde, Somali ile birleşme yolunu açmıştır¹⁰⁰.

Bu gelişmelere paralel olarak Mogadişu’daki vesayet hükümeti, Somali’nin tüm bölgelerinden gelen delegelerin katıldığı Pan-Somali konferansını düzenlemekteydi. Konferansın nihai bildirisinde ise bağımsızlıktan sonra tüm Somalililer için nihai bir birliktelik hedefine çaba gösterme kararı alındı.

Bu yılın Aralık ayında BM genel kurulu, 1 Temmuz 1960’ta İtalya’nın müteveli olduğu vesayet sisteminin resmen feshedilmesini kabul etmiştir. Britanya himayesinde ise yerel halkın Somali ile birleşmesine ve sömürgeciliğin sona erdirilmesine yönelik talepleri artıyordu. Bunun sonucunda bağımsızlık talepleri olumlu karşılanmış ve sonrasında bağımsızlığın yol haritası çizilmiştir. Himayede Şubat 1960’ta yapılan parlamento seçimlerinde ülkedeki siyasal bilince katkıda bulunmuştur. Geleneksel olarak himayedekiler ile İtalyan Somali’si kıyaslandığında siyasi meselelerle daha az ilgilendikleri görülür. Şubat seçimlerine SYL dâhil olmak üzere dört (4) siyasi parti katılmıştır. SYL ilk sırada 20 sandalye ile birinci parti olmuştur¹⁰¹. Britanya himayesindeki yeni seçilmiş hükümet ve vesayettekiler, İngiliz ve İtalyan sömürge yetkilileri ile çalışarak geçici dönemi tamamlamak için yeni bir yol haritası oluşturmuşlardır. Her ikisi de o yılın Temmuz ayından önce iki bölgenin birleştirilmesi için yasal, siyasi ve ekonomik gerekliliklerin yerine getirilmesini istemişlerdir. Yol haritasını sıkı olarak takip eden son İngiliz sömürge yöneticisi, 26 Haziran 1960 yılında Britanya himayesinin bağımsızlığını ilan etmiştir. Bundan dört gün sonra da 1 Temmuz 1960 yılında Vesayet Dönemi sona ermiştir. Böylelikle her iki bölge birleştirilerek Somali Cumhuriyeti oluşturulmuştur.

¹⁰⁰ I.M Lewis, *A Modern History of Somalia*, Ohio University, 2005 s.162

¹⁰¹ Saadia Touval, *Somali Nationalism International Politics And The Drive For Unity In The Horn Of Africa*, Harvard University press, 1963, s.106

Yeni kurulan Somali Cumhuriyeti, diğer Afrika ülkelerinin aksine çift sömürge idare sistemine sahipti. Bu da yeni doğan cumhuriyetin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Genellikle Afrika'daki Avrupa sömürge idare sistemleri hem özünde hem de yaklaşım olarak farklılıklara sahipti. Somali olayına bakıldığında güneyde bulunan İtalya Somali'sinde İtalyanlar çok katı bir baskı sistemi uyguladığı hâlde büyük geliştirme projeleri yaptılar. Örneğin Faşist Dönem'de yukarıdan aşağıya yaklaşımı kullanarak kolonilerini geliştirmek için altyapıyı, fabrikaları ve eğitimi geliştirme girişimlerinde bulundular. Aynı zamanda 1950'lerde BM gözlemci komitesi altında olan vesayet hükümetleri döneminde katılımcı yaklaşımını kullanarak çeşitli geliştirme projelerini hayatta geçirmişlerdi. Mogadişu'da birçok okulun açıldığı ve Somali'de tarımsal ürünlerin artış gösterdiği yıllar bu döneme denk gelmektedir. Britanya himayesinde ise bütün bunları söz konusu değildir. 1950'lerin sonlarına kadar zikredebilecek bir geliştirme projesi hayata geçilememiş. Çünkü İngilizler, Kolonide yalnızca stratejik konumundan faydalanarak için bulunmuşlardı. Britanya, Uzak Doğu'dan Avrupa'ya ticaret hareketini güvence altına almak ve Kızıldeniz'in iki yakası arasında özellikle et ticaretini korumak gibi amaçlarını korumuştur.

Somali'nin iki bölgesi 1960'da birleştiğinde her şey farklı idi. Resmî dil, yasalar, ekonomi ve yönetim sistemleri¹⁰². Her iki bölgenin de ulusal dili olan Somalice, henüz yazılmamasından dolayı ülkede resmî dil olarak sömürge dilleri kullanılmaktaydı. Bu yüzden yeni kurulan Cumhuriyetin resmî dili İtalyanca ve İngilizce olmuştur. Hemen ortaya çıkan sorunların bir tanesi, kamu görevlilerinin çoğunun her iki dilde de yeterince iletişim kuramaması olmuştur. Bazı iletişim sorunları neticesinde başkentteki kamu personeli ve kuzeydeki kamu personeli arasındaki eşgüdümü ciddi bir şekilde karmaşıklaştırmıştır.

¹⁰² İbid, s.170

İlâveten iki bölge arasındaki fiziksel iletişim altyapısı daha gelişmemişti. Örneğin iki bölgeyi birbirine bağlayan telekomünikasyon sistemi yoktu ve haftada sadece iki uçuş gerçekleştiriliyordu.

2.7 Demokratik Dönem 1960-69

Somalililer, geleneksel olarak çok demokratik bir kültüre sahiptir.¹⁰³ Sömürge öncesinde, şehirli olmayan Somalili aşiretler kendi aralarındaki sorunları küçük meclislerinde çözüyorlardı¹⁰⁴. Bu küçük meclisler ağaçların altında toplanıyordu. Son sözün aşiret büyüklerine ait olmasına rağmen toplantılara aşiretin tüm üyelerinin katılma hakkı vardı. Avrupalı sömürgeci devletlerin bu topraklara gelmesiyle birlikte bu gelenek tahrip edilmiştir. Bu dönemden itibaren bütün sorunlar devletin aygıtları ile çözülmeye başladı. İnsanlar devletin polisine, mahkemelere ve idari ofislere şikâyet için gitmeye başladılar. Böylelikle, Somali’de sorunlar, eski geleneksel yasalar yerine Avrupa yasal sistemi çerçevesinde çözülmeye başlandı¹⁰⁵. Toplum ise bu yeni sistemden hiç memnun kalmadı. Çünkü hiç kimse yasal haklarına ve ceza sistemine hâkim değildi. Bu yüzden resmî yasalara başvurmak yerine gayrı resmî yollardan eski yasaları uygulanmaya devam ediyorlardı. İtalya’nın sömürgecilik faaliyetleri uyguladığı dönemde, faşist yönetim anlayışı çerçevesinde devlet yukarıdan aşağıya doğru yaklaşım kullanmasından dolayı Somalililer büyük baskılara maruz kalmışlardır. Bu dönemde Somalililerin eski özgürlükçü geleneği kısmen kaybolmuştur.

1950’lerin başlarında AFİS’in (*Amministrazione Fiduciaria Italiana in Somalia*) kurulmasından sonra demokratik değerlerin yeniden gelişmesiyle birlikte kolonidekiler aktif

¹⁰³ I.M Lewis, *A Modern History of Somalia*, Westview press Boulder&London, 1988 s. 10

¹⁰⁴ Joakim Gundel, “The predicament of the ‘Oday’ The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia”, *Oxfam Novib* 2006 s. 2

¹⁰⁵ Ibid, s. 4

bir şekilde siyasete katılmaya başladılar. Bu dönemde bu anlayış çerçevesinde kurulan bir takım siyasi partiler bu durumu kanıtlamaktadır. 1950'lerin ortalarında, Somali'de BM'nin gözetiminde düzenli seçimler yapıldı. Bu demokratik gelenek, Bağımsızlık Dönemi'nde de devam etmiştir. Bağımsızlıktan sonra kamuoyu, ülkede sınırsız özgürlük ve çoğunlukçu demokrasi dönemine gireceğini algılamaktaydı. Bu yüzden 1960'lı yıllarda Somali sözlü edebiyatına bakıldığında siyasete yönelik eleştirel şiirlerin fazla olduğunu görülebilir.

Güneyde modern demokratik sistemin adaptasyonu, Vesayet Dönemi'nin etkisiyle 1954 yerel seçimleriyle başlar¹⁰⁶. Bundan sonra sınırlandırılmış siyasal haklara sahip olan sömürge anayasası çerçevesinde gerçekleştirilen yerel ve ulusal seçimlerin devam etmesi ile peyderpey oturmuştur. Britanya himayesinde olan kuzeyde ise demokratik hareketlilik güneyden biraz daha geç olarak 1959 seçimleri ile başlar. Bu yüzden kuzeyde modern demokratik sistemin gereksinimlerini oluşturan kurumlar gelişmemiştir.

1 Temmuz 1960 yılında iki bölge birleştiğinde, güneydeki bölgesel meclis ve kuzeydeki ile birleşmesiyle cumhuriyetin ilk millet meclisi oluşturuldu¹⁰⁷. Anayasa çalışması o yılın nisan ayında başlatılmıştı ve daha kapsamlı haklara sahip bir yasa oluşturulmaya çalışılıyordu. Millet meclisinin ilk toplantısında, iki bölgenin birleşme yasası çıkarıldı ve meclis başkanı seçildi. 5 Temmuz'da Somali parlamentosu, Adan Abulle Osman'ı ilk Somali devlet başkanı olarak seçmiştir. Osaman, uzun yıllar SYL üyesi olan Abdirashid Sharmarke'ye ulusal birlik hükümet teklifini verdi¹⁰⁸. SYL mecliste çoğunluğa sahip olmasına rağmen, Başbakan ulusal birliğe takviye etmek amacıyla iki bölgenin uyum çalışmaları hızlandırmak için kapsayıcı bir hükümet oluşturdu. Kabine oluşturulurken meclisteki bütün partilere bakanlık verildi. SYL, otoriter ve tiranlık gibi tekel idare

¹⁰⁶ İbid s.145

¹⁰⁷ Abdi Ismail Samatar, *Africa's First Democrats*, Indiana University Press, 2016 s.86

¹⁰⁸ İbid, s.95

sistemlerinin Somali kültüründe yer almadığını bilmekte idi. Esasen bakıldığında ilk mecliste siyasi partiler arasında büyük bir ideolojik farklılık olmadığını görmekteyiz.

Somali, cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik kalkınma amacıyla büyük projeler hayata geçirmemesine rağmen çoğunlukçu demokrasi konusunda yeni kurulmuş Afrika devletlerine örnek olmuştur.

Cumhurbaşkanı Adan Osman, yeni cumhuriyetin niteliğini ve karakterini anlatmak için ulusal mecliste yapmış olduğu meşhur konuşmasında;

Beni, böyle büyük bir sorumluluğa layık gördüğünüz için şeref duyarak yüce Tanrıımızdan önce, sizi hayal kırıklığına uğratmamak için her zaman tüm vicdan ve iyi niyetimle hareket etmek için her türlü çabayı göstereceğime söz veriyorum sevgili vatandaşlarım. Ve sizin seçtiğiniz temsilcilerden oluşan meclis beni anayasal olarak devletin en üst görevine getirdi... Cumhurbaşkanınız olarak arkadaşınız ve kardeşiniz gibi söylemeliyim ki - Anayasa'nın belirttiği gibi - ulusal birliğin sembolü, bugün bu pozisyonu işgal eden ben olduğum için değil, temel bir yasaya göre ve bu nedenle bir siyasi partiyle veya taraflarla veya daha az etnik grup veya gruplarla karıştırılmamalıdır. Eminim ki bu yüksek pozisyonlara atanan herkes, şerefi uğruna böyle olmaya çalışır ve ben bu uğurda her türlü çabayı göstereceğim. Bununla birlikte, Başkan ve diğer sorumlu kişilerin işlevlerini yerine getirirken, iyi niyetle yapabilecekleri kaçınılmaz hataları mazeret etmeye çalışarak, elbette ki, aksi ispatlanana kadar bunu göz önünde bulundurmanız gerekir. Bazı tecrübe eksikliklerinden Somalili millet, kendisini demokratik ve parlamenter bir Cumhuriyet yaparak, Birleşmiş Milletlerin ve dünyadaki yüksek kişilerin tanıklık ettiği bir gerçeği kendisine hakça en iyi ve en liberal anayasalardan birini vermiştir. Ama benim düşünceme göre, sadece siz, vatandaşlar, demokrasiyi güçlendirebilirsiniz. Aslında demokrasi, anarşi değil, halka düzen ve yasalara göre yatırım yapan güç anlamına gelir. Bu nedenle, ülkemizin demokrasisini güçlendirmek, hepimizin için düzen ve yaptığımız yasalara saygı duymamız, birbirimizi sevmemiz ve tartışmalarımızı barışçıl ve kardeşçe bir şekilde çözmemiz gerektiği anlamına gelir¹⁰⁹.

2.8 Sosyalizme Giden Yol

Bağımsızlığın ardından, Somali ekonomisi gerilemeye başlamıştır. Tarım, bankacılık ve sigorta sektörlerindeki İtalyan yatırımcıların sermayelerini çekmeleri nedeniyle Vesayet

¹⁰⁹ İbid. s.96

Dönemi sırasında başlatılan kalkınma projelerinin çoğu hükümet tarafından durduruldu. Böylece, cumhuriyetin ilk yılları Ekonomik Durgunluk Dönemi olarak tanımlanmıştır. Siyasi bağımsızlığa gölge düşüren bu ekonomik gerileme ise cumhuriyetten önceki dönemden kalma çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktaydı. Birincisinde, 1950’lerde AFIS yönetimi döneminde ekonomik politikaları incelendiğimizde, Somali halkının ekonomik kaynağı olan “Hayvancılık” sektörünü modernize etmek konusunda ihmal edildiğini ve yeterli yatırımlar yapılmadığını görmekteyiz. İtalyanlar tarım sektörünü modernize etmek için çok uğraşmaktaydılar, özellikle muz tarlalarını genişletmek için ekonomik kalkınma planlarında büyük yatırımlara yöneliyorlardı. Bu dengesiz politikaları, ülkenin ekonomisini tamamen İtalyan yatırımcıların ve yerleşmiş olan İtalyan kökenli iş adamlarının kontrolünde tutmaktaydı. Bağımsızlıktan sonraki dönemlerde, özellikle İtalyan yatırımcıların büyük oranda çekilmesiyle tarım ve bankacılık sektörleri de iflas etmiştir. Bu bağlamda AFİS’in (*Amministrazione Fiduciaria Italiana in Somalia*) ekonomik politikaları, vesayet antlaşmasında belirtildiği gibi yerel kaynakları geliştirmek yerine, İtalyan seçkinlerin çıkarlarına hizmet eden ve ağırlıklı olarak ithalata bağımlı bir ekonomik sistemi uygulamıştır.

1953 yılında İtalya Merkez Bankası verilerine göre Somali, gerekli emtiaları, gıda ve ilaçların çoğunu İtalya’dan ithal etmekteydi. Somali ise et, yün ve tarım ürünleri, özellikle muz ve diğer tropik meyveleri İtalya’ya ihraç etmekteydi. Bu durumda Somali, aşırı bir şekilde İtalyan piyasalarına bağılıydı. Bu dönemde İtalyan ekonomisine bakıldığında iyi performans sergilememekteydi, Marshall planından yararlanmaktaydı. Bu metropoldeki ekonomik durgunluk ve politik işlevsellik koloniyi (Somali’yi) olumsuz yönde etkiledi.

Ülkede görünmez kronik ekonomik durgunluk, bağımsızlıktan sonra da devam etmiştir. Bütün bu ekonomik sorunlara rağmen Somali, daha önce görülmemiş bir sivil özgürlükle

demokrasiyi işledi ve seçimler serbestçe tartışılıyordu. Böylelikle, 1960’larda Somali Afrika demokrasisinin bir rol modeli olmuştur¹¹⁰. Sivil hükümetler dış yardımlara bağlı olmuştu, yardımların çoğu İtalya’dan gelmekteydi. Aslında demokrasilerin ekonomik gelişme olmadan işleyebilmeleri imkânsızdır. Somali örneğinde, bağımsızlıktan iktidara gelen sivil hükümetler tümüyle Somali halkının bağımsızlıktan sonra beklediği iki önemli meselede başarısız olmuşlar; birincisi ekonomik refah ve ikincisi Somalilileri bütün yerleşim topraklarında egemen bir devlet altında birleştirmek¹¹¹.

1960’ların ortalarında ekonomik kriz, tarım ve turizm gibi Vesayet Dönemi’nde iyi performans sergileyen sektörler bile yayılınca halk, SYL başta olmak üzere klasik yeni-sömürgeci partilere güvenini yitirdi. Üstelik işsizlik en yüksek rekorlara ulaşmıştı ve yolsuzluk norm hâline gelmişti. Tam o zamanlar Sosyalist Ekimler sahaya çıkmaya başladılar¹¹². Bu yeni anti-sistem, partileri önlemek ve düzeni korumak amacıyla güvenilirliğini yitirmiş olan politik seçkinleri eski Somali aşiret sistemine geri döndürmeye kalkmışlardı¹¹³. Eski sistem aşiretler arasında güç paylaşımı sağlamaktaydı. 64 siyasi partinin katıldığı 1969 parlamento seçimlerinde bu somut bir örnek teşkil etmekte. Çünkü partilerin çoğu farklı aşiretleri temsil etmekteydi. Ulusal kimlik oldukça azalıyordu ve yerine aşiretçilik ve yerlilik doldurmaktaydı. Seçimlerden sonra siyasi istikrar ve gerçek demokrasi döneminin bittiği kamuoyunda açıkça söyleniyordu. Vatandaşlar ümitlerini yitirdi, hükümet yozlaştı, kayıtsız ve etkisiz kaldı. Sosyalistler partiler ise seçimlerde az oy alınca ordu ile iş yaparak darbe gerçekleştirme hazırlığı içerisindeydiler.

¹¹⁰ Ibid s.95

¹¹¹ Reviglio Della Venneria, *The United Nations, Italy and Somalia: a ‘sui generis’ relation 1948-1969*, Utrecht Universiteit 2014 s.60

¹¹² Ahmed I. Samatar, *Socialist Somalia: Rhetoric or reality*, Institute of African Alternatives, 1988 s. 3

¹¹³ Ibid, s.60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SOSYALİST SOMALİ

3.1 1969 Darbesi; Sosyalizmin Doğuşu

SYL, bağımsızlıktan bu yana iktidarda kalan bir parti olmakla beraber politikası Afrika boynuzundaki bütün Somalililerin yaşadıkları bölgeleri birleştirmektir. SYL, çok büyük kitle partisi olmasına rağmen 60'lı yılların ortalarında popülaritesi sürekli düşmekteydi¹¹⁴. Bu sebeple SYL'nin kendisini kurtarmak için bütün Somalililerin birleştirilmesi için büyük adımlar atması gerekmektedir. Hâl böyleyken, Şubat 1963'te Doğu Afrika Britanya İmparatorluğu'nun altındaki NFD bölgesinde referandum yapılmıştır¹¹⁵. Bu referandumun, Somalililerin yaşadığı bölgeyi, Somali veya o yılın Aralık ayında tam bağımsızlığını elde edecek olan Kenya'yı seçmesi gerekmektedir. Bölge Somali Cumhuriyeti ile birleşeceğini seçtiği hâlde Britanya referandum sonuçlarını değiştirerek bölgenin Kenya'ya devredilmesini sağlamıştır. Somali Cumhuriyeti ise resmî olarak sonuçları reddederek bölgeyi Kenya'ya teslim etmeye karşı çıkmıştır. SYL hükümeti ve tüm Somalili siyasal gruplar, Batı yanlısı seçkinler bile, Britanya Hükümeti'nin birkaç yıl önce Etiyopya Hükümeti'ne rezerv toprağının sunulmasını nasıl düzenlediğini ve mevcut referandumun sonucuyla oynadıklarını göz önünde bulundurarak İngilizlerin Somali davasına ihanet ettiğini savunmuşlardı.

O dönemden itibaren SYL Hükümeti, askeri ve ekonomik destek arama konusunda Batı ülkelerinden daha çok Doğu'ya yakınlaşıyordu. O yılın kasım ayında, Başbakan Abdirashid, Moskova'yı ziyaret ederek Sovyetler ile büyük bir askeri anlaşma imzalamıştır¹¹⁶. Bu,

¹¹⁴ I.M. Lewis, "The Politics of the 1969 Somali Coup", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 10, No. 3 Oct, 1972, s. 398

¹¹⁵ I.M Lewis, *A Modern History of Somalia*, Westview press Boulder&London, 1988 s. 191

¹¹⁶ Ibid, s. 201

Doğu-Batı arasındaki Kızıldeniz dâhil olmak üzere Afrika Boynuzu'ndaki stratejik alanları kontrol etme mücadelesine hız kazandırmıştır. Soğuk Savaş esnasında Kızıldeniz Bölgesi en önemli yerlerden birini temsil etmektedir. O zamandan beri Somali üzerindeki Sovyet etkisi gelişmiştir. Bu askeri ve teknik yardım doğrultusunda, binlerce Somalili genç askeri eğitim ve öğretim amacıyla Rusya'ya gitmiştir. Bunların çoğu, devrimci fikirlerle ülkeye dönerek Ekim 1969 darbesini gerçekleştirecekti¹¹⁷.

1960'ların ortalarında söylem olarak Sosyalist Görüş, yozlaşmış Batı yanlısı seçkinlerine karşı en popüler görüşlerden biri olmuştu. Bunu genel olarak eğitilmiş ve işsiz olan gençler benimsemektedir. SYL ve diğer aşiretlere dayalı partiler bu grupları tehdit kaynağı olarak görmemektedirler. Öte yandan bu dönem orduda büyük dönüşüm olmaktadır. Çünkü İtalyan ve İngiliz askerî akademilerinden mezun olanlar ya da Sömürge Dönemi'nde eğitilmiş kuşakların ordudaki mevcutları azalıyordu. Onların yerlerini ise Sovyet askerî okullarından yeni mezun olmuş daha dinamik kadrolar doldurmaktadır. Bu yeni kuşak subaylar, Batı yanlısı seçkinlere şiddetle karşı çıkmakla beraber hükümeti devirmeyi planlamaktaydılar¹¹⁸. O dönemde ordunun, Başbakan Mohamed İgal'ın hükümetine karşı bir hamle yapmayı planladığına dair söylentiler dolaşıyordu. Ancak, Başbakan kendisi dâhil hiç kimse bu hamlenin bir darbe olacağını zannedememekteydi. Politikacılar ve gözlemciler, Somalililerin çoğunlukçu siyasi geleneklerinden yola çıkarak darbe ihtimalini hesaba katmakta güçlük çekmekteydiler. Uzun zamandır beklenen bu hareket, 15 Ekim 1969'da Cumhurbaşkanı Sharmarke'nin ölümünden sonra askerî darbeye gerçekleştirilmiştir. Bu siyasi suikast, cumhurbaşkanının kuraklık sebebiyle felaket içinde

¹¹⁷ Gary D. Payton, "The Somali Coup of 1969: The Case for Soviet Complicity", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 18, No. 3 (Sep., 1980), s. 505

¹¹⁸ Mohamed Haji ingriis, *The suicidal State in Somalia*, University press of America 2016, s. 68

boğuşan kuzey bölgelerine ziyareti sırasında meydana gelmiştir. Pek çok Somali ile ilgilenen siyasi bilimciler, bu suikastın Sovyetler tarafından planlandığını ileri sürmekteydiler. Sovyetler, Başbakan İgal'in hükümet kurma teklifi vermesinden rahatsız olmuşlardı¹¹⁹.

Cumhurbaşkanının ölümünde, Başbakan İgal Amerika seyahatinde idi. Haber alınca planları iptal edip ülkeye geri dönmüştür. SYL parlamentoda çoğunluğa sahip olmasına rağmen hemen cumhurbaşkanı seçmeyi başaramamıştır. Çünkü SYL büyük kitlesel bir parti olmakla birlikte kendi içinde büyük ailelere, aşiretlere ve bölgelere dayalı gruplar vardı. Ordu ise bunlardan istifade ederek 21 Ekim'de, sabah saat üçte, suikasttan altı gün sonra, Radyo Mogadişu'de ülkeye ordunun el koyduğunu açıklamıştır. Sabahın erken saatlerinde olağanüstü hâl uygulayarak, parlamentoyu kapatmış, anayasayı askıya almış ve tüm siyasi partiler ve sivil örgütleri yasaklamıştır. Başbakan, kabine ve eski cumhurbaşkanı dâhil olmak üzere tüm siyasi seçkinler tutuklanmıştır.

Hem ordu hem de polis darbeye katılmıştır. Yalnız, darbenin gerçek planlayıcıları iki gruptan oluşmaktaydı; birincisi sömürge sonrası Somali siyasetini şekillendiren aşirete dayalı siyasete şiddetle karşı çıkan milliyetçi subaylar. İkinci grup ise esas olarak Sovyetler Birliği'ne eğitim amacıyla giden ve kendilerini devrimci olarak tanımlayan subaylar. Bu subaylar, darbe sırasında Somali'de aktif olan Sovyet istihbarat teşkilatlarıyla gizli ilişkilerini sürdürmekteydiler. Mogadishu'da bir Sovyet ajanın raporlarında bu vurgulayarak şöyle yazmakta Sovyetler, Somali'deki sosyalist yoldaşların darbeyi sorunsuz bir şekilde yürütmesi için önemli istihbarat raporlarını paylaşarak iktidarı ele geçirmelerini sağlamıştır¹²⁰. 1960'ların sonlarında, Sovyetler, Afrika Boynuzu'nda özellikle Somali'de

¹¹⁹ Mohamed H. Ingris, "Who assassinated Somali President in October 1969", *African security 2017*, vol. 10, no. 2 s. 133

¹²⁰ Ibid s. 79

ağırlığını artırmıştır. Sovyetler, 1963 NFD referandumundan sonra ülkede sürekli artan Batı karşıtı hissiyattan yararlanarak varlığını güçlendirmiştir. Diğer yandan sol siyasi gruplar, yakın zamanda Afrika Boynuzu Bölgesi'nde ilgisini iki katına çıkararak Sovyetler ile iyi ilişkiler kurmuştur.

Darbe sırasında sol gruplar, askerî darbe liderlerini desteklemek amacıyla işsiz gençleri, sendikaları ve sosyalist siyasi partileri hareketlendirdi. Bu hareketlenme darbeye kısmen toplumsal meşruiyet kazandırmıştır. Öte yandan asker, darbeyi yeni sömürgecilik; yozlaşmış hükümette karşı bir devrim olarak nitelendirdi. Asker, popüleritesi düşmekte olan Başbakan İgal'i hedef almıştır. Asker, ülke içinde bulunduğu pisliği temizlendikten sonra güçlü demokrasinin yeniden kurulmasını taahhüt etmiştir¹²¹. Böylelikle ordu hareketini devrim olarak nitelendirdi ve kendini kurtarıcı bir kahraman konumunda gösterdi. Genel olarak bakıldığında, ülkede o dönemde mevcut olan yeni-sömürgecilik düzenini karşı yönetim dışında benimsemeyen bir grup yoktu.

Toplum da, özellikle kentlerde yaşayanlar çeşitli sıkıntılardan dolayı, askerî müdahaleye büyük destek vermiştir. Meşruiyetini yitirmiş olan mevcut yozlaşmış siyasi sistemi ortadan kaldırmak için halk darbeyi sevinç ile karşılamıştır. Darbenin başarılı olmasında bir başka husus ise askerlerin medyayı ve geleneksel sözlü edebiyatı dikkatlice kullanmış olmalarıydı. Yeni kurulan devrimci meclisin sözcüsü olan Siyad Bare, darbe yerine sürekli "devrim" sözcüğünü kullanmaktaydı. Geleneksel şairler ve şarkıcılar, devrimi yüceltmek amacıyla yeni eserler yazmaya başlamıştır. Darbenin ilk haftalarında askerî liderler, tutuklama, suikast ve zulüm ile potansiyel siyasi rakiplerini temizlemeyi başarmıştır. Yalnız, ekonomik

¹²¹ Mohamed Haji Ingiriis, "The Making of the 1990 Manifesto: Somalia's Last Chance for State Survival",

University of London, 2014, s.66

sıkıntılar ve dış dünyadan gelen meşruiyet krizleriyle ilgili önemli engellerle karşı karşıya gelmişlerdir.

Sömürge sonrası çoğu Afrika devletlerine benzer bir şekilde Somali de dış yardımlara bağımlı idi. Somali'nin verimli topraklarının sadece %12'sine yatırım yapılmıştır. Buradaki sorun, tarım sektörünün İtalyanlar tarafından yöneltilmesi idi. İtalyanlar şeker, sorgum, incir, buğday ve sebze gibi nakit mahsuller üretmeyi tercih etmekteydiler. Oysa Somali'nin o zamanlarda kendi temel gıda ürünlerini karşılama ihtiyacı vardı. Üstelik İtalyan şirketleri, kötü çalışma koşullarında Somalili işçi ve köylüyü uzun saatler ve düşük ücretler ile istihdam etmekteydiler. SYL'de bazı politikacılar dâhil olmak üzere birçok Somalili siyasi figür İtalyan tarımsal kapitalistlerine karşı çıkmaktaydılar. Ülkenin önemli ekonomik sektörlerinden olan hayvancılık sektörü ise Somalililerin elinde idi. Bu sektöre Sömürge Dönemi'nden itibaren büyük yatırımlar yapılmamakla birlikte sürekli doğal afetlere maruz kalmaktaydı. Devlet son dönemlerde bu sektörü desteklemeye başlamıştı ve yeni piyasalar açmaya başlamıştı. Devrimden öncesi incelediğinde hayvancılık ihracatının %68'ine, muz ise %20'sine katkıda bulunmaktaydı. Endüstri yok denecek kadar çok azdı, işgücünün sadece %7'si küçük fabrikalarda çalışmaktaydı¹²².

3.2 Devrimin İlkeleri

Devrim, Somali kültürünün gerçek değerlerini geri getirme sözü vermiştir. İlk kamuoyu konuşmasında Siyad Bare, “*Bu devrim bize her türlü kayıtsızlık, yolsuzluk ve kötü yönetimi ortadan kaldırarak bir millet (Somali) olarak bize refah getirecektir*”. Bu devrim, kadınların, gençlerin ve dezavantajlı grupların daha önce dışlanmış olan herkesin karar alma sürecine katılmalarına izin verecektir. Bu devrim çiftçiler, göçebeler ve işçilerin

¹²² Ümit Kıvanç, *Afrika Boyununda Ne Oldu*, Metin Dezimevi Baskısı, 1979, s.40

devrimdir. Bu devrim adalet, herkes için eşit dağıtım ve onur vaat etmektedir.” Yüksek Devrimci Konsey (SRC) asker, polis ve aydınlardan oluşmaktaydı. Çoğunlukla kendilerini sosyalist olarak tanımlayan politikacılar da Konsey’e katılmaktaydılar. Konsey hem devlette hem toplumda radikal değişiklikler yapmıştır ve kendi kendine yardım, ulusallaşma ve bilimsel sosyalist rejim oluşturma içeren devrim ilkelerini öne sürmüştür. Bundan sonraki bütün kalkınma planları devrimin ilkelerine dayandırılarak yapılacaktır.

3.2.1 Bilimsel Sosyalizm

1960’lar, darbelerin Afrika’daki sosyalist partilerin önderliğindeki hükümetleri sona erdirdiği bir dönemdi. Kongo, Gana ve Nijerya’da sosyalist iktidarlar darbe ile düşürülmüştür. Somali olayı ise tam tersi vaka olarak nitelendirilebilir. Afrika kıtasındaki sosyalistlerin askerî darbe yapmak suretiyle iktidara gelmiş olduğu tek ülkesidir. Afrika’da ulusal ordular, başarılı darbeler yaparak ya da siyasi partileri destekleyerek her zaman siyasete karıştırmaktadırlar¹²³. Aslında Sömürge sonrası Afrika devletindeki ulusal ordu, yeni sömürge düzenin koruyucusu olarak kendini tanımlanmaktaydı. Ulusal orduda Sömürge Dönemi’nde Avrupa’dan eğitilmiş kadrolar hâkimdi. Siyasal seçkinler ise ordu ile hareket etmekteydi. Bu bağlamda, Soğuk Savaş sırasında Afrika’daki ulusal ordular hep CIA, MI6 ve DGSE gibi Batı istihbarat teşkilatlarıyla işbirliği yaparak, kıtadaki komünistlere ve sol siyasi sempatanlarına karşı savaşıyordu. Ordu, bu grupların seçim veya gerilla yoluyla kazanmalarını önlemek için hep yeni sömürge partilerine destek vermektedir. Doğu Bloku ve yanlıları ise ordunun içine sızmaya ve karşı darbe yapmaya çalışmaktaydı. Filhakika, Somali’de ne olduğu bu çerçevede anlaşılabilir.

¹²³ Kazeem Yomi, What is a coup? These 40 African countries could help explain

<https://qz.com/africa/1130009/what-is-coup-zimbabwe-joins-40-african-countries-that-have-had-coups>
(16.11.2017)

1960'lı yılların ortalarında Somali-İngiliz ilişkileri NFD Bölgesi nedeniyle gerildiğinde Sovyetler Somali davasının kurtarıcısı olarak ortaya çıkmıştı. Bu, Somali'yi askerî ve ekonomik olarak Sovyetlere bağlı hâle getirmiştir. Bu yardımlar karşılığında ise Sovyetler, Somali'nin stratejik konumundan faydalanarak Afrika'ya açılmaya çalışmaktaydı. Böylelikle, Sovyetler Afrika Boynuzu'ndaki varlığını artırarak kıtada yayılmıştı.

Demokratik Dönem'de Somali'deki sol partilerin milliyetçi SYL gibi partiler karşısında seçim yoluyla yenilmesi mümkün değildi. Çünkü SYL, büyük seçmen kitlesine sahip olmakla beraber devlet aygıtı üzerinde mutlak kontrolü söz konusuydu. 1967 seçimlerindeki en güçlü sosyalist parti, sadece iki sandalye kazanmıştı¹²⁴. Ancak bütün sosyalist akımların oyları incelediğinde birçok küçük partilerin ve bağımsız milletvekillerinin Ulusal Meclis'e girmeye başardığını görmekteyiz. Hatta SYL içinde siyaset yapan ve kendilerini solcu olarak tanımlayan vekiller de bulunmaktaydı. 1960'lı yılların ortalarında SYL hükümetinin batıdan doğuya kayması, Sovyetlerin ulusal orduya sızmasını hızlandırmıştır. Başbakan Mohamed Igal, yıllar sonra (1994 yılında) bu meseleyi vurgulamıştır. İgal diyor ki “Benim hükümetim de dâhil olmak üzere sivil hükümetler büyük hatalar yaptılar, çünkü iyi tanımlanmamış koşullar ve çok zayıf kontrol mekanizmaları olan antlaşmalara dayanarak ulusal ordumuzu Sovyetler'e teslim etmişiz.”¹²⁵. Bu itirafların yanında İgal 1969 Devrimi'nin siyasal nedenlerini şöyle yorumlanmakta “Askeri müdahale, hükümetim Sovyetler ile ordu arasındaki sürekli artan ilişkisini sınırlandırma politikasına bir tepki olarak meydana gelmiştir”. Başbakan İgal, askerî müdahalenin (Devrim) Mogadişu'daki Sovyet ajanları tarafından planladığını ileri sürmüştür. Cumhurbaşkanı Sharmake'nın

¹²⁴ Abdi Ismail Samatar, *Africa's First Democrats*, Indiana University Press, 2016 s.201

¹²⁵ Cumar Ahmed, Director (1994, Jan 20), *Maxaa ka Run Ah* [Video podcast].

<https://www.youtube.com/watch?v=FwFWrTZnK7I&t=194s>

kendisi için şahsen hükümet kurma teklifini vermesinden rahatsız olan Sovyetlerin, orduyu kışkırttığını savunmuştur.

Darbenin ilk aylarında, darbe liderlerinin Afrika kamuoyunda ve Batı çevrelerinde popüler olmadıklarından hangi ideolojileri takip edecekleri belli değildi. Ancak darbeci liderlerin çoğunun sosyalist görüşlerini sakladığına dair söylentiler sürekli çıkmaktaydı. Devrimin sözcüsünün Siyad Bare olması da kafaları karıştırdı. Çünkü Siyad Bare ordunun başında yıllarca olmakla birlikte İtalya Sömürge Dönemi'nde eğitilmiş kadroları temsil etmekteydi.

Devrimin ilk yıldönümü, 21 Ekim 1970, Siyad Bare rejimin siyasal ideolojisini resmen açıklayarak “Bilimsel Sosyalizm” olarak tanımlamıştır¹²⁶. Sosyalist politikacılara ise yeni kurulan SRC’de (Yüksek Devrimci Konsey) ve daha sonra icraat sekreterliklerinde görevler verilmiştir. Buna karşılık, solcuların rejimi daha geniş bir uluslararası sosyalist arena ile özellikle darbeden öncesinden güçlü ilişkileri geliştirdikleri Sovyetlerle bağ kurmaları gerekmektedir. Daha çok deneyimli sol politikacılar ise askerlerle çalışmak konusuna hemen karşı çıkmışlardır. Mecliste tek sol parti olan Somali Çalışma Parti lideri gibi Dr. Abdul-Aziz Nur Hersi hemen askerlerle karşı karşıya gelmiştir¹²⁷. Abdul-Aziz gibi politikacılar, Çin’in Köylü Sosyalizm Modeli’nden ve Doğu Afrika Bölgesi’nde popüler olan Nyerere’nin Ujamaa Doktrini’nden etkilenmiş, askerî rejim ve hep savundukları Afrika sosyalizmi uyumsuzluğunu ileri sürmüştür¹²⁸. Çalışma partisi ve Abdul-Aziz prensip olarak da ordunun toplumu dönüştürmek ve modernize etmek amacıyla uygulamış olduğu yukarıdan aşağıya kalkınma yaklaşımına karşı çıkmaktaydı.

¹²⁶ I.M Lewis, *A modern History of Somalia*, Ohio University, s209.

¹²⁷ Mohamed Haji ingriis, *The suicidal State in Somalia*, University press of America 2016, s.213

¹²⁸ Ibid 214

Siyad Bare ve diğer genç subaylar, aşiret sistemi ile derinden birbirine bağlanan toplumu yeniden şekillendirmeye çaba göstermiştir. Aynı atalara dayandığını düşünen insanlar, tam anlamıyla kardeş veya kuzenlerdir. Devrimciler ise aşiret sistemini yıkmak, ulus bilinci yaratmak ve toplumun bütün üyeleri arasında paylaşılan değerler yaratmak istemişlerdi. Bu açıdan, kabileciliğin lanetini kınayan tek siyasal ideolojinin Bilimsel Sosyalizm olduğunu savunmaktaydılar¹²⁹. Bundan hareketle Devrimin en meşhur sloganlardan birini “*Kabilecilik, kapitalizm ve elitizm böler, Sosyalizm ise birleştirir.*” olarak atmışlardı. I. M. Lewis gözleminde daha da ileri giderek kabileciliğin toplumsal kökenlerini ve aşiret davranışlarını değiştirmek için rejim, belirli gruplarının varlıklarını tanımlamak için kullanılan kelimelerin dilsel köklerini düzeltmiştir.

3.2.2 Kendine Yardım

Somali'nin sivil demokratik hükümetleri ekonomik ve askerî konularda dış yardımlara bağlıydı. Yardımlar ise, çoğunlukla batılı ülkelerden, özellikle eskiden Somali'yi sömüren Avrupa devletlerinden (İtalya ve İngiltere) gelmekteydi¹³⁰. Bu, İtalya'dan bağımsızlığı kazanma zaferini tartışmalı hâle getirmiştir. Çünkü hâla Somali Hükümeti İtalyan yardımlarına bağlı olmakla birlikte İtalya'nın etkisi kültürden ekonomiye kadar devam etmekteydi. Üstelik Somali'nin, İtalya'nın yardımlarına ulaşabilmesi için İtalyan inşaat firmalarına devlet ihalelerini vermesi gerekmekteydi. Devlet projelerini denetleme, değerlendirme ve danışmanlık yapma işlerini de İtalyan hizmet firmaları yapıyordu. Bu bağımlılık gittikçe artmaktaydı, daha sonrasında daha da ileri giderek her bakanlıkta kaynakların uygun şekilde kullanılmasını ve uyum programlarının uygulanmasını

¹²⁹ Ibid, s. 209

¹³⁰ Hussein Ahmed Warsame, “Role of International Aid and Open Trade Policies in Rebuilding the Somali State”, *Bildhaan Vol. 11* s.51

denetleyen bir İtalyan teknik asistan atanmıştır. Bu finansal yardımların sürekliliği önem taşımaktaydı. Parlamentodaki milliyetçiler ve solcular, hükümette yardım akışının yeni kurulan devlet için hayati önem taşıyan ekonomik kaynakların ulusallaştırılmasında bir engel olarak değerlendirmekteydiler.

Devrimden sonra tam bağımsızlığa ulaşmak ve ulusal gururu geri kazanmak için bu yardımların sona ermesi gerekiyordu. Sol tabanın politik desteğine dayanan devrimci rejim, bu konuda ondan önceki sivil hükümetlerin aksine yeni politika izlemek zorunda kalmıştır. Bu yüzden, devrimci rejim, devleti ve toplumu dönüştürmek için Kendine Yardım Planı'nı benimsemiştir. Bununla birlikte, ülke her sektörde dış desteğe derinden bağlı olduğu için, o dönemde dış dünyadan gelen herhangi bir yardımı reddetmek oldukça zordu¹³¹. Devrimciler ilk yıllarında, batı ülkelerinin güçlü bağımlılığını azaltmak amacıyla dış dünyadan gelen yardım kaynaklarını çeşitlendirdi. Devrimciler bu safer Çin'den, Arap dünyasından ve SSCB'den kredi alarak ekonomik yardımları azaltmıştır.

Devrimin ilk yılında, hükümet kendi kendine yeten faaliyetler yürüterek toplumu yeniden örgütlemek için muazzam çaba sarf ediyordu. Yüksek Devrimci Konsey (SRC), ülkenin kendi kendine yeterliliği olmasını sağlayacak birbiriyle bağlantılı birçok projeden oluşan bir program öne sürdü¹³². Bu doğrultusunda Tarımsal Geliştirme Sekreteryası, Shabeele ve Juba nehirlerinin kenarlarında yeni on iki dev kamu çiftliği kurmuştur. Bu proje, ülkenin temel gıda ihtiyacını karşılamakla birlikte, dış dünyaya ihracat yapma kapasitesini artırmak, istihdam yapmak ve fazla gıda ürünleri üretmek gibi amaçları olan çok yönlü bir projedir. Projenin istihdam katkılarına bakıldığında, Ümit Kıvanç bu proje sadece

¹³² Ümit Kıvanç, *Afrika Boyunuza'nda Ne Oldu*, Metin Dizimevi Baskı, 1979 s.41

kırsal alanlarda 6.000 kişiyi istihdam edildiğini tespit etmiştir. İtalyan Sömürge Dönemi'nden bu yana Somalili tarım işçileri, kötü çalışma koşulları ve düşük ücretlerle çalışmaktan acı çekmiştir. Devrimle birlikte ilk kez kırsal tarım işçileri daha yüksek ücretler ve iyi yaşam koşulları olarak onur duyuyorlardı. Hükümet bu sefer, çocuklarına ve kendilerine eğitim, yiyecek ve barınma imkânları vermekteydi.

I. M. Lewis, SRC'nin kendine güven projelerinin maliyetini ve ömrünü azaltmak için "Çarpışma Programı Yöntemi"ni kullandığını ileri sürmüştür. Bu hem halkın hem de hükümetin katıldığı bir programdı. Katılımcı yöntem sayesinde projeler hızlı bir şekilde tamamlanıyordu. İlkel tarım yöntemleri uygulayan Somalili çiftçilere artık devlet desteğiyle gerekli eğitim ve tüm araçlar sunulmuştur. Kamyonlar, kürekler ve el arabaları gibi modern tarımın gerektirdiği her şey devlet tarafından dağıtılmıştır. Bunun neticesinde Somali'de tarım ürünlerinin üretimi inanılmaz artış göstermiştir. Mogadişu ve diğer şehirlerin banliyölerinde toplumun en mahrum grupları, kendi kendine yeten projelere katılmak için nehirlerin kenarlarına yerleştirmişlerdir. Ülkenin gıda ithalatını azaltmakla beraber tarımsal üretimi artırmak için ulusal kampanya başlatılmıştır.

Aslında, Somali'de devlet çiftlikleri 1960'ların ortalarında Sivil Hükümet Dönemi'nde başlatılan bir projeydi. O zamanlarda dışa gıda bağılılığının azaltmak, yerel gıda kaynaklarını çeşitlendirmek ve İtalyan şirketlerine ait tarlaların etkilerini azaltmak için pragmatik bir tarım politikası olarak ortaya çıkmıştır¹³³. Ancak, beklendiği gibi başarılı olmamıştı. SRC ise yeni tarım politikası izleyerek dev devlet çiftliklerini genişleterek halka açık hâle getirmiştir. Herkese açık olan bu Katılımcı Yaklaşım devlet çiftliklerine milli ruhunu kazandırdı. Bu politikanın yanında devlet çiftliklerinde çalışanlara daha fazla hak tanıdı. Diğer çiftçiler ise devlet desteğiyle işlerini devam ettirmektedir.

¹³³ Harold Nelson, *Somalia A country case study*, American University Washington, D.C 1981, s.149

Bu politikalar neticesinde çiftçiler devletin onlara destek vermeye başladığını hissediyor, Somalililerin İtalyan Sömürge Dönemi'nden itibaren tarıma yardım konusunda sıklıkla devletle çekişiyorlardı. SRC, tarım topluluğunda bu büyük desteklerden sonra meşruiyet kazanmıştır. Böylece, tarımsal topluluklar devrimin ilkelerini uygulamak için devrimci güçlerle daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde işbirliği yaptılar. Tarım projeleri aynı zamanda Somali toplumunun sosyo-kültürel yapısını da yeniden yapılandırmasına yol açacaktı. Hâlihazırda, Somali'deki pastoral çiftçiler ürünlerini ikiye katlayan modern tarım tekniklerinin kullanımını benimsemektedir. İtalyan şirketleri elindeki muz tarlalarında çalışan ücretli işçiler ise, devrimin getirdiği merhamet ve onur sayesinde ağır çalışma koşullarından ve aşağılanmaktan kurtarıldı. SRC bu tarımsal projeler çerçevesinde çoğunlukla ülkenin kuzey ve kuzeydoğu bölgelerinde yaşayan göçebe toplulukları için de benzer bir şekilde modernize edilmesini istemekteydi. SRC, göçebeleri çobanlıktan pastoral çiftçiliğe ve karma çiftçiliğe dönüştürmek istemiştir. Bu politika doğrultusunda, 1970'lerde, kuzey ve orta bölgelerden göç eden binlerce Somalili göçebe toplulukları, ülkenin güney bölgelerine intikal ettirilerek SRC tarafından toprak dağıtımı yapılmıştır.

Kendine Yardım Programları'nın çerçevesinde yapılan en etkileyici program ise, 1973-75 yılları arasında kırsal-kentsel kitle okuryazarlığı kampanyasıydı. Anadilde "***Ololaha Bar Ama Baro***" başka bir deyişle "***öğret ya da öğren***" kampanyası hayata geçirilmiştir. Bu, tüm Afrika Kıtası'nda sömürge Avrupa dilini yerine yerli bir dil ile değiştirmek adına ilk denemeydi. Somali'de ülkenin resmî dilinin ne olup olmayacağının tartışması bağımsızlıktan hemen sonra başladı. Ancak, siyasi gruplar Somalicede olmasında hemfikir olmasına rağmen kullanılacak olan alfabenin Latin alfabesi mi Arap alfabesi mi olacağı konusunu tartışmaktaydılar¹³⁴. Bu alfabe tartışmasında bir türlü uzlaşmanın sağlanması zor

¹³⁴ I.M Lewis, *A modern History of Somalia*, Ohio University, 2005 s216

olmakla birlikte ayrıca bu tartışma Seküler-Dinî sürtüşmeye de maruz kaldı. Bu kutuplaşma ile karşıt gruplar arasındaki farklılık oldukça büyüdü. Dinî muhafazakâr grupların çoğu Arap alfabesini tercih ederken, diğerleri milliyetçi bilginlerin icat ettiği yerel alfabeleri veya Latin alfabesini destekliyorlardı. Bu tartışma 1972’de, devrimin lideri Siyad Bare’nin Somali’nin resmî alfabesinin Latin alfabesi olarak benimsediğine dair açıklamasıyla sona ermiştir. Bu kararların doğrultusunda kamu görevlilerinin ve eğitimcilerin Somalice kursuna gitmeleri zorunlu kalındı. Belirli bir süre başarısız olanların işlerini kaybetmesi söz konusuydu. Yıllardır güneyde İtalyanca, kuzeyde ise İngilizce eğitim dilleri yavaşça değişmeye başladı. Yeni kabul gören alfabenin hızlıca yayılması amacıyla devlet okullarında gece mesai çalışmaları da zorunlu hâle getirildi. Bu ek mesai saatlerinde yetişkinler için okuma yazma öğretiliyordu. Eğitimciler, kamu görevlileri ve öğrenciler yeni alfabeyi öğrendikten sonra ülke çapında okuryazarlık seferberliği başlatılmıştır. Bu Kendine Yardım Programları’nın çerçevesinde gerçekleştirilen en başarılı kampanyalardan biri idi. Öğret ya da Öğren Seferberliği, cehaletin ve sömürge mirasının ortadan kaldırması eylemi idi.

1974 yazında, hükümet tüm yurttaki yaklaşık £10 milyon maliyeti olan Öğret Ve Öğren (Bar Ama Baro) Kampanyası’nı genişletilmiştir¹³⁵. Kıvanç’a göre 30.000 lise ve üniversite öğrencisi, öğretmen ve eğitimciden oluşan eğitim ordusu hazırlandı. Bu gruplar kırsal bölgelerde yaşayan vatandaşları eğitecekti. Seferberlik incelendiğinde sadece eğitim amaçlı olmadığı görünebilir. Aslında, SRC kamu hizmetlerinden uzakta kalan ve kırsalda yaşayan göçebe toplulukların da devlet hizmetlerinden faydalanmalarını istemekteydi. Bu topluluklar Sömürge Dönemi’nden itibaren hükümetler tarafından ihmal edilmiştir. I. M. Lewis’in bulgularına göre, seferberliğe katılanlar sekiz kişiden oluşan gruplara ayrılmıştır. Her grup, eğitim bakanlığı tarafından atanmış bir eğitimci, bir tıp doktoru, bir veteriner, öğrenciler ve sivil eğitim uzmanından oluşmaktaydı. Bu coşkulu gençler, daha önce yozlaşmış, yeni

¹³⁵ İbid ,s. 41

sömürgeci hükümetlerin ihmal ettiği ve ikinci sınıf vatandaşlar olarak konumlandığı göçebe köylülerine eğitim sunulması konusunda gayret sarf etmekteydiler. Bundan başka, Seferberlik göçebelere devrimin amaçlarını ve bilimsel sosyalizmin temellerini öğretmeyi hedeflemekteydi. Bu amaçlarla günü çok yoğun olarak geçirdikten sonra da akşamları öğrenciler, devrim ve sosyalizm doktrinini yücelten oyunlar, şarkılar ve şiirler sergilemekteydiler.

Bu, okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesini amaçlayan en büyük seferberlikti. 1970'lerde tüm Afrika kıtası için bir model olmuştur. O zamanlar Afrika kıtasının genel eğilimine bakıldığında Avrupa sömürge dillerinin yerli Afrika dilleriyle değiştirilmesi imkânsız bir eylem olarak görülmekteydi. Bu nedenle Afrika kamuoyunda Somalililerin yapmış olduğu bu büyük kültürel dönüşüm şaşırtıcı olarak nitelendirilmekteydi. Kısa sürede gerçekleşen bu kültür devrimi Afrika çapında yeni kültürel tartışmalara yol açmıştır. O dönemde, Somali'de çalışan bir Rus Profesör George Kapchits, kampanyayı gerçekleştirenlerin yaklaşım ve ruhunu bir mucize olarak nitelendirmektedir¹³⁶. Kapchits'a göre 1970'lerde Afrika başkentlerinin fakir semtlerinde oturan insanların okuma yazma bilmeleri nadir bulunan bir şey idi. Mogadişu dışında şehirlerde ise okuma yazma daha az bir oran göstermekte. Göçebe topluluklar arasındaysa bu oran oldukça düşmekte. Bu seferberlik sonucunda, Somali'de tüm Afrika Kıtası'nın okuryazarlık sıralamalarında en yüksek ülkeler seviyelerine sahip olurken devrimden önce ülke nüfusunun %10'undan daha azı okuma yazma bilmekteydi. Ayrıca, ilkokullara kayıtlı öğrenci sayıları dramatik bir şekilde artış göstermiştir. Örneğin, 1969'da ülke çapında okullarda kayıtlı öğrenci sayısı 50.000 iken, 1977 yılında bu sayı 350 bine ulaşmıştır¹³⁷.

¹³⁶ Ibrahim Muse, Director (2016, July 31), *Barnaamij Gaar ah Ajaaniibta iyo Afka Soomaaliga* [Video podcast]. <https://www.youtube.com/watch?v=uCkIxAk3Xh8>

¹³⁷ Ibid, s.41

Somali, 1970'lerde Afrika'da sosyalist rejimler arasında sosyal adalet ilkesini en iyi uygulayan ülke konumundadır. Bu dönemde çok sayıda hastane, okul ve altyapı geliştirme dâhil olmak üzere oldukça önemli projeler hayatta geçirilmiştir. SRC, bu projeleri başarıyla tamamlamak için kendine Yardım Modeli'ni (Iskaa wax u qabso) geliştirmiştir. Öte yandan, bu projeler alt sınıflar için uygun bir geçim kaynağı olmuştur. Çünkü bu projelerde çalışan işçiler çoğunlukla nakit veya gıda temin etmek için bu iş modellerine katılıyorlardı. Ordu, öğrenciler ve devlet çalışanlarını ise zorunlu olarak çalışmaktaydılar. Bu modeller ile kurulan olan müesseselerden biri Somali Ulusal Üniversitesi'dir. Bu üniversite Kendine Yardım Projeleri çerçevesinde gerçekleştirilen en büyük ve en sembolik projelerden biri olarak hâlâ hizmet vermektedir.

3.2.3 Ulusallaştırma

SRC lideri Siyad Bare ilk konuşmasında, bu devrimin Somali halkına gerçek ulusal karakteri yeniden kazandıracağını vurgulamıştı¹³⁸. Bu, ülkedeki bağımsızlıktan bu yana egemen siyasi doktrin olan “milliyetçilik” söylemini yeniden düzenlemek demektir. Ordu tarafından devrilen iktidar partisi yani SYL yıllar boyunca Somali milliyetçiliğini temsil eden bir partidir. SYL hep Afrika Boynuzu'ndaki Somalilileri ve yerleşik bölgeleri birleştirmesini ve tek devlet altında toplanmasını savunmaktaydı. Ancak, SYL ve diğer grupların milliyetçilik anlayışı incelendiğinde söylemleri gerçek politikaya dönüştürmediğini görmekteyiz. Örneğin, bağımsızlıktan sonra SYL'nin dokuz yıllık iktidarında ülke kaynaklarını eski sömürgecilerin elinden alnamadığını ve sürekli İtalya'ya bağımlı olduğunu görmekteyiz.

¹³⁸ David D. Latin, “The Political Economy of Military Rule in Somalia”, *The Journal of Modern African Studies* Vol. 14, No. 3 (Sep., 1976), s.455

SYL ve diğer partiler, ulusal politikalar üretme konusunda başarısız olunca, Somali eski aşiret sistemine geri dönüş yaptılar. Siyasi partiler iktidar olmak için aşiretler ve aşiret büyüklerini araç olarak kullanmaktaydılar. Politikacılar ise sürekli farklı topluluklar arasında bölünme ve rekabet yaratmaya çalışmaktaydılar. Bu açıdan bakıldığında Somali'nin bağımsızlıktan sonraki döneminde meydana gelen siyasi kültür, aşiretler ve farklı kültürel topluluklar arasında rekabetli bir dönem oluşturdu. Bu kutuplaşmayla birlikte yolsuzluk, nepotizm ve kayırma artmıştır. Bütün bunlar Sömürge Dönemi'nden itibaren gelişen milliyetçi idealizmi sarsmıştır. Böyle bir ortamda Ekim Devrimi gerçekleştirildi. Devrim liderleri, Somali milliyetçiliğini yeniden tanımladılar; onlara göre milliyetçilik söylem değil de halka dokunan pratik politikalar üretmektir. Bunun doğrultusunda dışa bağımlılık zincirlerini kırarak Somali milletçiliğine onur, gurur ve coşku ile yeni bir ruh vermişlerdi.

Bu yeni tanımlama çerçevesinde, Yüksek Devrim Konseyi (SRC), tüm bankaları, sigorta şirketlerini, petrol şirketlerini, tarım arazilerini ve küçük sanayileri ulusallaştırmıştır¹³⁹. Bütün bunlar Sömürge Dönemi'nden itibaren İtalyanlar tarafından kontrol ediliyordu. 1975'te, ise Toprak Reformu Yasası çıkartıldı. Bu yasa ile İtalyanların Faşist Dönem'den itibaren kontrolünde olan muz tarlaları dâhil olmak üzere tüm tarım alanları Somali Devleti'nin mülkiyetine katmıştır. Bu toprak reformu yasası, geleneksel olarak göçebelerin kontrolündeki arazileri kapsamadı. Bazı Somalili aydınlara göre, göçebelerin topraklarınının millileştirilmeme nedeni, devrime ve rejime tam destek vermeleri ile birlikte o toprakları ekonomik olarak değersiz olarak gördüklerini vurgulamaktadırlar. Bu açıdan hükümet, daha az önemli olan topraklar için göçebeler ile çatışmak istemiyordu.

¹³⁹ Ibid, s.40

Kendine Yardım Programları veya SSCB'nin Ekonomik Yardım Paketi çerçevesinde onlarca yeni devlet fabrikaları açılmıştır. Kismayo Et Fabrikası, Lasqoray Balık Fabrikası ve Jowhar Şeker Fabrikası gibi onlarca küçük ve orta ölçekli fabrika kurulmuştur. Üstelik bu fabrikalar ülkenin her bölgesinde kuruldu. Devrimcilere göre, ülkenin bütün ekonomik kaynaklarının millileştirilmesi olmadan devrimin vizyonu olan, sosyal adaletin gerçekleşmesi imkânsız idi.

Ekonomik kaynakların millileştirilmesinin yanı sıra devrim, kitlelerin daha geniş bir ulusal kimlik oluşturma ve ulusal bilinci yaratmasına gayret göstermiştir. Örneğin, Somali kültür ve edebiyatı, devrimin ilk on yılında en yüksek zirvesine ulaşmıştır. 19. yüzyılda sömürge karşıtı olan Derviş Hareketi lideri Seyyid Muhammed'in şiirleri yeniden popülerlik kazanmıştır. Bu kez laik söylemde olan bu şiir ve şarkılar sömürgeci Batı ve onun taraftarları karşıtı olarak toplumu yönlendirmekteydi¹⁴⁰. Mogadişu Ulusal Tiyatro'su, sanatçıları bilimsel sosyalizmi ve devrimin amaçlarını yücelten harika oyunlar sergilemekteydi. Şarkılarda, şiirlerde ve medya programlarında devrimi ve onun liderlerini sürekli yücelten propaganda içeriyordu.

Ulusallaşma politikalarının kapsamında olan ve devrim karşıtı güçlerin bile takdir ettiği bir diğer uygulama ise 1972'de yürürlüğe giren resmî dilin düzenlemesidir. Bu kanun resmen, sömürge dili "Italiano" yerine Somali dilini koyarak ülkenin resmî dili olarak tanımıştır. Bu, bağımsızlıktan sonra Afrika ülkesi tarafından yapılan en büyük kültürel reform olarak nitelendirilebilir. Somali dilinde, yazı dili olmamasına rağmen farklı lehçeler konuşulmaktaydı. Devrimciler iktidara geldiğinde Somali dili yazma projesi üzerinde çalışmak için entelektüel eğitimcilerden ve dilbilimcilerden oluşan özel bir komite kurmuşlardır. İki yıl sonra Komite, Latin harflerini benimseyerek dilin yeni bir yazma dili

¹⁴⁰ Ibid, s.42

biçimi sunmuştur. Yeni yazı sunumdan sonra hükümet tarafından hemen onaylanmıştır ve yürürlüğe girmiştir. Bu yeni yazı dilini benimsetmek okullardan üniversitelere kadar tüm eğitim kurumlarına zorunlu hâle getirildi. Devlet çalışanlarına da özel kursalar verildi. Nihayet, Somali dili resmen İtalyancanın yerine geçmiştir.

Somali dilinin resmileşmesi ile birlikte ulusal kimliğin inşa edilmesi ve kitlelerin bilinçli hâle getirilmesi kısmen ilerleme göstermiştir. Uluslaşma politikalarının neticesinde, Somali kültürü ve edebiyatı, o dönemde en yüksek zirveye ulaşmıştır. Mogadişu, Doğu Afrika'nın kültür merkezi hâline dönüşmüştü. O dönemde söylenen şarkıların ve yazılan şiirlerin büyük kısmı tüm Afrika toplulukları için tam bağımsızlığı ve refahı teşvik etmekteydi.

3.2.4 Büyük Somali'yi Kurma

20. yüzyıl boyunca Somalililerin siyasi mücadelelerine “Somali Weyn” sloganı yön vermektedir. Bu, Afrika Boynuzu'ndaki tüm Somali halkı için yerleşik bölgelerin tek bir egemen Devlet altında birleştirilmesi demektir¹⁴¹. Böylece, bütün siyasi partiler ve aktörler, 20. Yüzyılın başlarından itibaren Britanya karşıtı olarak ortaya çıkan Derviş Hareketi'nden ve diğer sömürge karşıtı silahlı hareketlerden daha barışçıl SYL'e kadar hepsinin ortak vizyonu Somalililerin birleştirmesi idi. Bu bağlamda, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa sömürgeci güçleri tarafından parçalanmış Somali topraklarını birleştirme ideali, Somalili siyasal grupların eylemlerini, politikalarını ve stratejisini şekillendirdi. Somalililer sağdan sola, dinî ve laikler, “topraklarının yeniden bir araya getirilmesi” dışında başka bir konuda hemfikir olmalarını imkânsız hale getirmiştir. Onlara göre ülke sınırları, modern Kenya'nın kuzey kesimlerindeki Tana Nehri kenarlarından Fransız Cote yani Cibuti, Kızıldeniz'in

¹⁴¹ Ahmed M Igal, “Nationalism Consent and State In Somalia”, *Academia*, 2014 s. 14

kuzey ucuna ve Habeşistan'a kadar uzanan coğrafyadır. Kısacası, tarihsel olarak Somalililerin yaşadığı topraklar tartışmasız ülkenin bir parçasıdır ve er ya da geç sömürge sınırları değişecektir. Somalililer kendi topraklarının parçalanmasını gerçekleştiren güçlerin, bölgenin demografik gerçeklerini ve tarihsel sürecini az tanıyan yabancılar olduğuna inanmaktaydılar. Bu yüzden, Somali bugüne kadar Sömürge Dönemi'nde, Avrupa sömürge devletleri arasında imzalanan sınır değişiklik antlaşmalarını veya komşu ülke ve sömürge devletleri arasında yapılmış tüm antlaşmaları meşru olarak tanımamaktadır¹⁴². Sivil Hükümetler Dönemi'nde, SYL dâhil olmak üzere bütün siyasi partilerin manifestosu, Sömürge Dönemi'nde komşu ülkelerin, özellikle Etiyopya ve Kenya'nın elde etmiş oldukları toprakları yeniden müzakere edeceğini vaat etmekteydiler. Öte yandan, Avrupa sömürgesi altında olan bölgelerin, özel olarak *Cibuti'nin* özgürlüğünü ve bağımsızlığını savunacağını ileri sürmekteydi. Ancak, neredeyse bağımsızlıktan on yıl sonra Somali Cumhuriyeti, kayıp toprakları ne müzakere etme konusunda ne de zorla geri alma konusunda başarılı olmuştur.

Somali davasının o en sıkıntılı atmosferinde devrimciler iktidara gelmişler. Psikolojik olarak kitleler, Somalili politik seçkinler tarafından ulusal davaya ihanet edildiğini hissetmekteydiler. Bu, pratikte devrimden bir yıl önce başlatılan Başbakan İgal'ın öncülük ettiği yeni dış politikasıyla alevlendi. Başbakan NFD sorunu çözüm konusunda bölge ülkelerle koordine ederek Kenya ile anlaşmaya çaba göstermiştir¹⁴³. Başbakanın önerileri Afrika Kıtası'nda ve dünya kamuoyunda olumlu olarak nitelendirilmesine rağmen iç politikada tepki almıştır. Başbakan İgal kendi partisinde SYL içinde bile güçlü muhalefetle karşılaşmıştır. I. M. Lewis gibi Somali tarihçiler o dönemde Somali'de Başbakan İgal'ın çözüm önerilerine siyasi intihar olarak tanımlanmaktaydı. Çünkü ülke içinde bu konulara daha duyarlı olmaktaydılar. Bu yüzden, Başbakan müzakerelere başladıktan sonra

¹⁴² Abdi Sheik, "Somali Nationalism: Its Origins and Future", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 15, No. 4 (Dec., 1977), s. 658

¹⁴³ I.M Lewis, *A modern History of Somalia*, Ohio University Press, 2005, s.203.

yurtdışından dönünce Mogadişu Havalimanı'nda protesto ile karşılaşmıştır. Protestocular ise satılık başbakan ve istifa çağrısı pankartları sallayarak ağır ithamlarda bulunmuşlardı.

Devrimden sonra, sosyalistler ondan öncekilerin başlatmış oldukları müzakerelere kitlelerin ne kadar tepki verdiğinden ders çıkararak Somali davasını öne çıkarıp dış politikada en önemli mesele hâline getirmişlerdir. Rejim, parçalanmış ulusun birleşmesini ele almak için yeni bir vizyon oluşturmuş. “Somali weyn” sloganı artık devrim ilkelerinin bir tanesi olarak tanımlanmıştır. SRC için, Başbakan İgal'ın önergelerine en sert muhalefet yapan milliyetçiler ve sol grupların desteğini almak iç politikada meşruiyet kazandırıcı bir politika idi. Böylelikle, Kenya dâhil olmak üzere herhangi bir ülke ile müzakere başlatılmasını ve çözüm politikalarını terk etmişlerdir. Bundan sonra Somali davası Marksist yaklaşım ve toplumların kendi kendini yönetme ilkesinden yola çıkarak yeni bir strateji oluşturmuştur. Devrimciler meseleye ezilen ve ezici (sömürgeci güç) arasında bir mücadele olarak yaklaşıyorlardı. Örneğin solculara göre Ogaden Bölgesi'ndeki Somali topluluğunu Etiyopya İmparatorluğu'nun feodal sistemi altında bırakmayı ya da Fransız sömürge egemenliği altındaki Côte'deki Somalililerin bu zulüm altında izlemeyi düşünülmez bir başarısızlık olarak nitelendirdilerdi. Asker subaylar ise cumhuriyetin nihai amacının Somalililerin birleştirilmesi olarak görürlerdi. Onlar için, diğer üç Somali yerleşik toprakları özgürlüğüne kavuşturulmadan Somali Cumhuriyeti'nin hedefleri yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, her iki grup da sembolik olarak kitlelerin kafasında var olan büyük Somali hedefine ulaşma ideallerini paylaşıyorlardı.

Aslında bakıldığında Somali'de bağımsızlıktan sonra her şey Somali davasını desteklemek için tasarlanmıştır. Açık mavi renkli ulusal bayrağın ortasında beyaz bir yıldız vardır. Bu yıldız sömürge güçlerinin Afrika Boynuzu'nda Somali topraklarını bölünmüş

olduğu beş bölgeyi temsil etmektedir¹⁴⁴. Milli marş ise Somali topraklarının her köşesini birleştirmek, Somalilileri ahlakî ve fiziksel olarak birbirlerini desteklemek ve tek bir refah devleti oluşturmak için çağırılmaktadır. Anayasada ve vatandaşlık yasasında Somalili tarifi incelediğinde Afrika Boynuzu'ndaki bütün Somalilileri kapsamaktadır. Somalililerin değer verdiği ve hayran olduğu sözlü edebiyatlarında, şarkılar ve şiirler, tüm toprakların birleştirilmesi için harekete geçmeleri amacıyla kitleleri ve siyasi güçleri teşvik eden muhteşem içeriğe sahiptir. Başkent Mogadişu'da o bölgelerin özgürlüğü için savaşanlar, cepheler ve siyasi örgütlerin liderlerini barındırmaktaydı. Bütün bu bölgeleri bir araya getirme ve bağımsızlıkları için mücadele etme sorumluluğu Somali'nin dış politikasını ve komşu ülkelerle ticari ilişkilerini felç etmekteydi. Öte yandan Somali, Afrika kıtasal ilişkilerinde, sömürge sonrası Afrika'da kendi kendini belirleme sorusunu tekrar gündeme getirdiğinden, tüm kıtada hiç bitmeyen sınır anlaşmazlıkları ve çatışmalar açmaya çalışan bir ülke konumundadır. Kuzey Afrika, Arap ülkeleri dışında tüm Afrika ülkeleri Somali'nin farklı sömürgeci geçmişi olan bölgelerin birleştirmesini savunduğu etniğe dayalı milliyetçilik fikrine karşı çıkmaktaydı.

Yüksek Devrimci Konsey (SRC), bütün bu faktörleri hesaba katarak birleşmenin “Somali weyn” kavramsal temellerini yeniden tanımlanmıştır. Boş sloganlar yerine kültürel milliyetçilik, sıkı çalışma ve ekonomik refah hedefleri konulmuştur¹⁴⁵. Diğer yandan ilk defa Somali milliyetçilik ve üniversal siyasal ideoloji ile “Sosyalizm” birbirlerine bağlanmıştır. SRC, Bilimsel Sosyalizmin Somalililerin birleşme davasını desteklediğine inanıyordu. Çünkü böylelikle ilk olarak Somali Cumhuriyeti'nin ekonomisini geliştirecek ve bölgesel

¹⁴⁴ Bakonyi, Jutta, *Ideoscapes in the World Society : framing violence in Somalia*, Taylor Francis Group in Civil war, 2015 s. 247

¹⁴⁵ Abdi Sheik, “Somali Nationalism: Its Origins and Future”, *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 15, No. 4 (Dec., 1977), s. 662

güç hâline dönüşecekti. Bunun gücü kullanarak barış veya şiddeti kullanarak birleştirme konusunda amaçlarını gerçekleştirmede fayda sağlayacağını savunuyorlardı. İkinci olarak da Somali davasının hem uluslararası arenanın hem de Afrika sosyalist rejimlerinin sempatisini kazanabileceğini savunmaktaydılar. Sonuçta o bölgelerdeki Somalililerin baskı ve zülüm altında yaşamakta olduğu herkes tarafından bilinmekteydi. Rejim ise Marksist yaklaşımdan yola çıkarak yoldaşlarını Etiyopya feodal monarşisi ve kapitalist yeni sömürgeci Kenya rejiminin baskıları altında yaşayan Somalililerin özgürlüğünü savunacağına ikna etmekteydi.

3.3 Yüksek Devrim Konseyi (SRC)

Darbeyi gerçekleştiren subaylar, derhâl asker ve polis memurlarını içeren Yüksek Devrim Konseyi'ni (SRC) kurmuşlardır. Bu organ, önümüzdeki otuz yıl boyunca ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel kurumlarını teşkil edecekti. Polito ordusunun ilk hareketi anayasanın askıya alınması ve tüm mevcut siyasi partilerin yasaklanması olmuştur. Kişilerin görüşlerine göre bağlı olarak değişebilen tanımlarla darbe liderleri veya devrimciler, var olan devleti ve onun sosyal kurumlarını yeniden yapılandırma ve değiştirme yetkileri veren bir kanun çıkarmışlardır. Bu kanun çerçevesinde Yüksek Devrimci Konsey artık cumhurbaşkanının, yasama meclisinin ve kabinenin tüm görevlerini yerine getirme mükellefiyetini vermiştir. Eski anayasa, devrimin ilk yıldönümüne kadar yürürlükte kalmıştır. 1970'te SRC, Bilimsel Sosyalizm'in devletin resmî ideolojisi olarak kabul edildiğini ilan etmiştir. O zamanlarda devrimci subaylar anayasayı geri getirmişler ancak meclis yetkilerinin ayrılması, yargı sisteminin bağımsızlığı ve medenî haklarla ilgili tüm maddeleri kaldırmışlardır. Yeni anayasanın tüm maddeleri tek parti devleti sistemden söz etse de SRC'yi 1976 yılına kadar siyasi bir partiye dönüştürememişlerdir. Rejimin örgütsel yapısı ilk on yılda hem iç hem de uluslararası koşulları nedeniyle birkaç kez değişmiştir.

Rejim ilk başta 25 üyeden oluşuyordu ve çoğunluğu ordu mensuplarından ve polisten oluşuyordu¹⁴⁶.

SRC, kesinlikle devrimin birinci tüzüğü çerçevesinde çalışmayı hedeflemiştir. Birinci tüzük, yeni rejimin sosyalist bir topluma dönüştürülmesi için kurumsal ve ideolojik çerçeveyi sunmakta idi. Toplumunu modernleştirme, üretim araçlarını milledir ve üretimde artışa yol açacaktı. SRC, sosyal dönüştürmeyi gerçekleştirmesi için, geleneksel olarak aşirete ve bölgeye dayanan bürokratik görevlerin tahsis edilmesini terk etmiştir. Böylece, SRC'nin aşiretçiliği ve kayırmacılığı yok etme denemesi başarılı olmuştur. Eskiden (sivil hükümetler döneminde) aşiretler sayesinde kazanılan bürokratik pozisyonlar yerine temel liyakate dayalı bir sistem kurulmuştur¹⁴⁷. Yine de modernleşme de SRC kadınların toplumdaki rolünü değiştirmiştir. Örneğin 1974'te SRC, kadınlara çok kapsamlı sosyal ve siyasal hakları veren yeni bir aile yasaı çıkarmıştır. Bu yasa kadınlara eğitim, mirasta eşit pay, çok eşliliğin kısıtlanması ve boşanma talebi dâhil olmak üzere daha önce olmayan hakları tanımıştır¹⁴⁸. Sosyal politikalarında SRC, eşitlik ilkesi çerçevesinde bazı toplum gruplarına tanınan aşiretsel ve bölgesel ayrımcılığı da yasaklamıştır.

SRC, devrimin hedeflerine ulaşması amacıyla Ulusal Güvenlik Mahkemesi adıyla özel bir mahkeme kurmuştur¹⁴⁹. Bu mahkeme kontra devrim veya ihtilaf ilkelerine aykırı bir durumla karşı karşıya gelmeyi önlüyordu. Bu özel mahkeme politikacıları ve devrim karşıtı

¹⁴⁶ Abdi Sheik-Abdi, "Ideology and Leadership in Somalia", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 19, No. 1 (Mar., 1981), s. 164

¹⁴⁷ Dominik Balthasar, "State Making in Somalia under Siyad Barre: Scrutinizing Historical Amnesia and Normative Bias", *International Journal of African Historical Studies* Vol. 51, No. 1 (2018) s.152

¹⁴⁸ Iman Abdulkadir Mohamed, "Somali Women and the Socialist State", *Journal of Georgetown University-Qatar Middle Eastern Studies Student Association*, 2015 s. 2

¹⁴⁹ Mohamed Haji Ingiriis, "The Making of the 1990 Manifesto: Somalia's Last Chance for State Survival", *University of London*, 2014, s.95

güçleri soruşturmaktan sorumluydu. Bunun için istihbarat birimleri ve ordu ile çok yakın çalışmakta idi¹⁵⁰. Devletin devrimci öncü aygıtının en güçlü dayanaklarını oluşturdu. Genel olarak bu mahkemenin savcıları, çoğunlukla askerî bir geçmişe sahiplerdi. İşlevsel olarak ise ilk başta SRC daha sonralarında ise SSRP'nin Politbüro ve cumhurbaşkanının elinde kalmıştır.

SRC, devletin idari sisteminde tamamen reform yapmıştır. Somali kamu idaresi sistemi Avrupa sömürge devletinin mirası olarak sürdürülmüştür. Ülke kültürel olarak farklı sömürge geçmişine sahiptir. Güney ve kuzey olmak üzere ülkeyi iki büyük bölgeye bölmekte idi. İdari olarak, Somalililerin etnik ve kültürel farklılıklarına dayanan sekiz bölge mevcuttu. Bazı bölgeler resmen etnik isimler taşımaktadır ve mevcut tüm bölgesel sınırları değişmiştir. Var olan sekiz bölgeyi on beş bölgeye parçalayıp yeni bölgeler kurulmuştur. Böylece, bölgesel ayırım ortadan kalkmıştır. SRC, toplumu sorunsuzca dönüştürmek için merkezden yönetilen katı kamu sistemi getirmiştir. Merkezleştirme yönetiminin ekonomik kalkınmayı sağlayacağı savunulmuştur. Valiler ve bölge belediyelerinin yetkileri sınırlandırılmıştır. Eski valiler ve belediye başkanlarının yerini, daha çok ordudan gelen enerjik, devrimci gençler almıştır.

3.3.1 Somali Devrimci Sosyalist Partisi (SRSP)

Parti, askerî darbeden yedi yıl sonra 1976'da Somali Sosyalist Devrimci Partisi'nin adı olarak ortaya çıkmıştır¹⁵¹. Sovyetlerin ve uluslararası sosyalist grupların yoğun baskısından dolayı 1974'te SRC'yi partiye dönüştürme çalışmaları başlatılmıştır¹⁵². Somali, asker ve

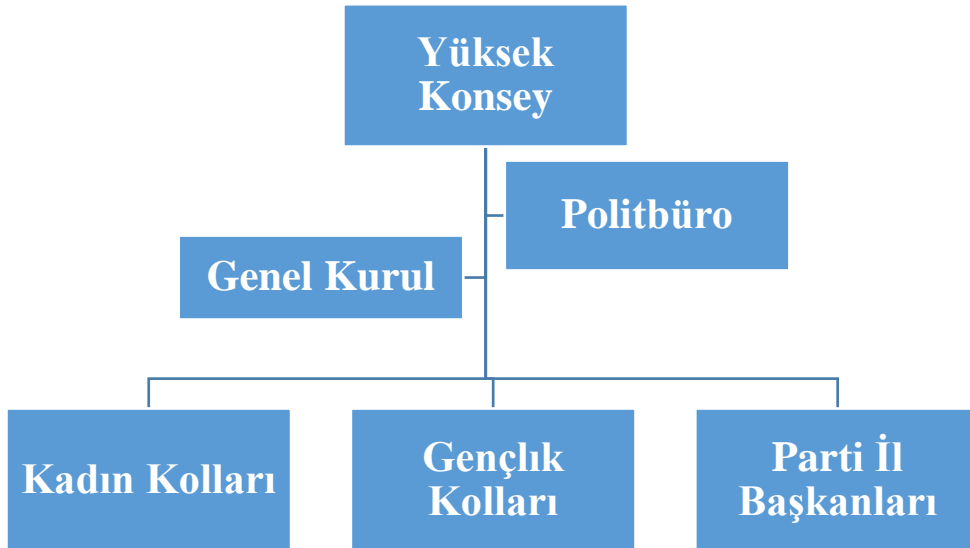
¹⁵⁰ İbid, s.100

¹⁵¹ Abdi Sheik-Abdi, "Ideology and Leadership in Somalia", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 19, No. 1 (Mar., 1981), s. 163

¹⁵² İbid, 163

solcu politikacılardan oluşan küçük bir zümre tarafından yönetilmiştir. Somali Devrimci Sosyalist Partisi, 1977 yılında Etiyopya ile savaşa girme kararı almasına kadar bütün Afrika sol partileriyle yakın ilişkiler içinde idi. Parti, Afrika'nın doğu ve güney kesiminin özgürleştirilmesi sürecinde aktif bir rol oynamıştır. Mozambik, Angola, Güney Afrika ve Zimbabwe gibi sömürge altında kalan bütün Afrika ülkelerine yardım etmekte idi. Somali Sosyalist Partisi, bu Afrika ülkelerinin 70'lerin ortalarındaki bağımsızlıklarının ana savunucusu olarak ortaya çıktı, Mogadişu bu ülkelerin özgürlük savaşçılarının bölgesel buluşma noktası hâline gelmiştir.

3.3.2 Partinin yapısı 1976'dan 1986'ya

1974'ten sonra Yüksek Konsey üye sayısı, cumhurbaşkanı ve Sosyalist Devrimci Parti Genel Sekreteri Siyad Bare'nin önderliğindeki yirmi beş kişiden beş kişiye düşürüldü. Şaşırtıcı olan ise bütün üst meclis üyelerinin devrimden önce sosyalist ya da sol siyasi görüşlere sahip olmayan kişilerden olması idi. Parti her ne kadar merkezî demokrasi tezini iddia etse de tüm siyasi kararlar yüksek konseyin elinde idi.

Yapısal olarak, Somali Devrimci Sosyalist Partisi (SBKP), Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni taklit etmiştir. Somali'de ne proletaryanın ne de örgütlü köylü gruplarının

olmaması için devrimden önce var olan sosyalist partiler Çin Komünizm Modeli'ni savunmaktaydılar. Fakat darbe liderleri güçlü bir destekçi bulmak amacıyla Sovyet modelini öne çıkartmışlardı. Bu, Afrika'daki Sovyet ve Çin sosyalist modellerin arasında yeni çatışmaya neden olmuştur.

3. 4 İdeolojik Dönüş

Soğuk Savaş sırasında Somali birkaç kez pozisyonunu değiştiren bir ülkedir. Örnek olarak 1963 yılında Somalililerin çoğunlukta yaşadığı NFD bölgesi, Britanya İmparatorluğu tarafından Kenya egemenliğine teslim edildiğinde Somali İngiltere ile ilişkilerini keserek Doğu Blokuna geçmiştir. SYL hükümetin hareketi, stratejik değişimden daha çok taktiksel görünmekte idi. Çünkü parti liberaller ve muhafazakâr kanatları da dâhil olmak üzere çok çeşitli siyasi grupları bir arada tutan milliyetçi kitle partisi idi. Bu yüzden, o dönemdeki diğer Afrika partilerinin aksine SYL ve Sovyet ittifakı, politik müşterililikten ziyade karşılıklı çıkarlara dayanmaktadır. SYL, Afrika Boynuzu'ndaki Somalililerin tarihsel yerleşim bölgelerini özgürleştirilmesi ve bağımsız hâle getirilmesi için alternatif silah arayışında iken Sovyetler, Afrika'da Batılı ülkeler ile savaşını hızlandırmak amacıyla Kızıl Deniz Bölgesi'ne üst kurmak ve Afrika'da stratejik giriş kapısı arayışındadır. Böylece Sovyet ile Somali ilişkilerinin temeli atılmıştır.

Bu dönemde, SYL hükümeti Sovyetler ve Doğu Avrupa komünist ülkeleriyle birkaç silah anlaşması yapmıştır. Sovyetler ve diğer ülkelerle yapılan anlaşmalar kapsamında askeri eğitim yer almaktaydı. Bunun doğrultusunda Sovyet askerî akademilerine binlerce Somali öğrenci gönderilmiştir. Öte yandan Somali'ye milyonlarca Sovyet ekonomik yardımı da ulaşmıştır. Ekonomik yardım programında Sovyetler üretimi artırmak için ülkede birkaç küçük fabrika kurmuştur. Et fabrikası, balık konservesi fabrikası ve diğerleri daha o

dönemde açılmıştır. Buna karşılık Somali, çok stratejik konumunda olan Berbera Limanı'nı kontrolü için Sovyetlere devretmiştir. Bu eski İngiliz kontrolündeki liman şehri Kızıl Deniz'de bulunmakla birlikte uluslararası deniz seyrüseferi ve ticareti ile önem taşımaktadır. Kızıldeniz'deki Bab-El-Mendeb Boğazı'na da yakındır. Sovyetler, Kızıldeniz ve dünyadaki diğer stratejik yerlerde Batı ülkelerinin kontrolünü zorlamak için bu şehirde bir askeri üs kurmak istemektedir.

Milliyetçi muhafazakâr ideolojiye sahip olan SYL, Sovyetlerin ülkede komünist fikirleri yaymak ve Somalili sol grupları güçlendirmek gibi gizli faaliyetler yürüttükleri kuşkusunu içerisindeydi. Bu şüphencilik, Somalili Sosyalizm ve Çalışma Partisi'nin ortaya çıkmasıyla oldukça belirginleşmiştir. SYL, Sosyalist partileri kendi iktidarına gerçek tehdit olarak değerlendirmiştir. Bu partiler, çok yapıcı muhalefet kampanyaları yürütmeleri ile birlikte toplumun büyük kesimi ile de iletişim kurmaktaydılar. Söylemleri ise diğer geleneksel etnik veya aşiretlere dayanan partilerinden daha farklıydı. Tutumlarında, ülkenin sosyo-kültürel ve ekonomik politikalarında özgün yapısal reformlar talep eden anti-sistem bir söylem görünmekteydi. Milliyetçi partiler gibi dış etkenlerden tam bağımsızlık talepleri SYL'yi oldukça rahatsız etmekteydi. SYL, bütün bu tehditleri önlemek için 1967'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra, parti kapısını transferlere açmıştır¹⁵³. Bu iç politikada denge kurmak için bir taktikti.

SYL muhalefetin en güçlü partisi olan SNL lideri Mohamed İbrahim İgal'in partiye katılmasını istemektedir. İgal, liberal Batı yanlısı olarak tanımlanmaktaydı¹⁵⁴. SYL hemen İgal'i başbakan yapmıştır. Yeni Başbakan'ın izleyeceği dış politikaların anti Sovyet istikametinde olacağı doğal olarak bilinmekteydi. İgal, Britanya ile ilişkileri

¹⁵³ Abdi Ismail Samatar, *Africa's First Democrats*, Indiana University Press, 2016 s.188

¹⁵⁴ Mohamed H. Ingris, "Who Assassinated Somali President in October 1969", *African security 2017*, vol. 10, no. 2 s. 134

normalleştireceğini ve komşu ülkelerle sorunlara diplomatik yollardan çözüm yolunu deneyeceğini açıklamıştır¹⁵⁵. Afrika ülkeleri, birkaç yıl önce Kahire çözümlülüğüyle sömürge sınırlarını resmî olarak tanımışlardı¹⁵⁶. Bu yüzden başbakan Kenya ile sınır anlaşmazlığının ülke ekonomisine ve bölgedeki barış ve uyuma olumsuz bir etki yaratacağını savunmaktadır. Bu doğrultuda başbakan, Somali ile Kenya arasındaki sömürge sınırlarını kısmen meşrulaştıran ARUSHA Konferansı'na katılmıştır. Sovyetler, Başbakan İgal'in diplomatik hareketlerini kendi çıkarlarına açık tehdit olarak değerlendirmiştir. O dönemde Sovyetlerin, Somali ordusu üzerinde büyük etkisi söz konusuydu. Çünkü orduda özellikle yeni eğitilmiş kadroların ve istihbarat birimlerinin Moskova ile sıkı ilişkileri mevcuttur. Siyasette ise sol partilerde ve hatta Başbakan'ın yeni dış politikasına karşı çıkan milliyetçi partilerde herhangi bir askerî harekete tam destek verileceğinin işaretleri vardır. Öte yandan SYL Hükümeti yolsuzluklar, kayırma ve ekonomik gerilim gibi kendisinin yaratmış olduğu sorunlar ile boğuşmaktaydı. 21 Ekim 1969 Darbesi bu siyasi ve sosyoekonomik atmosferle gerçekleştirildi. Böylece, Başbakan İgal'in Somali'nin eski sömürge patronları ve komşu ülkeler ile diplomatik ilişkilerini yeniden kurma çabaları hüsrana uğramıştır.

Netice itibariyle Ekim Devrimi, Somali'yi fiilen Soğuk Savaş'ın içine sokmuştur. Çünkü devrim ilk yıldönümünde Somali'de resmî olarak Bilimsel Sosyalizmi devlet ideolojisi olarak benimsemiştir. Bundan sonraki dönemlerde Sovyetler ile Somali ilişkiler çok yönlü ve olağanüstü bir ilişki hâline dönüşmüştür. Örneğin, 1974'te yapılan bir antlaşma neticesinde, Somali Sovyetler Birliği ile dostluk kuran ilk Afrika ülkesi olmuştur¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Ibid. 134

¹⁵⁶ Organization of African unity Secretariat, Addis Ababa, Resolutions adopted by the first ordinary session of the assembly of heads of state and government held in cairo, UAR, from 17 to 21 July 1964.

¹⁵⁷ Atlas Terry, *Cold War Rivals Sowed Seeds of Somalia Tragedy*, Chicagotribune

1970'lerin ortalarına bakıldığında ise Somali'nin, Doğu Bloku'ndan en çok ekonomik yardım alan Afrika ülkesi olduğu görülmektedir. Rejim, Sovyetlerin askerî ve ekonomik yardımlarından da yararlanmakta idi. Ayrıca, bu yardımların büyük kısmı Afrika'da varlığını devam ettiren sömürge karşıtı gruplara gidiyordu. Somali, Doğu ve Güney Afrika ülkelerinin bağımsızlığı için mücadele eden grupları barındırmaktadır. Sovyetlere, bu yardımları karşılığında üstler verilmiştir. Rus askerleri ve istihbarat birlikleri İtalyan kadroların yerlerini doldurmakta idi. 1977'de Somali-Etiyopya savaşında Sovyetler Etiyopya tarafını tutunca Somali devleti Sovyet uzmanlarının ülkeyi 48 saat içerisinde terk etmelerini istemiştir¹⁵⁸. O dönemde ülkede bulunan Sovyet teknik uzmanlarının sayısının aileleriyle birlikte 10.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Böylelikle, Somali'de dış politikasında bir dönem kapanmış yeni dönem başlamış oldu.

Somalililerin çoğunlukla yaşadığı Ogaden Bölgesini almak için Somali'nin Etiyopya'ya savaş ilan etmesiyle başlayan süreçte 1978 yılında, Soğuk Savaş Dönemi'nde, Somali Devleti üçüncü kez yer değiştirmiş oldu. Prensip olarak Sovyetler, Somali-Etiyopya arasındaki çatışmalara şiddetle karşı çıkmaktaydı. Ancak arabuluculuk etme çabaları başarısız olunca çatışan taraflarının bir tanesinin tarafını tutmak zorunda kalmıştır. Bu açıdan Sovyetler, Etiyopya'yı stratejik ve ideolojik amaçları doğrultusunda desteklemiştir. O dönemden itibaren Somali, tüm Sovyet askerî ve sivil uzmanlarını kovarak tekrar Batı Bloku'na kaymıştır. Bu sefer, geleneksel olarak Somali ile ilgilenen İtalya ve Britanya'nın yerini Amerika almıştır ve Sovyetlerin terk etmesiyle birlikte meydana gelen boşluğu doldurmuştur. Özetle, Somali'nin yapmış olduğu bu son yer değiştirme hareketi birbirine

<https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-1992-12-13-9204230505-story.html> (13.12.1992)

¹⁵⁸Darnton John , *Somalia expelling all Soviet advisers, halts use of bases*, The New York Times

<https://www.nytimes.com/1977/11/14/archives/somalia-expelling-all-soviet-advisers-halts-use-of-bases-cites.html> (14.11.1977)

bağlı olan iki sebepten dolayı meydana gelmiştir. Birincisi, Ogaden Savaşı; ikincisi, ekonomik gerilim. Böylece, Somali 1991'e kadar Amerika'nın etkisi alanında kalmıştır.

3.4.1 Ogaden Savaşı

1969 Ekim Devrimi'nin sunmuş olduğu vaatlerden biri tüm Somali bölgelerinin birleştirilmesi idi. Aslında bu vaat rejim açısından iç politikada toplumun önemli bir kısmı olan milliyetçi ve göçebelerin desteklerini almak için önem taşımaktaydı. Milliyetçiler, SYL'nin son hükümetinin topraklar konusunda Kenya ile bir antlaşma yaptığı için askeri darbeyi desteklemiş oldular. Onlara göre doğu Afrika'daki bütün Somali yerleşik bölgelerinin Somali'ye bağlı kalması gerekmektedir. Göçebelerin ise Etiyopya yönetimi altında yaşayan topluluklarla güçlü akrabalık ve aşiret bağları mevcuttu. Bu bağlamda rejim temel olarak bu grupların tam desteğini almak amacıyla teorik olarak bu hedefi devrimin ilkeleri arasına koymuştur. 1970'lerin ortalarında sosyalist rejim çok zor bir sorunla karşı karşıya gelmiştir. İç politikada ordu başta olmak üzere farklı toplumsal gruplar Etiyopya egemenliğindeki olan Ogaden Bölgesi'nin özgürleştirmesini talep etmekteydi. Uluslararası düzeyde ise, Sovyetler ve diğer müttefikleri güçlü bir şekilde Somali ve Etiyopya arasındaki farklılıkların barışçıl yollarla çözülmesi için baskı yapmaktaydılar. Üstelik Doğu Bloku, Somali ile Etiyopya arasındaki sınır çatışmasına ciddi bir şekilde karşı olduğunu açıklamıştır. Bu bakımdan, Afrika Boynuzu'nda herhangi bir savaşın patlak vermesini önlemek için çalışmaktaydılar.

Bu politika çerçevesinde Doğu Bloku'nda çatışan taraflara arabuluculuk yapmak için diplomatik bir girişim başlatıldı. Nihai hedef, savaşı engellemek ve devletlerarası sorunları barışçıl yollarla çözmek idi. Bu doğrultuda, Küba lideri Fidel Castro kendisini arabuluculuk komisyonu başkanı olarak ilan etmiştir. Castro, Mart 1977'de Mogadişu ve Addis Ababa'ya

kısa ziyaretlerde bulunmuştur¹⁵⁹. Devamında ise Somali, Etiyopya ve Güney Yemen cumhurbaşkanları arasında gizli bir toplantı düzenlenmiştir.

Fidel Castro savaşı önlemek için Etiyopya, Somali ve Halkların Demokratik Yemen Cumhuriyeti'ni (PDRY) içeren sosyalist bir konfederasyon kurulması önerisini sunmuştur¹⁶⁰. Bu radikal öneriye Eritre de özerk olarak katılacağını belirtmiştir. Hem Etiyopya hem de Somali Castro'nun önerilerini reddetmiştir. Etiyopya, Eritre'nin kendilerinin 14 eyaletinden biri olduğu için toprak bütünlüğü konusunu tartışmaya açacak herhangi bir düzenlemeyi kabul etmeyeceği hususunu ileri sürmüştür. Öte yandan Somali, öncelikle konfederasyonuna katılacak olan tüm bölgelerin kendi kendine yönetme hakkı verilmesini savunmuştur ve açıkçası, Ogaden Bölgesi ve Eritre'nin konfederasyona bağımsız olarak katılmasını istemiştir.

Somali Devleti'nin Ogaden Bölgesi'nin özgürleştirilmesi için Etiyopya'ya savaş ilan etme niyeti açıkça belli olunca 3-4 Nisan'da Mogadişu'yu ziyaret eden Sovyet Devlet Başkanı Nikolai Podgorny ikinci çözümün hamlesini yapmıştır. Podgorny bu kez savaş ilan etme konusunda Somali liderini uyarmıştır. Sosyalist Bloku'nun Somali ve Etiyopya arasındaki savaşı önlemeye yönelik bütün bu çabaları başarısız olduğunda, 1977 Temmuz'unda savaş başlamıştır¹⁶¹.

O dönemde hem Etiyopya hem de Somali, Sovyet askerî yardımına dayanmaktaydı. Bunun nedenle her iki ülke de Sovyetlerin silah yardımı olmadan yüksek düzeyde bir savaş

¹⁵⁹ Samuel Makinda, "SuperPowers in the 1977-78 Ogaden War", *Australian National University*, 1984 s. 3

¹⁶⁰ Ibid. 4

¹⁶¹ Yered Ephrem, *Ethiopian-Somali war over the ogaden region (1977-1978)*, Blackpast,

<https://www.blackpast.org/global-african-history/ethiopian-somali-war-over-ogaden-region-1977-1978/>

(21.03.2016)

yürütmek için zorlanabileceğinden Sovyet desteğini güvence altına alan ülkenin bu savaşı kazanacağı öngörülüyordu. Sovyetler ve Sosyalist Bloku ise Afrika Boynuzu'ndaki bu anlaşmazlığın savaşa dönüşmeden önlenmesi konusunda başarısız olduktan sonra çatışan tarafların birini seçmek zorunda kalmışlardır.

Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku ülkelerinin çoğu çeşitli nedenlerle Etiyopya'yı destekleme kararı almıştır. Bu sebeplerden birincisi Etiyopya rejiminin (DERG), Somali Siyad Bare rejimine kıyasla gerçek sosyalist rejim olarak görünmesiydi. DERG, bin yıllık feodal Habeş monarşine son vererek iktidara gelmişti. Bu yüzden siyasi ideoloji açısından DERG, Afrika'daki sosyalist partilerin sosyalist enternasyonal sempatisini kazanmayı çoktan başarmış bir parti konumundaydı. İkincisi, Sovyetler ve Küba'nın bir şekilde 1975 Angola Krizi'nde Afrika kıtası kamuoyunda güvenilirliğini kaybetmiş olmasıydı. Bu yüzden Sovyetler, Afrika ülkelerini geri kazanmak amacıyla bu sefer çoğu Afrika ülkesinin desteklediği tarafı tutmuştur. Üçüncüsü, Sovyetler ve Sosyalist Bloku ülkelerinin çoğunun şahsi olarak Siyyad Bare'ye uzun süre karşı çıkmasıdır. 1975'ten itibaren devrime önderlik etmek için daha sivil bir lider istiyorlardı. Bu, Fidel Castro'nun 1977 yılında sosyalist enternasyonal konferansta yaptığı konuşmada açıkça görülebilir. Bu konuşmada, Castro Afrika Boynuzu'ndaki savaş kampanyasından Somali liderinin şahsi olarak sorumlu olduğunu belirtmiştir. Castro, Siyad Bare milliyetçiliğinin yanlış bilinciyle birlikte sosyalist söylemler altında saklandığını gösteren bir lümen olduğunu vurgulamıştır. Etiyopya ile Somali arasındaki çatışmanın fiili arabulucusu gibi görünen Castro, Somali liderini suçlayarak toplumlara rekabet eden etnik gruplara bölme gibi emperyalist politikalara hizmet ettiği gibi büyük ithamlar da bulunmuştur.

Ogaden Savaşı'nın kesin başlangıç tarihi ile ilgili tüm bilgiler farklılık göstermekte. Çünkü WSLF (Batı Somali Kurtuluş Cephesi) gerilla cephesinin Somali Devleti

yardımlarıyla bölgede yıllar önce faaliyetlerine başladığı konusunda çoğu gözlemci hemfikirdir. Fakat tam başlangıç noktası tespit edilmemektedir. 1977'nin ortalarında WSLF cephesi, Etiyopya ordusuna karşı büyük saldırılar düzenlemeye başlamıştır. Tam o sıralarda Somali devleti Ogaden Bölgesi'ne düzenli birlik göndermeye başlamıştır¹⁶². Ancak o yılın haziran ayına kadar Somali ordusu o bölgede varlığını reddetmekteydi¹⁶³. Etiyopya ise Somali'nin kendisine karşı tam kapsamlı bir savaş yürütmesinden şikâyet etmekteydi. Bunun doğrultusunda Etiyopya, diğer Afrika ülkeleriyle temasa geçerek Somali'nin Afrika Birliği'nin 3. Maddesini ihlal ettiğini bildirmiştir. Bu madde, Afrika kıtasında sömürge sınırlarını değiştirmek için askerî güç kullanmayı yasaklamaktadır. Ayrıca, Kahire ve Arusha kararlarına dayanarak bu madde sömürge sınırlarına saygı göstermeyi de gerektirmektedir. Bu kısmen Avrupa sömürge devletlerinin çizmiş olduğu sınırlara meşruiyet kazandırmış devletlerarası bir yasa konumunda idi. Bu açıdan Etiyopya Afrika ülkelerinin sempatisini kazanmış oldu. Somali ise, o bölgedeki halklarının tarihsel olarak ona bağlı olduğunu savunmakta idi.

Somali ordusu teknik ve disiplin bakımından Etiyopya askeri kuvvetlerinden üstün olmasına rağmen, sayıları daha azdı¹⁶⁴. 1970'lerin başlarından itibaren, Sovyet askerî uzmanlarının yardımıyla Somali toplumu tümüyle militarize edildi. Militarizm, ordunun rezerv kapasitesini artırmayı ve toplumun herhangi bir savaşa hazır olmasını amaçlıyordu; devrimden sonra tüm devlet memurları, ortaokul mezunları top ve hafif silahların kullanımını öğrenmek için askerî bir kampa gönderildi. Askerlik için yeni yasa onaylanmıştı. H.Ingiris, savaştan önce, valilerin ve şehir başkanlarının çoğunun ordudan

¹⁶²Samuel Makinda, "SuperPowers in the 1977-78 Ogaden War", *Australian National University*, 1984 s.5

¹⁶³ Ibid, 6

¹⁶⁴ Gebru Tareke, "The Ethiopia-Somalia War of 1977 Revisited", *Boston University African Studies Centre*, 2000 s. 638

geldiğini gözlemekteydi. Yerel idarecilerin asker olması ise halkla sürekli temas kurarak devletin yayılmacı politikalarının propagandasını yapmasına katkı sağlamaktaydı. Böylece, ülke er ya da geç savaşa girmeye hazır hâle getirilmiştir.

Olayları kronolojik olarak özetlese; ilk başta WSLF, Somali Ulusal Ordusu ve popüler seferberlik grupları Etiyopya sınırını geçmişti. Bu birimler güçlü bir milliyetçilik ruhu ve tarihin doğru tarafında oldukları inancına sahipti. Etiyopya ordusunun bu birlikleri durdurması zorlaşmıştı. Böylelikle hızlı bir şekilde ilerlemişlerdi. Somali Ulusal Ordusu, savaştan 15 yıl önce kurulmuş olmasına rağmen, o dönemde kıtanın en iyi ordularından bir idi. Somali ordusunun üyelerinin çoğu devrimci gençlerden oluştuğu için iyi bir şekilde donatılmıştı. WSLF ise uzun süredir Etiyopya Devleti'ne karşı gerilla operasyonlarından muazzam savaş taktikleri kazanmış bir cephe idi.

Kenya'dan Cibuti'ye kadar Somalili toplumu da savaşı destekledi. Etiyopya egemenliği altındaki Somali topraklarını özgürleştirme amacıyla binlerce gönüllü genç, göçebeler ve çiftçiler savaşa katılmıştı¹⁶⁵. Somalililer farklı görüşleriyle, Ogaden Bölgesi'nin özgürleştirilmesinin Somalililerin ahlaki sorumluluğu olduğuna inanmaktaydı. O zamanlar Somali milliyetçiliği en yüksek zirvesine ulaştı. Kitleler Etiyopya'nın kontrolü altındaki toprakların, barış ya da güç kullanarak elde etme zorunluluğuna ikna edilmişti. Bu bağlamda Siyad Bare, Somali Devrimci Sosyalist Partisi'nin aşırı kanadından ve milliyetçilerden savaşa girmek konusunda özel olarak güçlü bir baskı altındaydı. Bu baskılar, Ogaden Bölgesi'nde yaşayanlarla güçlü aşiret bağları olan göçebelerden de gelmekteydi.

¹⁶⁵ Gebru Tareke, "The Ethiopia-Somalia War of 1977 Revisited", *Boston University African Studies*

Center, 2000 s. 641

O dönemde, Somali Devrimci Sosyalist Partisi de büyük bir çelişkiyle karşı karşıya gelmişti. Çünkü ilk başta tüm Somali topraklarını özgürleştirip büyük Somaliyi kuracağını söyleyen parti liderlerinin (Politbüro) kendisidir. Üstelik bunu devrimin ilkeleri arasına da koymuşlardı. Öte yandan savaşı önlemek için müzakereler yürütmeye başladılar. Sonunda SRSP savaşa girme kararı aldı. Siyad Bare ise bu defa ulusal bir kahraman olduğunu ispat etmek ve kitleler üzerindeki meşruiyetini yenilemek istemekteydi.

Etiyopya ise son yıllarda yükselişte olan bağımsız talepleri ile mücadele etmekteydi. Diğer ülkelerden saldırı gelebilmesini hesaba katmamıştır. Yılın ilk aylarında Sovyetler ve Afrika ülkeleri Siyad Bare'yi Etiyopya ile herhangi bir savaşa girmemeye ikna edeceklerine inanıyorlardı. Fakat daha sonra Ogaden meselesinde Siyad Bare rejiminin ciddi olduğunu farkına varmışlardı. Etiyopya'nın sosyoekonomik ve politik atmosferi ciddi bir şekilde kırılmıştı ve çare üretememekteydi. Merkez hükümetle çatışan etnik temelli birkaç silahlı cephe bulunmaktadır. Ogaden, Eritre ve Tigre gibi silahlı gruplar devlet ile savaşmaktaydı. Üstelik bu cepheler coğrafi olarak ülkenin her tarafına yayılmış durumdaydı.

Etiyopya devleti çok yönlü varoluşsal bir tehditle karşı karşıya gelmiştir. Somali'de yabancı bir istila, ülkeden ayrılmak isteyen birkaç isyan grubu ve ABD'den silah yardımı ve satış ambargosu. Dolayısıyla Etiyopya varlığını sürdürmek için bu çok cepheli saldırıya direnmekle birlikte bu zor tarihsel dönemi geçmesi gerekmektedir. DERG rejimi geleneksel silah sağlayıcısını ABD'yi tamamen kaybedince, SSCB desteğini güvence altına almak için ek çaba sarf etmiştir. Somali ordusu, manevi olarak yıpranmış ve yıllarca birçok cephede savaşan Etiyopya ordusuna kıyasla çok daha disiplinli ve güçlüydü. Bununla birlikte Etiyopya ordusu, bazı DERG liderlerinin Mengistu'ya karşı darbe düzenleyince 1976 başkentinde de savaşmıştı, bu da durumu negatif olarak etkilemiştir. Bütün bu faktörlere bakıldığında, Somali ordusu daha avantajlı görmektedir.

3.4.2 Ekonomik Durgunluk

19. yüzyılda sömürgecilikten itibaren Somali ekonomik olarak metropollere bağılıydı. 1960'lardaki Bağımsızlık Dönemi sırasında, özellikle İtalya ile olan ekonomik ve kültürel bağımlılık durumu çok değişmemiştir¹⁶⁶. Somali, o dönemde yalnızca siyasal bağımsızlık elde etmiştir. Ülkenin temel ekonomik kaynakları, İtalyan şirketlerinin elinde kalmaya devam etti¹⁶⁷. İtalyan şirketlerinin ülke ekonomisi üzerindeki mutlak kontrolü devrim ile sona erdirilmiştir. 1970'lerin başında devrimci rejim resmî olarak Bilimsel Sosyalizmi ilan ettiğini açıkladıktan sonra tüm fabrikaları, bankaları ve sigorta şirketlerini kamulaştırmaya başlamıştır¹⁶⁸. Bu uluslaştırma politikaları ile başlayan süreç İtalyan tüccarların ülke dışına kovulmasına kadar devam ettirilmiştir. İlk yıllarda Sovyetler yardımı ile ülkenin ekonomisi büyüme göstermiştir. Devlete ait firmalarda, özellikle üretim ve ticarete hızlı bir artış olmuştur. Ancak Ogaden Savaşı, orduya ayrılan büyük bütçe ve Sovyet ekonomik yardımına son verilmesi ve üst üste gelen sorunlar nedeniyle ekonomik durgunlukla sonuçlanmıştır.

Gelişmekte olan ülkelere benzer bir şekilde Somali ekonomisi, büyük ölçüde tarım sektörüne bağılıydı. Devrimin ardından en değerli ve verimli topraklar güçlü tarım şirketlerinin kontrolü altındaydı. Bu şirketler genel olarak fındık, muz ve pamuk gibi nakit mahsullerin üretimini tercih eden İtalyan tarımsal kapitalist işadamlarına aittir. Tarım ürünleri, ülkenin kuzey kısımlarına ulaşmadan önce İtalya ve diğer Avrupa pazarlarına ihraç ediliyordu. Somalili köylüler, alternatif geçim kaynaklarına sahip olmadıkları için İtalyan çiftliklerinde çok sınırlı ücretlerle çalışıyorlardı. Devrim ile tarlaların tamamen ulusallaştırılmasının yanında devlete ait çiftlikler de kurulmuştur. Bu muazzam kamu

¹⁶⁶ David D. Laiti, "The Political Economy of Military Rule in Somalia", *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 14, No. 3, 1976, s. 459

¹⁶⁷ Ibid, 459

¹⁶⁸ Ümit Kıvanç, *Afrika Boyununda Ne Oldu*, Metin dezimevi Baskısı s.41

çiftlikleri oldukça gelişmiştir. Başlangıçta iyi ücret ve sübvansiyonlarla köylüleri istihdam ediyordu. Rejim, bu hususta devrimin hedeflerine “refah devleti ve ahenk toplumu yaratma” vaadiyle insanları üretmeye teşvik eden kamu seferberlik birimlerine dayanıyordu. Zaman içerisinde çiftçiler bütün devrim vaatlerinin başarısız olduğunu ve rejimin baskıcı, totaliter hâle gelmeye başladığını fark ederek çiftlikleri terk etmeye başladılar. Bu tutum ülkenin tarımsal üretimini olumsuz yönde etkilemiştir. O sırada birçok köylü daha iyi bir yaşam ve iş bulmak umuduyla büyük şehirlere göç etmeye yöneldi.

Ekonomik büyümenin yavaşlamasına sebep olan bir başka husus ise 70’lerin ortalarında rejimin başlatılmış olduğu toplumun askerîleştirilmesi ve kişisel özgürlüklerin kısıtlanmasıdır. Bütün bunların neticesinde, 70’li yılların sonunda Somali tarım ürünlerinin üretimi azalmaya başlamıştır. Ek olarak 1977’deki savaşta binlerce tarımsal-pastoral tahıl üreticisinin savaşa gönüllü olarak katılması da tarım sektörüne zarar vermiştir. Bu, özellikle Somali savaşını kaybettiğinde çiftçilerin ölümüne, yaralanmasına ve psikolojik hasarına neden olmuştur. Başka bir diğer önemli faktör ise, 70’li yılların sosyalist politikaları çerçevesinde tarımsal ürünlerin ticarileştirilmesinin kısıtlanmasıdır. Hükümet, tarımsal ürünler üzerinde fiyat kontrolü politikalarını benimsemiştir. Bu kendi kendine yeterlilik hedefine ulaşmak amacıyla yapılmış bir politika idi.

Geleneksel olarak Somali tarım sektörü iki ayrı daldan oluşuyor¹⁶⁹; birincisi güneybatı ve kuzeybatıda bulunmakta olan köylü egemenliğinde tahıl üreten bölgelerdir. Diğeri ise işletmelerin hâkim olduğu ihracata yönelik meyve ve nakit mahsuller üreten bölgelerdir. Devrimci Sosyalist Partisi, Sovyetlerin desteğiyle birinci dalı sübvansiyonla desteklemek amacıyla ikinci dal ile savaşarak kısmen yıkmıştır. Fakat Sovyetler’in Somali’den çekilmesinden

¹⁶⁹ Abdi Ismail Samatar, “Somalia’s Post-Conflict Economy: A Political Economy Approach”, *Bildhaan Vol. 7* s. 136

sonra ekonomik desteklerini de sonlandırınca bütün tarımsal ürünlerin üretiminde düşüş görülmüştür. Böylece, tarım sektörü diğer sektörlerden daha fazla etkilenmiştir. Son olarak çevre felaketlerine maruz kalan Somali, 1974 ile 1981 arasında üst üste üç kuraklık yaşamış ve bu durum olumsuz iklim koşullarına ve yağmur mevsimlerinde yağışsızlığa neden oldu. Bu nedenle tahıl, muz, pamuk ve şeker üretimi tüm bu sorunların sonucunda bozulmuştur.

İhracatın çok önemli bir kısmını oluşturan hayvancılık sektörü de tarım sektörünününe benzer bir şekilde bozulmuştur. Kısacası, savaştan sonraki dönemde bu sektörle karşı karşıya kalan engellere bakıldığında 70'lerin sonunda orta ve kuzeydoğu bölgelerine isabet eden kuraklıklar ülkedeki hayvancılık kaynağının kısmen çökmesine neden oldu. Milyonlarca koyun, deve ve inek ölmüş ya da değer kaybetmiştir. Bunun neticesinde, ülkenin güney kısımlarına doğru yaklaşık 300.000 kişi yerinden edilmiştir¹⁷⁰. Bu topluluklar çoğunlukla hayvanlarını kaybeden göçmenlerdi. Göçmen topluluklar Mogadişu'da banliyölere yerleşmişlerdi. Bu da başkentte derin demografik ve yeni ekonomik sorunlara neden olmuştur. Şehirlerde İşsizlik, şiddet ve suç oranları artmıştır. Hayvancılık sektörünün çökmesiyle ona bağlı olan birçok fabrika da zarar görmüştür. Örneğin, Kismayo Et Fabrikası et tedariki eksikliği nedeniyle tamamen çalışır vaziyette yılın sadece dört ayı açık kalabilmiştir¹⁷¹.

Somali hayvancılığının %90'ı, özellikle hac (Haj) sezonunda Körfez ülkelerine ihracat yapılmasından dolayı bu ülkelerdeki herhangi bir ekonomik krizin doğrudan Somali ekonomisine etki etmektedir. Bunun için uluslararası düzeyde de 80'li yılların ortalarında,

¹⁷⁰ Gray, Albert L. Jr, "The Economy of the Somali Democratic Republic in the 1980s", *Ufahamu: A Journal of African Studies*, 17(2), 1989. s.123

¹⁷¹ Petter T. Leeson, "Better of Stateless: Somalia before and After Government Collapse", *Journal of Comparative Economics*, Vol. 35, 2007 s.693

petrol fiyatların düşmesi nedeniyle hayvan piyasalarında yeni bir sorun yaşanmıştır. Bu nedenle Somali hayvan ve et ihracatında düşüş görülmüştür¹⁷².

Tüm bu ekonomik krizler Somalililerin Sosyalist politikaları terk etmesine ve ekonomik yardım sağlamak için Batı'ya açılmasına neden oldu. Sonunda, 1981 yılında Somali, IMF ile mali anlaşma imzaladı ve sonrasında yapısal düzenlemeye gitti.

¹⁷² Ibid, 134

SONUÇ

20. yüzyılın ortalarında sosyalizmi en çok duyarlı kılan bölgelerden biri Afrika kıtasıdır. Afrika kendisine özgün bir tarihsel süreçten geçmiştir. Köle ticareti, sömürgecilik ve kapitalizm. Bütün bunlar kıtada sosyalizmin doğuşuna katkıda bulunmuştur. Afrika sosyalizmi ne Sovyet proleteriyasına ne de Avrupa sosyalizmine benzemektedir. Afrika sosyalizmi 19. yüzyılın sonlarında Afrika'nın karmaşık ortamının bir ürünü olarak ortaya çıkmasıyla birlikte kendine özgü bir karaktere sahiptir. Afrika sosyalizmi, Avrupa'da olduğu gibi yalnızca ekonomik eşitlik ve siyasi katılımı arayan bir siyasi ideoloji değildir. Sosyo-kültürel derinliğe sahip olan bir harekettir. Bu perspektiften bakıldığında Afrika sosyalistleri, Avrupalı sömürgeci, özürsüz aydınların kavramsallaştırdığı bazı klişeleri de kırmaya çalışmış; tembellik, entelektüel yetersizlik gibi saptamalar gibi yaklaşımlara karşı çıkmışlardır.

Bu doğrultuda iki yerli Afrika sosyalizmi anlayışı ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, Nyerere'nin "Ujamaa" anlayışıdır. Nyerere, geleneksel Afrika toplumunun politik, ekonomik ve kültürel yapısını analiz etmiştir. Sömürge öncesi Afrika toplumunun ortak servet, çalışkanlık ve sınıfsızlık ile karakterize olduğunu ileri sürmüştür. Sömürgeciliğin yeni ekonomik yapılarını geliştirerek geleneksel toplumun değerlerini ve geleneklerini tahrip ettiğini savunuyor. Nyerere, sömürge öncesindeki dönemde topluma ait olan "arazinin" sömürge devleti tarafından özelleştirildiğini ve küçük bir zümreye devredildiğini iddia etmektedir. Devlet kasıtlı olarak verimli toprakları beyazlara vermiştir. Dolayısıyla yerlilerin (siyahiler) ortaya çıkan yeni düzene katılımı, ekonomik sistemden dışlanması yoluyla devlet tarafından tasarlanmıştır. Bu durum Afrika'daki yoksulluk, cehalet ve bilinçsizliğin temel kaynağıdır.

Afrika sosyalizminin ikinci yorumunu ise Leopold Sedar Senghor yapmıştır. Senghor “Negritude” kavramıyla kapsamlı bir şekilde Afrika sosyalizmini tarif etmiştir. Senghor’un Negritude kavramı Afrika kimliğini yeniden tanımlanmıştır. Ona göre “Negritude” akıl yürütme ve duygusal kapasiteye sahip olmaktır. Bireyi otantik olarak Afrikalı yapan şey bu iki niteliği taşımaktır. Senghor, yıkılmış Afrika şahsiyetini yeniden inşa etmek için güçlü bir temel oluşturmaya çalışmıştır. Sömürgeciliğinin yalnızca Afrika sosyal gelişimini engellemediğini, bütün Afrikalıların kültürünü silmeye çalıştığına inanıyordu. Bu bağlamda, Afrika Kıtası’nın devletler inşa etmeden önce birey ve ulus oluşturması gerekmektedir.

Bu perspektiften bakıldığında Afrika sosyalizmi, özerklik, eşitlik ve siyah insanın hüviyetini arayan düzeltici politik, ekonomik ve sosyo-kültürel bir ideolojidir ve bütün kıtanın sömürge yönetimimin altında olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır. Teorik olarak, Afrika Sosyalizmi, Marksizm ve eski Afrika toplulukçu kültürünün birleşimidir. Asıl amacı, sömürge sonrasında Beyazların sınıfsal üstünlüğünün ortadan kalktığı, adil bir toplum oluşturulmasıdır. Çünkü o dönemde koloniler, ekonomik kaynakları küçük zümreden oluşan “çoğunlukla Avrupa kökenli yerleşimcilerinin” elinde idi. Her kolonide verimli topraklar, madden alanları ve hizmet sektörü beyaz kapitalist sınıflar tarafından kontrol edilmekte idi. Afrikalılar ise patates veya tropik tarlalarda ya da madden alanlarında ücretli işçi olarak çalışmaktaydılar. Sömürge devleti, geleneksel Afrika ekonomisini gerekli gıda mahsullerini üretmekten çok kahve, tütün ve pamuk gibi nakit mahsullere dayalı ürünleri üretir hâle dönüştürmüştür. Bu dönüşüm süreci de Afrikalılara zarar vermişti.

Bir yüzyıl süren uzun bir mücadele sonrasında, 20. yüzyılın ortalarındaki bağımsızlık ile sömürgecilik sona ermiştir. Bu süreç Afrika siyasetinin olgunlaşmasının yanı sıra bilinç ve

Afrika aklının açılışına katkıda bulunmuştur. Afrika sosyalizmi, hem entelektüel hem de pratik olarak sömürgecilik karşıtı olan en sert ideolojilerinden biri olarak kalmıştır. Kıtadaki en fazla sömürge karşıtı hareketler bir şekilde sosyalizmle ilişkilendirildi. Bu bağımsızlığın ardından, sosyalist hareketler ve silahlı cepheler siyasi partilere dönüşünce Afrika sosyalizmi yükseliş göstermiştir. Bu partiler çoğunlukla seçimlerle iktidara geldiler. 1960-1980 arasında Afrika Kıtası'nda otuz ülkenin hükümetleri kendilerini bir şekilde sosyalizmle tanımlamaktaydılar.

Soğuk Savaş sonrası Afrika çalışmalarında Afrika sosyalizmi üzerinde, kıtadaki diğer siyasi ideolojiler kadar çalışılmamaktadır. Mevcut Literatürde Afrika sosyalizmi, otoriterlik, yolsuzluk ve kamunun yanlış yönetilmesiyle özdeşleştirilen bir ideoloji olarak eksik yorumlanmaktadır. 80'li yılların sonlarında Afrika sosyalist rejimlerinin çoğu sosyalist politikalar ve ekonomik kalkınma konusunda kısmen başarısız olmuştur. Dolayısıyla kıtadaki sosyalist partiler tarafından yönetilen ülkeler ekonomik durgunluk yaşamıştır. Bunun sonucu olarak sosyalist partiler IMF, Dünya Bankası ve diğer Batılı kurumlardan sermaye aramaya başlamışlardı. Genel olarak bu kurumlar ulusal programları finanse etmek için Afrikalıların üzerine belirli koşullar getirmiştir. Önkoşullarda çok partili demokrasiye geçiş yapılması, piyasaların yeterince açılması ve finansal uyum gibi koşullar yer alıyordu. O dönemden itibaren Afrika ülkeleri dış yatırımları kendilerine çekmek için ekonomik ve politik sistemlerini yeniden düzenlemeye başlamışlardır.

Bu araştırma ile kıtanın son iki yüzyılda geçirdiği tarihsel süreci bütünsel olarak değerlendirmeye çalışılmıştır. Araştırma Afrika sosyalizminin kıtada devrimci bir düzeltici hareket olarak ortaya çıktığını savunmaktadır. Afrika'da sosyalizm, sömürgecilikle boğuşan Afrika'ya çok boyutlu özerklik sözü vermiştir; siyasette bağımsızlık, ekonomide üretim ve

sosyo-kültürel özerklik. Afrikalı sosyalistlerin bu ideallere ulaşmak için yaklaşımlarının farklı olduğunu da hatırlatmakta fayda vardır. Bu tartışmadan ve farklı ideolojik duruşlardan Afrikalılar farklı yorumlar çıkıyor. Bu parçalanmanın neticesinde kıtada yeni solculuk ortaya çıkmıştır.

Afrika sosyalizminin kıtadaki devlet inşasına katkılarını anlamak için 1969'da Somali Devrimi'ni örnek olay olarak kullandım. Bu devrim incelendiğinde, Afrika'daki radikal sosyalist akımlardan birini temsil ettiği görülmektedir. Somali Devrimi, ülkenin politik, ekonomik ve sosyal normlarını çok sınırlı bir süre içerisinde yeniden biçimlendirdi. Araştırmada, ülkenin devrim öncesi sosyo-ekonomik ve politik yapılarının incelenerek devrimin sebebini ve sonucunu birbirine bağlamaya çalışılmıştır.

İlk on yılda Somali devrimci rejimi, devrim ilkelerine tam olarak uymaya çalışmıştır; Ulusallaşma, Kendine Yardım, Bilimsel Sosyalizm ve Somali davasına çare bulmak gibi konulara yoğunlaşmıştır. Bu belirli sürede Somali sosyalist rejimi, ekonomide kalkınma ve toplumda dönüşümü başarmıştır. Buna karşın siyasette demokrasiye dönüş vaat etmesine rağmen dikta tek parti devlet modeli yaratmıştır.

Somali, 1950'de vesayet sistemi kurulmasından itibaren karma bir siyasi model uygulamıştır. Dolayısıyla diğer Afrika ülkeler ile kıyasla demokrasiye geçiş için gerekli kurumlara sahip olmuştur. Somali, Temmuz 1960'ta, vesayet sistemi sona erdiğinde Britanya İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını benzer bir şekilde kazanan Britanya himayesi ile birleşmiştir. İki bölge parlamenter demokrasiye sahip olan Somali Cumhuriyeti'ni kurmuştur. İlk parlamento, sırasıyla 31:90 Kuzey ve Güney Bölgesel Parlamentolarını birleştirerek millet meclisi olmuştur. İki bölgenin birleşik parlamentosu hemen birleşmenin

tüm yasal şartlarını yerine getirmiştir. Birleşme yasası imzalayıp ulusun liderlerini seçme süreci tamamlanmıştır. 1960 yılında iki Somalili bölgenin birleşmesinden sonra diğer Somali bölgelerini de katılabilmesi için ülke yasaları ve devlet sembolleri açıkça belirtilmiştir.

Bu dönemdeki devlet politikası çok parçadan oluşan ve sömürge güçleri tarafından parçalanan Somalililerin tek bir egemen devlet altında toplanmasına yönelik bir politika idi. 1960 yılında iki bölgenin birleşmesi de bu çabalara ilham vermiştir. Ancak yeni kurulmuş devletin sosyo-ekonomik ve politik gerçeklerinin neticesinde Somalililerin birleştirme politikası başarısız olmuştur. Ülke bağımsızlığını siyasi olarak güvence altına almasına rağmen, henüz Metropol ile ekonomik olarak bağlı idi.

1960'lı yıllarda Somali'de ekonominin yanı sıra bürokrasi, yönetim modeli, toprak yasası ve sosyal politikalarda da ciddi sorunlar mevcuttu. Sivil hükümetler bu sorunlara çözüm bulma konusunda başarısız olmuşlardır. Dolayısıyla 1969 yılındaki devrim ile mevcut sorunlar çözülmeye çalışılmıştır. Devrimciler, devrim ilkeleri çerçevesinde çalışarak hızlı bir şekilde devlette ve toplumda radikal değişiklikler yapmayı hedeflemiştir. Devlet ideolojisini bilimsel sosyalizm olarak ilan etmişlerdir.

Devlet kurumlarında ve bürokraside ciddi değişiklikler yapılmıştır. Somali iki farklı bölgenin birleşmesinden doğan bir devletti. Dolayısıyla devlet kurumları da ikili yapıya sahipti. Bürokrasiyi ise farklı sömürge devletlerinin geleneği ve yasaları altında eğitilmiş kadrolar oluşturmaktaydı. Sivil hükümetler, bu iki bölgenin bütünleşmesi ve birbiriyle uyum sağlaması için bazı reformlar denemiştir.

Bu reformların en önemlisini bağımsızlıktan hemen sonra SYL hükümeti yapmıştır. Birinci parlamentoda SYL çoğunluğu kazanmasına rağmen Başbakan Abdirashid, millî

hükümet kurmayı tercih etmiştir. Bütün mevcut siyasi partilere kabinede bakanlık verilmiştir. Amaç, farklı sömürge geçmişine sahip olan iki bölgenin entegrasyon çalışmalarının hızlandırılmasıydı. SYL'nin bu net uyum politikasına rağmen birkaç engel ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar Somali'de devlet inşa etme konusunda büyük izler bırakmıştır. Esasen bakıldığında bu sorunların çoğu siyasetten ziyade daha çok resmî dil, kültür, idare, hukuk sistemi farklılıklarından kaynaklanmakta idi. Örneğin güneyde yani başkent olduğu bölgede 1886 yılında İtalya sömürge devletinin kurulmasından itibaren resmî dil olarak İtalyanca kullanılıyorken kuzeyde resmî dil olarak İngilizce kullanılmıştır. Bu bürokraside iletişim sorunu yaratmıştır. Kuzey ve güneydeki farklı devlet daireleri arasındaki günlük bürokratik işlevlerin yürütülmesi konusunda zorlanılmıştır. Bu yüzden hükümet, İtalyan belgelerini İngilizceye veya İngiliz belgelerini İtalyancaya çevirmek için her bakanlığa bir tercüman atamak zorunda kalmıştır. Bu maliyet ve zaman gerektiren bir uygulama olmasının yanı sıra bürokrasiyi işlevsiz hâle getirmiştir.

Devrim ise bu sorunun hızlı bir şekilde çözülmesi için merkezleşmiş üniter devlet modelini inşa etmeye çalışmıştır. Dolayısıyla dil, kültür ve yasalar bir olması gerekmektedir. Bütün bunların gerçekleştirilmesi için sömürge dilleri yerine Somali dilinin yazılması teklif edilmiştir. 1972 yılında Somali dilinin yeni alfabesi sunulmuştur. Yeni alfabe hemen yürürlüğe girmiştir. O dönemden itibaren Somali dili, Avrupa dillerinin yerine geçerek resmî dil olmuştur. Dilin yaygınlaştırılması amacıyla öncelikle öğretmenler ve eğitimciler sonra devlet çalışanlarına zorunlu olarak mesaiden sonra bu dil öğretilmiştir. Bazı meslek gruplarına ve normal vatandaşlara ise akşam saatlerinde öğrenme fırsatı verilmiştir. Her mahallede yeni alfabenin öğretilmesi için bir merkez kurulmuştur. Sonraki yıllarda ise devlet okullarında buna yönelik resmî olarak eğitim öğretim verilmiştir. Böylece bir merkezleşme ve kültürel uyum sorunu hızlı bir şekilde çözülmüştür.

Dil meselesi çözüldükten sonra bürokraside yeniden yapılandırma ve reformlar yapılmıştır. Somali'de modern kamu hizmeti, 19. yüzyılın sonlarında sömürge devletinin kurulmasıyla başlamıştır. Bu hizmet genel olarak idari, askerî, adli ve akademik olmak üzere dört farklı ana grupta sınıflandırılabilir. Bağımsızlığın ve devletin 9 yıllık sürecinde bürokrasi, iki bölge arasındaki bütünleşmeyi engellemiştir. Kadroların koordinasyon mekanizmasının zayıf olmasından dolayı aynı bakanlıkta çalışmakta olan kadrolar bile zorlukla işlerini yürütmekte idi. Bunun nedeni ise kültürel ve dilsel engellerden kaynaklanmakta idi. Aynı zamanda İngiliz ve İtalyan kamu hizmetlerinin geleneklerinden kaynaklanan sorunlar da mevcuttu. Bundan dolayı bürokraside uyum sağlamak çok zor olmuştur. Devrimci rejim, bu sorunu aşmak için ulusal bir dil benimseyi hedeflemiştir. Ayrıca YDK (Yüksek Devrim konseyi), bürokraside yolsuzluk ve asılsızlıkla ilişkili militarist bir disiplin yaratmıştır. İlk yıllarında yanlış tahammül edilmeyen bir yaklaşım takip edilmiştir. Bir yanlışlık bir hayata mal olabilirdi. Ceza ve ödül sistemi oldukça aşırı bir yaklaşım içindeydi. YDK'nin yapmış olduğu bir başka reform ise alım sistemini değiştirmektir. Kamu görevlileri, aşiret ve bölgesel üslerden ziyade liyakate dayalı ya da onların sıklıkla kullandığı terimle (meritokrasi) hâle getirilmiştir. Sivil hükümet döneminde bürokratik pozisyonların siyasi destek olmadan elde edilmesi hayal gibi görünmekte idi. Politikacıların işe alım sürecinde özellikle de üst düzey bürokratların atanması üzerinde siyasetin etkisi çok büyüktü.

Somali Devrimi, devlet sisteminde ve idari sistemde önemli bir dönüşüm gerçekleştirmiştir. Devrim, mevcut tüm devlet kurumlarını ya kaldırmış ya da yeniden yapılandırmıştır. Anayasa, millet meclisi, başkanlık, kabine ve ilgili tüm kurumların yerine devrimin hedeflerine hizmet edebilecek yeni kurumlar inşa edilmiştir. Ulusal meclisin kanun

yapma rolü, polis ve silahlı kuvvetler mensuplarının 25 üye ile oluşturduğu Yüksek Devrimci Konsey tarafından üstlenilmiştir. Siyad Barre'nın liderliğindeki YDK, ulusun liderliğinden sorumlu siyasi ve kanun koyucu organ olarak devleti yönlendirmeyi sürdürmüştür. Buna paralel olarak gündelik hükümet operasyonlarından sorumlu olan devlet sekreterleri mevcuttu. Kabine sorumluluklarını devralan bu sekreterler, on dört üyeden oluşuyordu ve çoğunlukla siviller tarafından temsil ediliyordu. Bu grup çoğunlukla, sivil hükümetlere şiddetle karşı çıkan enerjik eğitimli gençlerdi. İdeolojik olarak devrimcilerin ve ordunun ilan ettiği bir geçiş döneminden sonra demokratik rejimin canlanmasını isteyen, ilerici sosyalistler ya da teknokratlardı. Her iki grup da ordunun devrimdeki liderlik rolüne karşı olduklarını ifade etmekteydiler. İlerici sosyalistler, YDK'yi genişleterek Sovyet tarzı bir parti devletinin dönüştürülmesini savunmaktaydılar. Diğer grup ise çoğulcu demokrasinin restore edilmesi gerektiğini düşünüyordu. Dolayısıyla her ikisi de geçiş dönemine katılmayı önemli bir fırsat olarak değerlendirmişlerdi.

Benzer bir şekilde devrim, ülkenin kamu yönetimini ve yerel yönetimini de yeniden yapılandırmıştır. Tarihsel olarak Somali'nin kamu yönetim sistemi, sömürge devletinin varisi olduğu için Avrupa sömürge devletlerinin özelliklerini taşımakta idi. Güneyde İtalyan devlet kamu düzeninin bütün gelenekleri ve kuralları taşınmakta iken kuzeyde İngiliz kamu sistemi sürdürülmekte idi. Bu ikili sömürge geçmişi, ülkedeki yönetim sistemini zorlaştırıyordu. Devrimciler, ülkenin birleşik yönetim sistemine geçmesine dair uzun tartışmaları bitirmek amacıyla kararlı bir şekilde bu sorunu çözmeye çalışmışlardır.

Merkezî bir sisteme geçmek için yeni kurumlar kurulmuştur. Örnek olarak yargı sisteminde devrim karşıtı olan muhalefet partilerini ve kişileri araştırmaktan sorumlu bir ulusal güvenlik mahkemesi oluşturulmuştur. Benzer bir şekilde orduda yeni birlikler

meydana getirilmiştir. Burada en alakalı olan, devrim muhafızları olabilir. Benzer şekilde yerel yönetim yasaları ve devrime uygun yeni yasalar çıkarıldı.

Bu kanunların en önemlisi 1972'de çıkarılan yerel yönetim yasasıdır. Bu yasaya göre sömürge dönemine kadar yerel halk tarafından seçilen ilçe ve kasaba düzeyindeki yerel meclisler rafa kaldırılıp bunların yerine YDK tarafından atanan belediye meclisleri konulmuştur.

Bu, YDK rejiminin totaliter tarzını işaretleyen ilk davranışı idi. Toplumun demokratik geleneği ile ilgili her konu savaşıarak totaliter bir tavır almıştır. Devrimcilere göre bütün bunlar, sömürgecilikten kalmış ve toplumun gerçeklerini yansıtmayan sahte bir demokrasiydi. Yeni konseyler ise devrimin yerel düzeyde yayılmasından sorumluydu. Bölgesel valiler ise asker veya sosyalist olan yeni valiler ile değiştirildi. Yeni yerel yöneticiler de enerjikti, kitleleri devrimin hedeflerine göre örgütleyebilen ve yönlendirebilen kadrolardan oluşmaktaydı. Toplumun daha aktif bir şekilde devrimin ilkelerine göre örgütlenmesi için ilçelerin ve Bilişim Bakanlığının emrinde olan birkaç rehberlik merkezi, tiyatro ve müzik grubu kurulmuştur. Bu müesseseler toplumu dönüştürmek ve örgütlü hâle getirmekten sorumlulardı.

İdari sistemin yeniden yapılandırılması ülkedeki kamu yönetimini her yönden etkilemiştir. YDK, yönetimde merkezîleşmenin önündeki bütün engelleri ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Aşiret ve bölgeselcilik gibi geleneksel yetkilere sahip kurumlara savaşa açmıştır. 1974 yılında YDK, bir kararla bölge ve ilçe sayılarını artırmıştır. Sivil yönetim döneminde sekiz bölgeyi ve kırk yedi ilçeyi parçalayarak on beş bölge ve yetmiş sekiz ilçe oluşturmuştur. Yeni bölgeler ve ilçeler geleneksel aşiret sınırlarını aşacak şekilde tasarlanmıştır. Bu yasada bazı bölgeler aile veya aşiret isimleri hariç tutularak yeniden

adlandırılmıştır. Kalıcı soy sadakatlerini ortadan kaldırmak amacıyla yerleşim yerine (degmo), temel birleşme birimine ve tanımlamaya vurgu yapıldı. YDK, aynı yerleşimdeki toplulukların kendilerini aşiret yerine o yere göre tanımlamaları için onları teşvik etmiştir.

Somali Devrimi'nin özü ise toplumun dönüşümünü gerçekleştirmektir. Daha önce belirtildiği gibi Somali'nin eski sosyal yapısı, sömürge devletinin kurulmasıyla kısmen imha edilmiştir. Bu geleneksel toplumun varisi ise sömürge devletinin döneminde ve sömürge sonrasında meydana gelen karma bir toplum olmuştur. Bu, ne geleneksel ne de tam modern bir toplum türüdür. Modern toplumun önemli özelliklerine sahip olmasına rağmen geleneksel toplumun bazı özelliklerini de taşımaktadır. Şehirlerde yaşayan, fabrikalarda çalışan ve önemli sayıda eğitilmiş insana sahip bir toplumdur. Fakat toplumsal ilişkilerin temeli soy sistemine dayanmaktadır. Bu soy sistemi özellikle evlilik, ticaret ve işe alım gibi önemli konularda yönlendirici olmuştur. 1960'ların ortalarında, sivil hükümetlerin son dönemlerinde akrabalık ve bölgeye dayalı kayırma ve nepotizm yeniden canlandırılmıştır. Bürokraside aşiretin yer almasıyla nepotizm zirveye ulaşmıştır.

Devrim, bu sosyal sistemi tamamen yıkmaya çalışmıştır. Bu politika oldukça başarılı olmuştur. Bu bağlamda devrimciler, ülkenin sömürge mirasına son vermek için kapsamlı programlar başlattılar. Programlar devrimci ilkeler doğrultusunda oluşturuldu. Bu programlar çerçevesinde idari sistemi, eğitimi, ekonomiyi ve toprak yasalarını tamamen değiştirmek için radikal politikalar uygulanmıştır. Bu değişiklikler topluma da yansımıştır. Toplumun yarı geleneksel olarak daha modern, bilinçli ve üretken hâle getirilmesi amaçlanmaktaydı.

Bakıldığında ülke, devrimden önce sosyal olarak önemli ölçüde dönüşüme uğramıştır. Bağımsızlıktan sonra ise kamusal yaşam gelişmiş, kentleşme önemli ölçüde artış göstermiştir. Kırsal nüfusun çoğu başkent Mogadişu'ya göç etmiştir. Kuzeyliler de başkente taşınmaya başlamışlardır. O dönemde Somali edebiyatı yeni özellikler kazanmaya başlamıştır. Somali edebiyatında hiciv kullanılmasına aşina olunmayan oyunlar ve şarkılar, hükümeti eleştirmek için güçlü bir araç olarak ortaya konmaya başlamıştır. Benzer bir şekilde o dönemde mevcut sosyoekonomik ve politik hayatı eleştirmek için muazzam şiirler ve romanlar yazılmıştı. Bazı edebiyatçılar, Afrika kıtasındaki sömürgecilik ve emperyalizm ile alay etmek için çok ileri gitmişlerdi. Sömürge sonrası Afrika edebiyatının bir parçası olarak Somali şairleri, oyun yazarları ve romancılarının hepsi sosyal dönüşüm ihtiyacına yönelik yapıcı çalışmalar yapmışlardı. Bu bozulmaya rağmen rejim, temel olarak ifade özgürlüğüne dokunmamıştır. Somali ile ilgilenen bazı sosyal bilimciler, o dönemde ülkede bulunan politik bilinç, sosyal açıklık ve sosyalizmin büyümesinin bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir. Normalde gelişmekte olan ülkelerde bu tür özgürlüklerin hep kısıtlanması söz konusudur.

Somali Devrimi, toplumun değişimini hızlandırarak sosyalist bir toplum oluşturma çabası içerisinde olmuştur. Devrim, sivil hükümet döneminde kaybedilen ulusal kimliği yeniden inşa etmeye çalışmıştır. Son yıllarda toplum, bölge ve aşirete dayalı alt kimlikleri temsil eden çelişkili gruplar hâline getirilmiştir. YDK, parçalanmış toplumun bir üst kimlik altında toplanması gerektiğini açıklamıştır. Bunun doğrultusunda toplumu Somalilileştirmeye yoğunlaşmıştır. Artık toplumu Somali (Somalinimo) olmaya yönlendirmiştir. Bu ulusal kimliği güçlendirerek diğer tüm kimlikleri silmeye çalışmıştır. Somalililer, devlet kuruluşundan önce millet olmayı başarabilen nadir Afrika toplumlarındandır. Bu sömürge sonrası Afrika'sında münferit bir örnek olarak

değerlendirilebilir. Ancak 1960'ların sonlarında ulusal kimlik, sosyoekonomik ve politik zorluklar neticesinde bozulmaya başlamıştır. Ekonomik sorunlara Ekonomikten kaynaklanan sorunlara bakıldığında serveti adil bir şekilde dağılmadığını görmekteyiz. Zenginlik birikimi, tarım ve bankacılık sektöründe İtalyan şirketlerinin çoğunluğu ya da politikacılarla iyi ilişkiler sürdüren Somali kökenli iş adamların elinde geçmiştir. Benzer şekilde, siyasal sisteminde de toplumun iktidar üzerindeki çatışmalı bölgesel ve aşiretlere bölünmesine de olumsuz katkı yapmıştır. Aşiret üzerinde siyaset yapma alışkanlığı, 60'ların sonlarında moda haline gelmiştir. Kitlesele ulusal partiler dâhil olmak üzere bütün siyasal partileri aşiretler altında veya aşiretler egemen olduğu partilere dönüşmüştür. Zaman içerisinde bu bir geleneğe dönüşmüştür. Politikadaki aşiretçilik ve bölgeselcilik geleneği, belirli aşiretlerin veya grupların kültürü olarak algılanan bir dizi parti sloganı ve politikasına dönüşmüştür. Partilerin ve politikacıların ulusal veya yerel seçimlerdeki ittifakı da aşiret veya bölgesel ittifaklar olarak algılanmıştır. Toplumdaki tüm bu çatlakları iyileştirmek için, YDK sağlam ekonomik ve politik sistemden kurtulmaya çalışmıştır. Öte yandan Devrimin liderleri kitleleri temsil eden ve toplumdaki gelen, hiçbir aşirete bağlılığı olmayan, hiçbir serveti olmayan kişiler oldukları tasvir edildi. Ordudan gelmeleri de bir avantajlı etken olmuştur. Çünkü ordu, devrimden önce kapsayıcılığını ve tarafsızlığını koruyan nadir kurumlardan biri olarak bilinirdi.

Devrimciler, fazla sayıda insana ulaşmak için yoğun bir şekilde iletişim araçlarını kullanarak propagandalarını kitlelere iletmeyi başarabilmiştir. Tüm medya kuruluşları, televizyonlar ve radyolar dâhil olmak üzere devrimin hedeflerini sürekli olarak yayın yapardı. Kırsal alanlarda modern medya araçları yerine sözlü edebiyat kullanılmıştır. Bu geleneksel araçlar göçebe ve köylüleri organize etmek için kullanıldı. Toplumu örgütlemek ve atomik topluma dönüştürmek için, YDK klasik sosyalist söylemleri de kullanarak ortak

bir düşman yaratmaya çalışmıştır. Emperyalizm, sömürge güçleri, dışarıdan ve içeriden hainler sürekli olarak ifade edilmekte idi. İçeridekileri, devrim karşıtı güçler temsil ediyordu. Devrimcilere göre bu kategori kendi görüşlerine uyumayan herkesi kapsıyordu. Özel olarak da eski siyasi partiler, aşiretler ile bağı olan politikacılar, aşiret sistemi, geleneksel ve dinî liderleri, bazı tüccarlar, iş adamları başta olmak üzere geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu, halkın karşısında ortak bir düşman olarak tasvir edilmiştir. Bu propagandalar ileri düzeyde kitlelere ortak bir görüş kazandırmayı kısmen başarmıştır. Devrimden önce birbirleriyle çatışma hâlinde olan kitleler hâlihazırda aynı hendekte bulunmaktadır. Böylece, toplum güneyden kuzeye doğru bütünleşmiştir.

Devrim, kadınları, çocukları ve sosyal açıdan mahrum sınıfları özgürleştirmeye söz vermiştir. Bu gruplar karar alma süreçlerinde sistematik olarak dışlanmaya tabi tutulmuştur. Sömürgecilik, kapitalist ekonomik model ve geleneksel kültürel uygulamalardan kaynaklanan sorunlar neticesinde zayıf bir statüye sahip olmuşlardı. Devrimciler bu sosyal grupların statükolarını değiştirmek için radikal politikalar izledi. YDK, bu gruplara kasıtlı olarak yoğunlaşmıştır. Onların devrime güçlü bir destek vermelerini istemiştir. İlk olarak kadın haklarının güçlendirilmesi konusunda en kapsamlı düzenleme devrimden beş yıl sonra çıkarılan yeni Aile Yasası olmuştur. YDK, 1975 yılında somut bir politika üreterek bu yasayı çıkarabildi. Bu yeni aile yasası iç politikada yeni tartışmalara neden olan bir yasa olmuştur. Devrimciler ile dinî kurumlar arasında bir çatışmaya neden oldu. Kanun, mevcut din yorumlaması ve Somalili din âlimlerinin geleneği için kritik bir içeriğe sahiptir. Yasaya göre bundan sonra çok eşliliğe sınır konuldu ve kadınlara kocalarından boşanma hakkı tanındı. Geleneksel olarak, Somali toplumunda cinsiyet rolleri katı bir şekilde kadınları baskı altında tutmuştur. Aile ile ilgili meselelerde ve karar alma süreçlerinde kadınlara dar bir alanda bırakılmıştır. Toplum tarafından kadınların uysal, itaatkâr eşler ve anneler olması

beklenirken, erkeğin ailenin koruyucusu ve sağlayıcısı olmasını istemekte idi. Böylece, erkeğin ailenin ana karar vericisi olması sağlanmıştır. Yeni çıkarılan aile yasası ise toplumsal cinsiyet ve toplumsal tahakküm ve güç ilişkilerini değiştirmeyi amaçladı. Doğrusu bu yasa kadın ve erkek arasında gücü paylaşmakla birlikte maddi kaynaklara eşit bir şekilde erişimini sağlamıştır. Bunun neticesinde de Somali toplumunda eşitlikçi bir yaklaşımdan hareket ederek kadına yeni bir statü kazandırılmasına çabalanmıştır.

Doğal olarak devletin bu feminist politikalarının neticesinde kadınlar, YDK'nin en güçlü destekleyicisi olarak dönüşmüştür. 1970'lerin otalarında YDK'nin politik tabanı incelediğinde başta kadınlar ve aşireti olmayan gruplar dikkat çekmekte idi. YDK, kadınları örgütleyerek onları itibarlı bir güce dönüştürmeye çalışmıştır. Dolayısıyla kadın hareketleri kurumsallaşmak için çabalamıştır. Bu, Devrimin Anneleri ve Somalili Kadın Örgütünün kurulmasıyla zirveye ulaşmıştır. Bu iki kadın müessesesi rejimin toplumsal gücünü temsil etmiştir. 1970'lerin ortalarında, devlet desteğiyle kadın örgütleri ülkenin her bölgesinde ofisler açmıştı. Kadın örgütleri sanatı kullanarak toplumu organize etme ve YDK rejimine destek olma konusunda kritik rol oynamıştır. Bu faaliyetlerin devlet tarafından da finanse edildiğini görmekteyiz.

Yüksek Devrim Konseyi (YDK), Aile Yasası'nın Somalili kadınlara özgürlüğünü kazandıracağını belirtmiştir. Bunun Somali kadınlara tarih boyunca en kapsamlı ve emsalsiz hakların verildiği yasa oluşunu savunmuştur. YDK'nin çıkarmış olduğu diğer yasaların aksine bu yasa çok tartışmalı olmuştur. Üstelik bu yasaya klasik devrim karşıtı olarak tanımlanan yeni grupların da itirazı olmuştur. Bu grupların başında dinî kurumlar ve şeyhler gelmekte idi. Dinî kuruluşların yasaya şiddetli bir şekilde karşı çıkmasının nedeni ise yasa içeriğinin alenen İslam dinin mutlak yasalarına aykırı olması idi. İslam hukukunda kadın ve

erkek; mirasta, evlilikte ve boşanmada eşit paylara sahip değillerdir. Prensip olarak YDK'nin politikalarına ve yasalarına karşı çıkan her hangi bir grup veya kişiye tolerans göstermemesinden dolayı dini kuruluşlara karşı da bu politika çerçevesinde devlet, hemen aşırı dini liderleri tutuklamıştır. Ardından devrim karşıtı eylemleri soruşturmakta sorumlu olan Ulusal Güvenlik Mahkemesinde yargılanmıştır. Mahkeme, bir kısmını kamuoyu önünde idam edilme diğerlerini ise uzun yıllar hapis cezasına çarptırdı. Bu, devrimde yıllar geçmesine rağmen dinî gruplar ve devrimciler arasında çıkan ilk çatışma olmuştur. Bundan sonraki dönemde dini cemaatler devrim karşıtı güçlerin yanına yer almak zorunda kalmıştır. Böylece, düşmanları yeterince olan YDK rejimi iç politikada yeni düşmanlar yaratmıştır.

Benzer bir şekilde, devrim kız eğitime özen göstermiştir. YDK'nin döneminde kız çocuklarının okula kayıt oranında önemli ölçüde artış görülmüştür. Sivil hükümetler döneminde kızlar ve fakir ailelerin çocukları eğitim sisteminde dışlanmışlardır. Kızlara özel okullar yoktu ve eğitimde eşitlik söz konusu değildi. Devrim ise 1970'lerin başında okuryazarlık kampanyasıyla bu sorunu kısmen çözüm noktasına götürmüştür. Buna benzer şekilde geleneksel olarak toplumda ayrımcılığa uğramış gruplara da devrim tarafından eşit haklar verilmiştir. Sosyal politikalarda özen gösterilen diğer grup ise yetim ve ebeveynleri olmayan çocuklar idi. YDK, bu çocukların fiziksel ve psikolojik olarak desteklenmelerinden sorumlu merkezler kurmuştur. Devrimden önceki dönemlerde bu çocuklar çaresiz olmakla birlikte toplumda ciddi bir şekilde damgalanmıştı. Devrimin bunları devrimin çiçekleri olarak yeniden adlandırmasıyla çok iyi bir resm verilmiştir. Daha sonraki dönemler, bu çocuklar sıklıkla ulusal törenlerde, yabancı misafirler ağırlanmasında ve devrim yıldönümü gibi kutlamalarda yer almakta idiler.

KAYNAKÇA

1. KİTAPLAR

- Bakonyi, Jutta, *Ideoscapes in the World Society: Framing Violence in Somalia*, Taylor Francis Group in Civil war, 2015
- Bennett Furlow Richard, *The Spectre of Colony: Colonialism, Islamism, and State in Somalia*, Arizona State University, 2013.
- Brockway Fenner, *African socialism*, Chester springs Pennsylvania, 1963
- Cooper Fredrick, *Africa in the World; Capitalism, Empire and nation state*, Harvard University Press, 2014
- Cornellim Magoti Evaristi, *A Critical Analysis Of Nyerere's Ujamaa: An Investigation Of Its Foundations And Values*, The University of Birmingham, 2012
- Chapin Metz Helen, ed. *Somalia: A Country Study*, Washington: GPO for the Library of Congress, 1992
- David ve M.Ottaway, *Afrocommunism*, Homles and Meier publishers LTD,1981.
- D. Kaplan Robert, *The revenge of the Geography*, Random House Trade paperback, 2013
- İngriis Mohamed Hajji, *The suicidal State in somalia*, University press of America 2016.
- Lenin Vladimir İlyich, *Imperialism the Highest Stage of Capitalism*, International Publishers, 1939
- Jeremy Lind& Katryn Sturman, *Scarcity and Surfeit: the Ecology of Africa's Conflicts*, Institute for Security studies, 2002
- Kıvanç Ümit, *Afrika boynuzu'nda nel oldu*, Metin Dizimevi Baskı, 1979
- Lewis I.M., *A modern History of Somalia*, Ohio University Press, 2005
- Lewis I.M., *A modern History of Somalia*, Ohio University Press, 2002
- Lewis I.M., *Pastoral Democracy: A study of pastoralism and politics among the Northern Somali of the Horn of Africa*, LIT Verlag, 1999. s.90

- Lewis I.M., *Saints and Somalis*, AHAAN associates publishing, 1998
- Mbiti John, *African Religions and Philosophy*, New York Doubleday and Company, 1970
- Mohiddin Ahmed, *African socialism in two countries*, Rowman & Littlefield Publishers
1981
- Nelson Harold, *Somalia A country case study*, American University Washington, D.C 1981
- Obsiye, Aman H.D, *Rethinking the Somali State*, University of Minnesota, 2017
- Palmberg Mai, *Problems of Socialist orientation in Africa*, Uppsala Offset Center AB,
Uppsala 1978
- Renske Doorenspleet and Lia Nijzink, *One-Party Dominance in African Democracies*,
Lynne Rienner Publisher, 2013
- Rodney Walter, *How Europe Underdeveloped Africa: Bogle-L'ouverture publications*, 1972
- Samatar Abdi, *Africa's First Democrats*, Indiana University Press, 2016 s.86-201
- Samatar Ahmed, *Socialist Somalia: Rhetoric or reality*, institute of African Alternatives,
1988
- Touval Saadia, *Somali Nationalism: International Politics And The Drive For Unity In The
Horn Of Africa*, Harvard University press, 1963.

2. MAKALELER

- Abdi Sheik-Abdi, "Ideology and Leadership in Somalia," *The Journal of Modern African
Studies*, Vol. 19, No. 1 (Mar., 1981), s.163-173
- Abdi Sheik, "Somali Nationalism: Its Origins and Future," *The Journal of Modern African
Studies*, Vol. 15, No. 4 (Dec., 1977), s. 657-665
- Alofun Grace Olufolake, "African Socialism: A Critique," *IOSR Journal Of Humanities And
Social Science*, 2014,s.69-71

- Ansu Datta, "Rise and Decline of Afro-Socialism: Some Conceptual and Theoretical Issues," *Jadavpur Journal of International Relations*, 2006, s.86-103
- Beluce Belluci, "The State In Africa," *The Perspective of the World Review*, V.2 N.3 Dec, 2010, s.10-42
- Benson O Igboin, "Colonialism and African Cultural Values," *African journal of history and Culture*, Vol.3 (6), 2001, s. 96-103
- David D. Latin, "The Political Economy of Military Rule in Somalia," *the Journal of Modern African Studies*, Vol. 14, No. 3 (Sep., 1976), s.455-59
- Dominik Balthasar, "State Making in Somalia under Siyad Barre: Scrutinizing Historical Amnesia and Normative Bias," *International Journal of African Historical Studies* Vol. 51, No. 1 (2018) s.141-162
- Edmond J.keller, "Communism, Marxist-Leninism and Socialism in Africa," *Oxford Bibliographies*, 1995, 1-18
- Gray, Albert L. Jr, "The Economy of the Somali Democratic Republic in the 1980s," *Ufahamu: A Journal of African Studies*, 17(2), 1989. s. 118-137
- Gary D. Payton, "The Somali Coup of 1969: The Case for Soviet Complicity," *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 18, No. 3 (Sep., 1980), s. 493-508
- Gebru Tareke, "The Ethiopia-Somalia War of 1977 Revisited," *Boston University African Studies Center*, 2000 s. 635-667
- Gilbert Ware, "Somalia: From Trust Territory to Nation, 1950-196," *Phylon* Vol. 26, No. 2, 1965 s. 173-185
- Hussein Ahmed Warsame, "Role of International Aid and Open Trade Policies in Rebuilding the Somali State," *Bildhaan* Vol. 11, No.10, 2011 s.51-72
- Helander Bernhard, "Rahanweyn Sociability: A Model for Other Somalis," *Taylor & Francis, Ltd.* 1996 s. 195-20

- Ifeanyi A. Menkiti, "Person And Community In African Traditional Thought," *University Press of America*, 1984, s.171-181
- Iman Abdulkadir Mohamed, "Somali Women and the Socialist State," *Journal of Georgetown University-Qatar Middle Eastern Studies Student Association*, 2015 s. 2-10
- Ingris H. Mohamed, "Who assassinated Somali President in October 1969," *African security 2017*, vol. 10, No. 2 s. 131-154
- Ingiriis H. Mohamed, "The Making of the 1990 Manifesto: Somalia's Last Chance for State Survival," *University of London*, 2014, s.63-94
- Joakim Gundel, "The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia," *Oxfam Novib* 2006 s. 1-60
- Joshua Eisenman, "Comrades-in-arms: the Chinese Communist Party's relations with African political organisations in the Mao era, 1949–76," *Cold war history*, 2018, s. 429-445
- Kheyre Ahmed Ali, "Somalia: An Overview of the Historical and Current Situation," *SSRN Electronic Journal*, 2016, 1-50.
- Lewis I.M, "The Politics of the 1969 Somali Coup," *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 10, No. 3 Oct, 1972, s. 383-408
- Mohamed R. Sh. Hassan, "Somali unity and military rule in Somalia," *Annales littéraires de l'Université de Besançon*, s.191-206
- Mukhtar, Mohammed Haji, "The Emergence and Role of Political Parties in the Inter-River Region of Somalia from 1947-1960," *Ufahamu: A Journal of African Studies*, 1989, s.75-95
- Nauja Kleist, "Nomads sailors and refugees: A century of Somali migration," *Centre for Migration Research*, 2004, s.1-14

Nkrumah Kwame , “African Socialism Revisited,” *Peace and Socialism Publishers; Prague*, 1967 s.1-8

Nyerere Julius, “UJamaa: The Basis of African Socialism,” *Der Es Selam* 1962 s.1-8

Petter T. Leeson, “Better of Stateless: Somalia before and After Government Collapse,” *Journal of Comparative Economics*, Vol. 35, 2007 s.689-710

Samatar Abdi, “Destruction of State and Society in Somalia: Beyond the Tribal Convention,” *Cambridge university press*, Vol. 30, No. 4 (Dec, 1992), s. 625-641

Samatar Abdi, “Somalia’s Post-Conflict Economy: A Political Economy Approach,” *Bildhaan* Vol. 7, 2008 s. 126-168

Samuel Makinda, “Super Powers in the 1977-78 Ogaden War,” *Australian National University*, 1984 s. 3-8

Samet Oran, “Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’nin Afrika Politikası,” *Gazi üniversitesi*, 2018 s.1-41

3. INTERNET

Africa’s ‘Little Rome’, the Eritrean city frozen in time by war and secrecy
<https://www.theguardian.com/world/2015/aug/18/eritrea-asmara-frozen-in-time-africas-little-rome> (18.08.2015)

Ahmed M Igal, Nationalism Consent and State in Somalia, Accademia, 2014
https://www.academia.edu/7040016/Nationalism_Consent_and_the_State_in_Somalia

Ahmed Cumar, Director (1994, Jan 20), Maxaa ka Run Ah [Video podcast].
<https://www.youtube.com/watch?v=FwFWrTZnK7I&t=194s>

Ephrem Yered, Ethiopian-somali war over the ogaden region (1977–1978), Blackpast, MARCH 21, 2016.

Ethiopia-Somalia: a history of Conflict

<https://martinplaut.wordpress.com/2013/01/20/ethiopia-somalia-a-history-of-conflict/>

(20.01.2013)

John Darnton, Somalia expelling all Soviet advisers halts use of bases,

<https://www.nytimes.com/1977/11/14/archives/somalia-expelling-all-soviet-advisers-halts-use-of-bases-cites.html> (14.11.1977)

Ibrahim Muse, Director (2016, July 31), Barnaamij Gaar ah Ajaaniibta iyo Afka Soomaaliga

[Video podcast]. <https://www.youtube.com/watch?v=uCkIxAk3Xh8>

Saeed Sheikh Mohamed, the Rise and fall of Somali Nationalism, Refuge, Vol. 12, No. 5

(November-December 199, s.4

Secretariat, Organization of African unity, Addis Ababa, Resolutions adopted by the first

ordinary session of the assembly of heads of state and government held in Cairo, UAR,

from 17 to 21 July 1964, 1-23 https://au.int/sites/default/files/decisions/9514-1964_ahg_res_1-24_i_e.pdf

Scott Resee, Renewers of the Age: Holy Men and Social Discourse in Colonial Benaadir,

Brill NV, 2008 s. 156

Somalia Geography

<https://www.worldatlas.com/webimage/countrys/africa/somalia/soland.htm>

Somalia: Colonialism to Independence to Dictatorship, 1840-1976

<https://enoughproject.org/blog/somalia-colonialism-independence-dictatorship-1840-1976>

(31.01.2012)

South African communist party (SACP), South African online history

<https://www.sahistory.org.za/article/south-african-communist-party-sacp> (30.03.2011)

The “Anarchist” Experience In Somalia – What Libertarians Need To Know

<http://governmentdeniesknowledge.com/anarchist-somalia/> (02.11.2014)

Terry Atlas, cold war rivals sowed seeds of Somalia tragedy, Chicago Tribune

<https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-1992-12-13-9204230505-story.html>

(13.12.1992)

What is a coup? These 40 African countries could help explain

[https://qz.com/africa/1130009/what-is-coup-zimbabwe-joins-40-african-countries-that-](https://qz.com/africa/1130009/what-is-coup-zimbabwe-joins-40-african-countries-that-have-had-coups/)

[have-had-coups/](https://qz.com/africa/1130009/what-is-coup-zimbabwe-joins-40-african-countries-that-have-had-coups/) (16.11.2017)

Özet

Afrika Sosyalizmi, sömürge karşıtı ilerici bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Ancak sömürge sonrası dönemde devlet inşa etme konusunda en güçlü fikirlerden birine dönüşmeyi başarmıştır. Bu tez ile Afrika sosyalist rejimlerinin doğasını ve kategorilerini derin bir şekilde tartışılmaya ve Afrika sosyalizmi üzerine geniş bir şekilde açıklama getirilmeye çalışılmıştır. Tez, 1969'daki Somali Devrimi'ni, özellikle de devrimin ilk on yılını bir örnek olay incelemesi olarak ele almıştır. Bu devrimci rejim, 1970'lerin ortasında kıtada geleneksel sosyalistlerin muhalefetine ortaya çıkan radikal Marksist rejimleri temsil etmiştir. Somali, sosyalizmin daha ortodoks bir versiyonu olan bilimsel sosyalizmi resmî olarak benimsemiştir. 70'lerden önce bu tür bir sosyalizm, Afrika kıtasında popüler değildi. Öte yandan bu tez, Somali Devrimci Sosyalist Partisinin ülkedeki mutlak iktidar sırasında uygulamış olduğu sosyal ve ekonomik reformları ele almıştır.

Abstract

African Socialism emerged as an anti-colonial progressive movement and subsequently succeeds to transform into one of the strongest ideas on the State building in the post-colonial era. This thesis attempts to explain broadly African socialism and profoundly the nature and categorizations of African socialist regimes. The thesis employs Somalian Revolution of 1969 as a case study, specifically the first decade. This revolutionary regime represents the radical Marxist regimes that emerged in the Mid-1970s on the continent in opposition of the traditional socialists. Somalia adopts officially “Scientific Socialism” which is a more orthodox version of socialism. Before 1970s this type of Socialism was not popular in the African continent. The thesis focuses on the social and economic reforms that Somali revolutionists implemented during their absolute rule in the country.